

CALEA ZEN

OSHO

Cuprins

PREFATĂ

7

CAPITOLUL 1

Cerul gol

11

CAPITOLUL 2

Prea mult zen

37

CAPITOLUL 3

Guvernatorul regiunii Kyoto

69

CAPITOLUL 4

Omul de pe deal

97

CAPITOLUL 5

Un șut rapid, dar util

125

CAPITOLUL 6

Calea paradoxului (întrebări și răspunsuri)

153

Prefață

Zenul merge chiar mai departe decât au mers Buddha și Lao Tse. El reprezintă un apogeu, o transcendere a geniului indian și a celui chinez. Geniul indian și-a atins apogeul prin Gautama Buddha, iar cel chinez prin Lao Tse. Când cele două genii s-au întâlnit... când esența învățaturii lui Buddha s-a întâlnit cu esența învățaturii lui Lao Tse, cele două curente spirituale au fuzionat într-unul singur, atât de profund încât la ora actuală nu mai poate fi făcută nicio separare între ele. Este imposibil să mai distingi astăzi ce aspecte din zen îi aparțin lui Buddha și ce aspecte îi aparțin lui Lao Tse – atât de profundă a fost fuziunea dintre cele două curente. Nu putem vorbi nici măcar de o sinteză; mai degrabă de o integrare. Din această întâlnire s-a născut zenul. Acesta nu poate fi considerat nici budist, nici taoist, și totuși este una cu ambele filozofii spirituale.

Apelativul „budism zen” nu este corect, căci zenul transcende în întregime budismul. Buddha nu este nici pe departe atât de ancorat în realitatea fizică precum zenul. Lao Tse este perfect ancorat în această realitate, dar zenul merge mult mai departe, căci viziunea lui are capacitatea de a transforma pământul în cer. Lao Tse este ancorat în realitatea terestră; Buddha este ancorat în realitatea celestă; zenul este ancorat simultan în ambele realități. Prin această putere de integrare a sa, el a devenit un fenomen ieșit din comun.

Viitorul umanității nu poate decât să se apropie de viziunea zen, căci întâlnirea dintre Orient și Occident nu se poate produce decât printr-un fenomen de talia zenului, deopotrivă pământesc și celest. Occidentul este orientat numai către materie, în timp ce Orientul este orientat numai către viața spirituală. Cine poate crea puntea de legătură între cele două lumi? Buddha nu o poate crea, căci el reprezintă prin excelență esența Orientului, fiind incapabil să facă vreun compromis cu materia. Nici Lao Tse nu poate crea această punte, căci este prea orientat către realitatea terestră. China

a avut întotdeauna această specificitate, de a fi orientată către realitatea fizică. Din acest punct de vedere, ea face parte integrantă mai degrabă din psihicul occidental decât din cel oriental.

Nu a fost deloc o întâmplare faptul că prima țară din Orient care a devenit comunistă a fost China. Comunismul este prin excelență materialist. Filozofia sa este lipsită de Dumnezeu, pornind de la premisa că omul nu este altceva decât materie. Trecerea Chinei la comunism nu a fost accidentală. De 5.000 de ani, această țară este focalizată asupra planului material. Din acest punct de vedere, este de-a dreptul occidentală. De aceea, Lao Tse nu ar putea crea niciodată puntea de legătură între Occident și Orient. El este un fel de Zorba Grecul. În schimb, Buddha este atât de nepământean încât este aproape insesizabil. Cum ar putea deveni el puntea de legătură?

După părerea mea, singura posibilitate care mai rămâne este zenul, căci în acest curent spiritual, Buddha a devenit una cu Lao Tse. Întâlnirea dintre cele două extreme s-a petrecut deja. Sămânța punții de legătură dintre Occident și Orient există deja printre noi. Punctul în care Occidentul se poate întâlni cu Orientul este zenul. De aceea, el nu are doar un mare trecut, ci și un mare viitor.

Culmea ironiei face ca zenul să nu fie interesat nici de trecut, nici de viitor. El nu este interesat decât de prezent. Poate tocmai acest lucru face ca miracolul să devină posibil, căci puntea de legătură între trecut și viitor este chiar prezentul.

Prezentul nu face parte integrantă din timp. V-ați gândit vreodată la acest lucru? Trecutul și viitorul au fiecare câte o durată în timp. Singur prezentul nu are o astfel de durată. Cât durează clipa prezentă? Cum poate fi măsurată ea? Este imposibil! Pur și simplu, ea nu face parte integrantă din timp. Prezentul reprezintă punctul de intersecție între eternitate și timp.

Zenul nu trăiește decât în prezent. Întreaga sa învățătură este focalizată asupra prezentului, asupra manierei în care putem trăi în acesta: cum ne putem desprinde de trecutul care nu mai există și ce putem face pentru a nu ne mai implica în viitorul care nu există încă, fiind totuși centrați, înrădăcinați în realitatea actuală.

Întreaga abordare a zenului este orientată asupra clipei prezente. Tocmai de aceea poate crea el o punte de legătură între trecut și viitor, între Orient și Occident, între trup și suflet. El poate aduce laolaltă chiar și lumile cele mai imposibil de unit: lumea în care trăim noi și lumea cealaltă, lumea mireană și lumea sacră.

CALEA ZEN

OSHO

CAPITOLUL 1

Cerul gol

La fel ca și cerul gol, el nu are hotare; și totuși, se află chiar în acest loc, pururi profund și clar. Dacă încerci să îl cunoști, nu îl poți vedea, nu îl poți poseda, dar nu îl poți nici pierde. Dacă ai înțeles că nu îl poți poseda, l-ai obținut. Dacă păstrezi tăcerea, îți vorbește; în schimb, dacă vorbești, el tace. Marea poartă este larg deschisă și își revarsă binecuvântările asupra tuturor, căci nimeni nu îi blochează calea.

Mai întâi, să lămurim câteva lucruri...

Zenul nu reprezintă o teologie, dar este totuși o religie. O religie fără o teologie asociată este un fenomen unic. Toate celelalte religii sunt orientate în jurul conceptului de Dumnezeu. Ele au diferite teologii. Sunt orientate către Dumnezeu, nu către om. Țelul lor nu este omul, ci Dumnezeu. Nu la fel stau însă lucrurile în cazul zenului. Țelul acestuia nu este Dumnezeu, ci omul. Omul reprezintă un scop în sine. Dumnezeu nu este un ideal aflat deasupra umanității, ci este ascuns *în interiorul* acesteia. Omul îl poartă pe Dumnezeu în el, ascuns ca o potențialitate.

De aceea, în zen nu veți întâlni un concept legat de Dumnezeu. Aproape că nu putem considera zenul o religie, căci ce fel de religie este aceea care nu are în centrul ei o viziune asupra lui Dumnezeu? De aceea, un creștin, un musulman, un hindus sau un evreu nu și-ar putea imagina niciodată ce fel de religie ar putea fi aceasta. Dacă nu vorbește despre Dumnezeu, înseamnă că zenul este o filozofie ateistă, nu o religie. Ei bine, nu este! Esența zenului este profund teistă, chiar dacă nu vorbește despre Dumnezeu.

Acesta este primul lucru pe care trebuie să îl înțelegeți. Reflectați asupra acestui aspect, și lucrurile vă vor deveni clare.

Zenul afirmă că Dumnezeu nu este extrinsec religiei, ci inerent acesteia. El nu se află *undeva acolo, ci undeva aici*. De fapt, în viziunea zenului „acolo” nici nu există; nu există decât „aici”. Dumnezeu nu poate fi descoperit „cândva”, ci doar „acum”,

căci nu există niciun alt moment. Clipa prezentă este tot ce există. Întreaga existență este concentrată în această clipă. Totul este disponibil în acest moment. Chiar dacă cei mai mulți dintre oameni nu pot percepe totalitatea în acest moment, asta nu înseamnă că ea nu este disponibilă; înseamnă doar că ei nu au ochi să o vadă. Dumnezeu nu trebuie căutat. Tot ce trebuie să facem noi este să ne deschidem ochii pentru a-l vedea.

De aceea, zenul nu pune accentul pe rugăciune. Cui ne-am putea ruga? Nu există un Dumnezeu care stă undeva în ceruri, controlând de acolo viața și existența. Viața se pune în mișcare singură, din proprie inițiativă, ascultând numai de legea armoniei. Nu există cineva exterior ei care îi dă porunci. Dacă există o autoritate exterioară vieții, aceasta din urmă devine un fel de sclavie. Un creștin nu este altceva decât un sclav. La fel și un musulman. Dacă accepți conceptul de Dumnezeu care îți dă porunci, nu poți fi altceva decât un sclav sau un servitor al acestuia. Practic, îți pierzi orice fel de demnitate. Nu la fel se petrec însă lucrurile în cazul zenului. Acesta îți conferă o mare demnitate. Zenul nu acceptă niciun fel de autoritate. Libertatea de care vorbește el este totală și supremă.

Dacă Friederich Nietzsche ar fi cunoscut filozofia zen, probabil că nu ar mai fi înnebunit, ci ar fi devenit un mistic. El a descoperit întâmplător o realitate foarte profundă atunci când a spus: „Nu există Dumnezeu. Dumnezeu a murit, iar omul este în sfârșit liber”. Din nefericire pentru el, Nietzsche a crescut în mentalitatea iudeo-creștină, o mentalitate foarte îngustă, din cauza conceptelor pe care le cultivă. El a descoperit întâmplător un mare adevăr: „Nu există Dumnezeu. Dumnezeu a murit, iar omul este în sfârșit liber”. A înțeles demnitatea libertății, dar acest lucru s-a dovedit prea mult pentru el. Minte lui nu a putut accepta acest adevăr, așa că a luat-o razna. Dacă Nietzsche ar fi știut ceva despre zen, el ar fi devenit un mistic. Nu ar fi avut niciun motiv să înnebunească.

Omul poate fi religios chiar dacă nu *crede* într-un Dumnezeu. De fapt, cum ar putea fi el religios în cazul în care crede în Dumnezeu? Zenul este singurul care și-a pus această întrebare tulburătoare. Cum

poate fi omul religios în cazul în care crede în Dumnezeu? Dumnezeu îi va distruge însăși libertatea, dominându-l. În Vechiul Testament, Dumnezeu spune: „Eu sunt un Dumnezeu foarte gelos și nu pot tolera niciun alt Dumnezeu. Cine nu este cu mine, este împotriva mea, iar eu sunt un Dumnezeu violent și crud. De aceea, îi voi pedepsi pe toți cei care cred în alți Dumnezei, aruncându-i în focul etern al iadului”. Cum putem vorbi de pietate în cazul unui asemenea Dumnezeu? Cum ar putea cel care crede în el să înflorească, să devină liber? Nimeni nu poate înflori în captivitate. Cum ar putea ajunge omul la manifestarea sa optimă în prezența unui Dumnezeu atât de constrângător, care îl manipulează, care îl forțează să facă anumite lucruri și să nu facă altele, care îl condamnă?

Zenul afirmă că omul care crede într-un Dumnezeu va rămâne de-a pururi un sclav, un adorator crispat, o ființă care trăiește în teamă. Cum ar putea înflori un om care trăiește în teamă? El se va usca, se va degrada, va începe să moară. Zenul afirmă că dacă nu există un Dumnezeu, omul se poate bucura de o libertate deplină, căci nu mai trebuie să asculte de nicio autoritate. Odată cu această libertate se naște o mare responsabilitate. Când altcineva te domină, nu ai de ce să te simți responsabil. Orice formă de autoritate generează în mod necesar o iresponsabilitate, o rezistență, o reacție, o revoltă interioară. Omul ajunge astfel să își dorească să îl ucidă pe Dumnezeu.

La acest lucru se referea Nietzsche atunci când spunea că Dumnezeu a murit. El nu s-a sinucis, ci a fost asasinat! De fapt, orice Dumnezeu trebuie ucis, căci el nu-i lasă omului nicio posibilitate de a fi liber. După ce a afirmat acest lucru, Nietzsche s-a speriat însă de propriile sale cuvinte. Numai un om extrem de curajos, care meditează continuu, care dispune de o mare luciditate – poate trăi fără Dumnezeu; în mod evident, Nietzsche nu dispunea de aceste atuuri. De aceea spuneam că descoperirea sa a fost întâmplătoare. De fapt, el nu a descoperit lumina, ci a continuat să rătăcească în întuneric.

Zenul a descoperit cu adevărat acest lucru. Pentru el, acest adevăr este imuabil: nu există Dumnezeu. Omul este responsabil

pentru el însuși și pentru lumea în care trăiește. Dacă suferiți, voi sunteți singurii vinovați; nu trebuie să-i acuzați pe cei din jur. Nu vă puteți deroba de propria responsabilitate. Dacă această lume în care trăim este urâtă și dureroasă, suntem cu toții responsabili; nu este altcineva vinovat. Dacă nu creștem din punct de vedere spiritual, nu avem dreptul să aruncăm responsabilitatea pe umerii altcuiva. Trebuie să ne-o asumăm.

Dacă nu mai există un Dumnezeu, nu avem de ales: suntem nevoiți să ne asumăm responsabilitatea. Creșterea se petrece astfel de la sine. Suntem siliți să creștem, vrem nu vrem. Suntem siliți să preluăm frâiele propriei noastre vieți. Noi suntem propriii noștri stăpâni. De aceea, trebuie să fim mai lucizi și mai conștienți, căci orice s-ar întâmpla, noi suntem cei responsabili. Responsabilitatea conduce la luciditate, la trezirea conștiinței. Omul începe să trăiască altfel. El devine mai atent, se transformă într-un martor.

Dacă nu mai există o lume de dincolo... Lumea de dincolo există în interiorul nostru, nu dincolo de noi. În creștinism, lumea de dincolo este chiar dincolo. În zen, ea este în interior. De aceea, nu se pune problema să ne ridicăm ochii către cer și să ne rugăm. Acest lucru este absurd, căci ne rugăm practic unui cer gol. Nivelul de conștiință al cerului este mult inferior nivelului nostru de conștiință. Unii oameni se roagă la copaci... Hindușii au acest obicei: ei se așează sub un copac și se roagă, sau se duc la Gange și se roagă la el. Alții se roagă în fața unei statui din piatră. Cei mai mulți dintre ei își adresează rugăciunile cerului sau unui concept, unei idei. În acest fel, omul superior se roagă practic unui principiu inferior.

Zenul afirmă că rugăciunea este deșartă. Ea ar trebui înlocuită cu meditația. Nu mai îngenuncheați în fața altcuiva; renunțați la acest obicei de sclavi. Tot ce trebuie să faceți este să vă liniștiți mintea și să vă descoperiți centrul. Acest centru este însuși centrul existenței. Dacă ajungeți în centrul absolut al ființei voastre, puteți spune că ați ajuns în centrul absolut al existenței. Acesta este Dumnezeu din zen. Adepții zen nu îl numesc însă Dumnezeu. Și bine fac.

Așadar, primul lucru pe care trebuie să îl rețineți este că zenul nu reprezintă o teologie, ci o religie, care se deosebește însă

fundamental de celelalte religii. De pildă, nu este o religie la fel ca Islamul. În Islam există trei principii de bază: există un singur Dumnezeu, o singură carte sfântă și un singur profet. Zenul nu are niciun Dumnezeu, nicio carte sfântă și niciun profet. Cartea sa sfântă, care revelează mesajul lui Dumnezeu, este întreaga existență. Rețineți: Dumnezeu nu este separat în vreun fel de mesajul său. De aceea, mesajul însuși este divin. În mod similar, zenul nu cunoaște niciun mesager sau profet. El a renunțat de mult la asemenea prostii.

Teologia are întotdeauna la bază o carte. Ea are nevoie de o Biblie, de un Coran sfânt, de o carte care pretinde că este sacră, specială, că nici o altă carte nu se compară cu ea. Altfel spus, are nevoie de o Evanghelie. Zenul susține că totul este în egală măsură divin. În aceste condiții, cum ar putea fi o carte specială? Din perspectiva sa, totul este special, deci nimic nu poate ieși în evidență. Fiecare frunză a fiecărui copac este specială și fiecare pietricică de pe țarm este unică, deci sacră. Coranul sau Biblia nu au cum să fie mai sfinte decât ele. Când un îndrăgostit îi scrie o scrisoare iubitei sale, ea va fi păstrată de aceasta ca o amintire sfântă.

Zenul transfigurează viața obișnuită, făcând-o să pară sfântă.

Un mare maestru zen, Bokoju, obișnuia să spună: „Ce minune! Ce mister! Transport lemne, aduc apă”. „Ce minune! Ce mister!” El nu făcea altceva decât să scoată apă din fântână, dar spunea: „Ce minune! Ce mister!” Acesta este spiritul zen. El transformă obișnuitul în extraordinar, profanul în sacru. Șterge linia de demarcație dintre această lume și Divinitate. De aceea spuneam mai devreme că zenul nu este o teologie, ci religie pură.

Teologia contaminează religia. Din perspectiva religiei, nu există nicio diferență între un musulman și un creștin sau un hindus; în schimb, din perspectiva teologiei diferența este enormă. Popoarele nu s-au bătut între ele din cauza religiilor, ci din cauza teologiilor lor.

Religia este una singură. Teologiile sunt mai multe. O teologie este o filozofie despre Dumnezeu, o formulă logică. Ea este din start absurdă, căci Dumnezeu nu poate fi demonstrat, la fel cum nu

poate fi nici infirmat logic. Orice argumente sunt irelevante în ceea ce îl privește pe Dumnezeu. Omul îl poate experimenta, dar nu îl poate demonstra, și exact acest lucru încearcă să îl facă teologia. În acest scop, apelează la cele mai absurde argumente, la o forțare a bunului simț. Dacă te distanțezi puțin de ea, începi să râzi, atât este de ridicolă.

În Evul Mediu, teologii creștini erau foarte preocupați de probleme care astăzi ne fac să zâmbim. Spre exemplu: câți îngeri pot sta pe un vârf de ac? S-au scris cărți întregi pe această temă, s-au adus nenumărate argumente...

Mulla Nasruddin avea două păsărele într-o colivie. Într-o zi, el a trimis după veterinar.

- Sunt îngrijorat de păsările mele, i-a spus el. Nu s-au mai găinățat de o săptămână.

Doctorul s-a uitat în interiorul coliviei și l-a întrebat:

- Întotdeauna ții pe fundul coliviei o hartă a pământului?

- Nu, i-a răspuns Mulla Nasruddin, am pus harta doar acum o săptămână, căci nu mai aveam ziare.

- Aha, așa se explică! i-a răspuns veterinarul. Păsările sunt creaturi sensibile. Preferă să se abțină, căci își imaginează că s-a adunat destul rahat pe această planetă!

Teologia nu este altceva decât rahat. Ea otrăvește religia. Un om cu adevărat religios nu poate crede în nicio teologie. El crede în experiențele sale, în adevărul pe care îl cunoaște, în lumina sa, dar nu are nicio teologie. În schimb, teologia le-a fost de mare folos savanților, pundiților, așa-zișilor învățați. Ea i-a interesat la maxim pe preoți, pe papi, pe *shankaracharya*-și. Acest lucru este normal, căci aceasta este afacerea lor.

Zenul taie răul de la rădăcină. El distruge astfel toată afacerea preoților, și cu greu putem găsi o afacere mai urâtă în întreaga lume, căci ea are la bază o mare amăgire. Niciun preot nu cunoaște adevărul, dar acest lucru nu îl împiedică să predice în continuare. Niciun teolog nu cunoaște adevărul, dar asta nu îl împiedică să

își țasă în continuare teoriile. El este la fel de ignorant ca și ceilalți, poate chiar mai ignorant, dar ignoranța sa este foarte bine articulată. Ea este extrem de decorativă, fiind împodobită cu citate din scripturi, cu teorii, într-o manieră atât de inteligentă încât este foarte greu să sesizezi că este greșită. Teologia nu a ajutat niciodată umanitatea; i-a ajutat însă foarte mult pe preoți, care i-au putut exploata fără scrupule pe oameni în numele teoriilor lor stupide.

Doi psihiatri se întâlnesc într-un restaurant aglomerat și încep să discute. Unul dintre ei îi spune celuilalt că tocmai tratează un caz foarte interesant de schizofrenie. Celălalt îl întreabă:

- Și ce-i atât de interesant în legătură cu asta? Cazurile de personalitate multiplă sunt destul de comune.

- Cazul mi se pare extrem de interesant, i-a răspuns primul psihiatru, întrucât amândoi îmi plătesc!

Cam așa trăiesc teologii. Teologia este o formă de politică; ea îi divide pe oameni, pentru a-i conduce.

Zenul privește umanitatea dintr-o perspectivă nedivizată, integratoare. De aceea spuneam că el reprezintă religia viitorului. Umanitatea se îndreaptă lent către un punct în care lumea va renunța complet la teologie și nu va mai accepta religia decât din perspectiva experienței pure.

Japonezii au un cuvânt special pentru acest lucru: *konomama* sau *sonomama* – „tot ce există acum”. Asta este totul. Această viață din momentul prezent este Dumnezeu. Nu se pune problema existenței lui Dumnezeu, ci a divinității acestei existențe actuale – a unui copac, a unei stânci, a unui bărbat, a unei femei, a unui copil. Această existență este un fenomen indefinit, nedefinibil. Te poți dizolva în ea, poți fuziona cu ea, o poți savura: „Ce minune! Ce mister!”, dar nu o poți defini, nu o poți argumenta logic, nu o poți formula în concepte clar definite. Conceptele nu fac decât să o ucidă, înlocuind realitatea prezentă cu o construcție mentală.

Cuvântul „Dumnezeu” nu este totuna cu Dumnezeu. El reprezintă un concept, la fel cum cuvântul „iubire” nu este totuna

cu iubirea propriu-zisă, sau cuvântul „hrană” cu hrana reală. Zenul afirmă un lucru cât se poate de simplu: meniul nu este totuna cu hrana. Nu mâncați meniul! Din păcate, cu asta se ocupă oamenii: de secole, ei mănâncă meniul. Acest lucru este natural, este chiar previzibil, întrucât sunt subnutriți, lipsiți de vitalitate, au uitat să trăiască. Nu s-au hrănit niciodată cu alimente reale. Au vorbit prea mult despre mâncare și au uitat ce înseamnă mâncarea propriu-zisă.

Dumnezeu trebuie mâncat, gustat, trăit. Este absurd să discuți despre el. Orice proces creat în jurul lui „despre” înseamnă teologie. Ea se învâрте la infinit în jurul subiectului ei, dar nu îl atinge niciodată. Nu este decât un cerc vicios.

Logica este un cerc vicios, iar zenul face tot ce îi stă în puteri pentru a-i scoate pe oameni din acesta. De ce este logica un cerc vicios? Deoarece orice premisă conține în sine concluzia. Nicio concluzie nu poate fi absolut nouă, căci ea conține în sine premisa de la care a pornit.

Este precum o sămânță. Copacul este conținut în sămânță, dar produce la rândul lui alte semințe, care conțin și ele în sine arhetipul copacului, și tot așa, la infinit. Este un cerc vicios: sămânță-copac-sămânță. La infinit. Sau: ou-găină-ou... Este un cerc din care nu poți ieși.

Și totuși, asta își propune zenul: să iasă din acest cerc. El nu adaugă noi cuvinte despre existență, rotindu-le la infinit, ci ne aruncă direct în existența pură.

Un mare maestru zen, Nan-In, tăia odată un copac în pădure, când a venit să îl vadă un profesor de la universitate. Nu îl cunoștea personal pe Nan-In, așa că s-a gândit: „Cu siguranță, acest tăietor de lemne trebuie să știe unde locuiește maestrul”. De aceea, l-a întrebat pe Nan-In unde îl poate găsi pe maestru. Acesta și-a ridicat toporul și i-a răspuns:

- Privește, am plătit foarte mult pentru el.

Profesorul nu îl întrebase însă de topor, ci unde locuiește Nan-In, dacă îl poate găsi în templu. Răspunsul lui Nan-In a fost însă acesta: „Privește, am plătit foarte mult pentru el”, arătându-i toporul. Profesorul s-a simțit cam încurcat, dar înainte să apuce să se

dezmeticească, Nan-In s-a apropiat de el și și-a așezat toporul chiar deasupra capului său. Văzând că începe să tremure, Nan-In i-a spus:

- Este foarte ascuțit.

Într-o fracțiune de secundă, profesorul a dispărut, alergând cât îl țineau picioarele.

Mai târziu, când a ajuns la templu, a aflat că tăietorul de lemne nu era altul decât Nan-In însuși. De aceea, l-a întrebat pe unul din discipolii maestrului:

- Nan-In e cumva nebun?

- Nu, i-a răspuns discipolul. Tu l-ai întrebat unde este Nan-In, iar el ți-a răspuns că este de față. Ți-a arătat acest lucru prezentându-ți însăși existența lui din acel moment, aceea de tăietor de lemne. În acea clipă, când ținea toporul în mână, el era una cu acesta. Era complet absorbit în tăișul său. Răspunsul lui a fost: „Eu sunt de față”, în acest moment prezent. Din păcate, tu nu l-ai înțeles. De fapt, el ți-a vorbit despre zen.

Zenul este o filozofie neconceptuală, neintelectuală. El este unica religie din lume care predică realitatea momentului, a clipei prezente, necesitatea de a ne situa în această clipă, nu în trecut sau în viitor.

Oamenii au trăit dintotdeauna cu teologiile lor, care îi mențin într-o stare infantilă, nepermițându-le să crească. Niciun om adânc ancorat într-o teologie nu poate crește, indiferent dacă este creștin, hindus, musulman sau budist. El nu poate crește, căci nu dispune de spațiul necesar în acest scop. Credința sa îl menține într-un spațiu strâmt, înghesuit. El este întemnițat.

Un tânăr predicator a luat o sută de mii de dolari din depozitul bisericii și i-a pierdut la bursa de valori. Auzind ce s-a întâmplat, frumoasa sa soție l-a părăsit. Disperat, preotul s-a dus pe un pod înalt și era pe punctul de a se arunca în apa învolburată, când l-a acostat o femeie bătrână, îmbrăcată în negru, cu fața numai riduri și cu părul slinos.

- Nu te arunca, i-a spus ea cu vocea răgușită. Sunt vrăjitoare, și îți voi îndeplini trei dorințe dacă vei face ceva pentru mine.

- Nimeni nu mă mai poate ajuta, i-a răspuns preotul.

- Nu fii prost, i-a spus femeia. Alakazam! Iată, banii s-au întors în depozitul bisericii. Alakazam! Soția ta s-a întors acasă și te așteaptă plină de iubire. Alakazam! Tocmai ți-au intrat două sute de mii de dolari în contul tău bancar.

- G-grozav! i-a spus preotul, bâlbâindu-se de emoție. Și acum, ce dorești să fac pentru tine?

- Vreau să petreci această noapte făcând dragoste cu mine.

Gândul de a petrece o noapte în brațele babei hâde și știrbe era respingător, dar preotul s-a gândit că merită sacrificiul, așa că cei doi s-au cazat în cel mai apropiat motel. Dimineata, după ce coșmarul s-a încheiat, preotul s-a îmbrăcat ca să plece acasă, când bătrâna l-a întrebat:

- Ascultă, scumpule, câți ani ai?

- 42, i-a răspuns preotul. De ce?

- Nu crezi că ești cam bătrân pentru a mai crede în vrăjitoare?

Cam așa se petrec lucrurile. Cine crede în Dumnezeu, crede de fapt în vrăjitoare. Nu există nicio diferență. Cine crede într-o aberație poate crede orice altă prostie, căci este ca un copil. El nu s-a maturizat.

Zenul înseamnă atingerea maturității, renunțarea la toate dorințele și perceperea realității așa cum este. Nu mai lăsați visele voastre să interfereze cu realitatea. Renunțați la ele și percepeți realitatea exact așa cum este. Această realitate pură este numită de japonezi *konomama* sau *sonomama*. *Kono-* sau *sonomama* înseamnă realitatea directă, starea de a fi, pură existență. Ea nu poate fi percepută din perspectiva niciunei ideologii. Ideologiile nu fac decât să orbească privirea. Un creștin, un hindus sau un musulman nu pot percepe această realitate pură. Din cauza ideilor pe care le au în minte, ei văd numai ce vor să vadă, inclusiv lucruri care nu există, pe care le proiectează, pe care le interpretează. Ei își creează astfel o realitate subiectivă, care nu există decât în mintea lor. Este ca o boală psihică. Din o sută de sfinți, nouăzecișinouă sunt complet nebuni.

Zenul contribuie la însănătoșirea acestei lumi. El renunță la toate ideologiile. Mesajul său este simplu: „Goliți-vă mintea de

gânduri. Priviți realitatea fără nicio idee preconcepută. Priviți direct natura lucrurilor, fără nicio preconcepție asupra lor”. Este foarte important să înțelegeți acest lucru: atunci când priviți realitatea, priviți-o în față; renunțați la filtrul preocupărilor voastre.

Renunțați la ideologii. În caz contrar, mintea voastră nu va putea percepe realitatea așa cum este.

Dacă un om are în cap o idee, el are toate șansele să o regăsească în realitate, căci natura minții umane este extrem de creativă. Desigur, creația sa nu va exista decât în imaginația sa. Dacă cineva îl caută pe Christos, el poate avea viziuni ale acestuia, dar ele vor fi imaginare. Dacă cineva îl caută pe Krishna, el îl poate vedea, dar numai în imaginația sa.

Din această perspectivă, zenul este foarte bine ancorat în realitatea terestră. El afirmă că omul trebuie să renunțe la imaginația sa, întrucât aceasta provine din trecutul său, din copilăria îndepărtată, când a fost condiționat să creadă în anumite idei. Copil fiind, el a fost dus de părinți la biserică, la templu, la moschee; la diferiți profesori, intelectuali, pundiți; la preoți. A fost forțat să asculte predicile acestora, iar în mintea sa au pătruns adânc tot felul de idei. Nu priviți realitatea prin filtrul acestor idei, căci nu o veți putea percepe niciodată așa cum este.

Despovărați-vă mintea. Asta înseamnă zenul.

Un evanghelist ținea odată o predică într-un azil de nebuni. Discursul său înflăcărat a fost întrerupt însă de strigătele unui bolnav:

- Hei, chiar trebuie să ascultăm toate prostiile astea?

Surprins și confuz, preotul s-a întors către supraveghetor și l-a întrebat:

- Să mă opresc?

- Nu, nu, continuă! Te asigur că nu se va mai repeta. Acest om nu are decât un singur moment de luciditate o dată la șapte ani!

Este extrem de dificil să fii întreg la minte într-o lume nebună.

Zenul este pe cât de simplu, pe atât de dificil. El este cel mai simplu lucru din lume, căci este spontan. Tocmai din această cauză este atât de dificil să îl practicăm, din cauza minților noastre condiționate, a lumii nebune în care trăim, în care am crescut și care ne-a corupt.

În al doilea rând: zenul nu este o filozofie, ci o poezie. El nu propune o doctrină, ci ne convinge pur și simplu. Nu aduce argumente, ci cântă un imn. Nu este deloc ascetic, dar este sută la sută estetic. Nu crede în perceperea arogantă sau agresivă a realității, ci în iubirea pură. Convingerea sa este că dacă participăm direct la realitatea înconjurătoare, aceasta sfârșește prin a ne revela secretele sale. Creează astfel o conștiință participativă. Zenul înseamnă poezie pură, la fel cum este și o religie pură.

Zenul este extrem de preocupat de frumusețe, într-o măsură mult mai mare decât de adevăr. De ce? Pentru că adevărul reprezintă un simbol arid. De fapt, nu numai că este arid în sine, dar chiar și cei preocupați excesiv de adevăr sfârșesc prin a deveni arizi. Practic, ei au început deja să moară. Inimile lor se contractă, iar fluidele lor vitale își încetinesc curgerea. Ei devin lipsiți de iubire, violenți; trăiesc din ce în ce mai mult în mintea lor.

Zenul nu are nimic de-a face cu mintea, ci mai degrabă cu totalitatea. El nu contestă dreptul minții de a exista, dar o așează la locul ei firesc. În zen, rolul minții nu mai este unul dominant. Ea este nevoită să funcționeze alături de totalitate. Capul este la fel de important ca și intestinele, ca și picioarele, ca și inima. Întregul trebuie să funcționeze ca un organism; niciuna din părțile sale nu are dreptul să le domine pe celelalte.

Filozofia este orientată către minte. Poezia este mai apropiată de totalitate. De aceea, ea este mai fluidă, căci este mai preocupată de frumusețe, iar frumusețea înseamnă non-violență, iubire și compasiune. Adeptul zen privește realitatea în căutarea frumuseții... în ciripitul păsărilor, în copaci, în dansul unui păun, în nori, în fulgere, în mare, în nisip. El caută întotdeauna frumosul.

Căutarea frumuseții are un cu totul alt impact asupra sufletului decât căutarea adevărului. Atunci când cauți adevărul, îți manifesti

mai degrabă latura masculină. Atunci când cauți frumusețea, îți manifesti mai degrabă latura feminină. Atunci când cauți adevărul, ești mai preocupat de rațiune; atunci când cauți frumusețea, însăși căutarea ta te silește să te deschizi din ce în ce mai mult față de intuiție. Zenul este prin excelență feminin, la fel ca și poezia. Filozofia este prin excelență masculină. Este extrem de agresivă. Este simbolul unei minți masculine.

Zenul este pasiv. De aceea, una din cele mai importante meditații din zen este postura corporală. Atunci când nu faci altceva decât să stai în postura corectă, te afli în *zazen*. Adepții zen susțin că dacă nu faci altceva decât să stai, nefăcând nimic, încep să se petreacă adevărate miracole. Ele se petrec de la sine, nu trebuie căutate cu tot dinadinsul. Vin singure la tine. Tot ce trebuie să faci tu este să stai și să nu faci nimic. Dacă poți rămâne așezat în postură într-o stare de tăcere interioară, de relaxare deplină, dacă poți renunța la toate tensiunile, devenind o oază tăcută de energie, fără să te îndrepti nicăieri, fără să cauți nimic, Dumnezeu începe să își reverse grația asupra ta. Începi să îl vezi pretutindeni numai pe el. Simpla așezare în postură, fără a face nimic, este suficientă pentru ca primăvara să intre în viața ta și pentru ca iarba să înceapă să înverzească.

Rețineți: când zenul spune „să stai și să nu faci nimic”, asta înseamnă chiar să nu faci nimic, nici măcar să gândești, sau să spui o *mantra*. Dacă repeți o *mantra* nu poți spune că nu faci nimic. Este aceeași veche poveste a minții care cade pradă unei halucinații, unei convingeri preconcepute. În schimb, dacă stai și nu faci absolut nimic... Gândurile continuă să vină, dar pleacă așa cum au venit. Tu nu le dai nicio importanță. Dacă vin, bine. Dacă pleacă, tot bine. Nu-ți pasă de ele; tot ce faci este să stai. Dacă te simți obosit, poți să te întinzi pe spate. Dacă ți-au amortit picioarele, ți le poți destinde. Important este să îți păstrezi naturalețea. Nu trebuie nici măcar să privești. Nu trebuie să faci niciun fel de efort. Asta înseamnă să stai pur și simplu: să stai. Atunci încep să se petreacă miracolele.

Zenul reprezintă o abordare feminină, la fel ca și religia. Știința este prin excelență masculină, la fel ca și filozofia. Tot ce

este frumos în lume – poezia, dansul, pictura – s-a născut dintr-o minte feminină.

Asta nu înseamnă neapărat că cel care a creat aceste lucruri a fost o femeie, căci femeilor nu li s-a permis acest lucru până de curând. Dar timpul lor este aproape. Când zenul va deveni din ce în ce mai semnificativ în această lume, mintea feminină va exploda. Trecutul umanității a fost dominat de mintea masculină. Așa s-au născut islamul, creștinismul și hinduismul. Viitorul ei va fi mai feminin, mai blând, mai pasiv, mai relaxat, mai estetic și mai poetic. În această atmosferă poetică, zenul va deveni cel mai important lucru din lume.

Filozofia este prin excelență logică. Poezia înseamnă iubire. Filozofia disecă și analizează. Poezia sintetizează și integrează. Filozofia este prin natura ei distructivă; poezia este dăătoare de viață. Metoda pe care o aplică filozofia este analiza. Știința și psihanaliza aplică aceeași metodă. Mai devreme sau mai târziu, psihanaliza va trebui înlocuită cu o psiho-sinteză mai profundă. Assagioli are mult mai multă dreptate decât Sigmund Freud, căci sinteza este întotdeauna mai apropiată de adevăr. Lumea în care trăim este una singură. Ea reprezintă o unitate. Nimic nu este cu adevărat separat de restul lumii. Toate lucrurile pulsează împreună. Suntem cu toții legați unii de ceilalți. Privită în ansamblu, viața este precum o rețea. Chiar și cea mai mică frunză din copacul de lângă această sală de conferințe este legată de cea mai îndepărtată stea. Dacă ceva i se întâmplă acestei frunze, ceva se va schimba și pe acea stea îndepărtată. Totul se leagă. Existența este o mare familie. Zenul ne recomandă să nu disecăm, să nu analizăm.

Autoritățile i-au cerut unui țăran care a fost martor la un accident de cale ferată în Vermont să povestească în cuvintele sale ce s-a întâmplat.

- Păi, mergeam cu Jake pe calea ferată, când am auzit un fluierat în spatele meu. M-am dat jos de pe șină și trenul a trecut pe lângă mine. M-am urcat apoi din nou pe șină, dar nu l-am mai văzut pe Jake. Am continuat să merg și la un moment dat am văzut pălăria lui Jake, ceva mai încolo unul din picioarele lui Jake, apoi

unul din brațele lui Jake, și în sfârșit un alt picior. Am mai mers câțiva pași și am găsit capul lui Jake într-o râpă. Atunci, mi-a trecut prin minte: „La naiba! Trebuie că i s-a întâmplat ceva lui Jake!”

Cam la fel s-au petrecut lucrurile și cu umanitatea: s-a întâmplat ceva cu ea! Omul a fost divizat în mai multe părți. Așa au apărut specialiștii – unii se ocupă de ochi, alții de inimă, alții de cap, sau mai știu eu. Cert este că omul este divizat.

Zenul afirmă că omul este un organism integral.

În știința modernă se vorbește din ce în ce mai mult de un nou concept: „androgenie”. Buckminster Fuller definește androgenia ca o caracteristică a unui sistem integral, a unui organism. Un organism dispune de această caracteristică ce transcende suma totală a părților sale componente. Ea mai este numită și sinergie, adică: mai mult decât simpla sumă a părților sale. Dacă aceste părți sunt unite într-un tot unitar și funcțional, într-o ordine activă, apare o caracteristică sinergică, un fel de ticăit. Dacă scoți una din piesele componente ale ceasului, ticăitul dispare. Dacă pui la loc piesele, în ordinea lor corectă, ticăitul re apare. În sine, niciuna din părțile componente nu este responsabilă pentru apariția ticăitului. Cel care ticăie este ansamblul unitar.

Acest „ticăit” este sufletul omului. Dacă dezmembrăm trupul unui om, acest ticăit dispare, căci el reprezintă însuși sufletul său. Ticăitul nu poate exista decât într-o unitate organică.

„Dumnezeu” este ticăitul întregii existențe. Cine disecă existența nu îl va găsi niciodată pe Dumnezeu. El nu poate fi găsit decât printr-o viziune poetică asupra existenței. Dumnezeu reprezintă o experiență sinergică. Știința nu îl va putea niciodată revela, iar filozofia nu va ajunge niciodată la el. Numai o viziune poetică, foarte pasivă și plină de iubire, îl poate sesiza. Când intri în contact cu existența, când nu te mai simți separat de ea în calitate de căutător sau de observator, când te topești în întregime în ea – ticăitul apare.

În al treilea rând: zenul nu este o știință, ci o magie. Nu este însă magia practică de magicieni, ci magia vieții contemplate. Știința este prin excelență intelectuală. Ea reprezintă un efort de a

distruge misterul vieții. Știința ucide miracolul. Dimpotrivă, zenul nu urmărește altceva decât să sesizeze miracolul, misterul vieții.

Misterul vieții nu trebuie rezolvat, pentru simplul motiv că *nu poate fi* rezolvat. El trebuie experimentat. Omul trebuie să devină una cu el, să îl adore și să îl prețuiască. El conferă o mare bucurie de a trăi, care trebuie celebrată. Zenul este magic. El le oferă adeptilor săi cheia care deschide poarta miracolelor. Miracolele se află în om; la fel și cheia care conduce la ele.

Dacă te duci la un maestru zen, tot ce face el este să te ajute să devii tăcut, astfel încât să descoperi cheia dinlăuntrul tău, pe care ai avut-o tot timpul la tine. El te ajută să descoperi poarta interioară care îți permite să pătrunzi în altarul inimii tale.

Și în ultimul rând: zenul nu este o morală, ci o estetică. El nu impune un cod moral. Nu dă nicio poruncă: „Fă cutare lucru sau nu fă cutare lucru”. Tot ce face el este să îți trezească sensibilitatea față de frumos, iar această sensibilitate devine treptat întreaga ta morală. Ea nu este însă impusă din afară, ci se naște din tine, din conștiința ta. Zenul nu îți oferă directive care se opun conștiinței, ci te ajută să îți trezești această conștiință. El nu este la fel ca Moise, care le-a dat oamenilor zece porunci. Din acest punct de vedere, zenul nu seamănă nici cu Biblia, nici cu Coranul, nici cu Vedele... căci el nu îți impune nimic din afară. Toate revelațiile sale provin direct din interiorul ființei tale.

Atunci când se nasc din interiorul ființei, revelațiile nu mai reprezintă o sclavie, ci o stare de libertate. Atunci când sunt dictate de conștiință, poruncile divine nu mai sunt considerate o datorie pe care nu ai încotro decât să o îndeplinești. Dimpotrivă, îndeplinirea acestor comandamente morale devine o plăcere, o bucurie intimă, un act de iubire.

Acestea au fost lucrurile pe care am dorit să le precizez. Și acum, să revenim la această sutra profundă:

La fel ca și cerul gol, el nu are hotare; și totuși, se află chiar în acest loc, pururi profund și clar.

Înlocuiți cuvântul „el” cu „Dumnezeu” și veți înțelege imediat ce vrea să spună textul. Adeptii zen nu folosesc niciodată cuvântul „Dumnezeu”, preferând un concept neutru: „el”.

La fel ca și cerul gol, el nu are hotare; și totuși, se află chiar în acest loc, pururi profund și clar.

Dacă îți propui să privești cerul, nu îl vei găsi niciodată; cu atât mai mult dacă te înverșunezi. Unde ai putea găsi cerul? Acesta nu se află *undeva*, ci *pretutindeni*, iar ceea ce se află *pretutindeni* nu poate fi căutat. Nu poate fi localizat. Nimeni nu poate spune că se află la nord sau la sud, acolo sau dincolo, pentru simplul motiv că el se află *pretutindeni*. Dacă se află *pretutindeni*, înseamnă că nu poate fi găsit *undeva anume*. Unde poate fi căutat cerul? Oriunde ți-ai îndrepta privirea, el este *pretutindeni*. Dumnezeu este precum cerul gol. El nu are hotare, deci nu poate fi definit. Nimeni nu poate spune unde începe și unde se termină Dumnezeu. El este etern și infinit, dar totuși se află chiar aici, în acest loc, chiar în fața ochilor voștri. Dacă vă veți relaxa, îl veți vedea. Dacă vă veți crispa, va dispărea.

Un maestru zen obișnuia să spună: „El este extrem de evident; de aceea, este foarte greu de văzut. Un nătâng căuta odată un foc la lumina unei lămpi aprinse. Dacă ar fi știut ce este focul, și-ar fi putut găti orezul mult mai rapid”.

Este o prostie să cauți focul cu o lampă aprinsă în mână, căci focul se află chiar în mâna ta. Da, maestrul zen avea perfectă dreptate: dacă acel om ar fi știut ce este focul, el și-ar fi putut găti mult mai rapid orezul. Și voi v-ați fi putut găti mult mai rapid orezul. Sunteți înfometați de secole, dar căutați focul la lumina unei lămpi aprinse pe care o țineți în mână.

Oamenii continuă să întrebe unde se află Dumnezeu, iar el se află chiar în fața lor. Îi înconjoară de *pretutindeni*. Este în interiorul și în afara lor, căci numai el există cu adevărat. Adepții zen preferă să îi spună „el”, ca să nu inducă pe nimeni în eroare pronunțând cuvântul „Dumnezeu”.

Dacă încerci să îl cunoști, nu îl poți vedea.

De ce? Pentru că atunci când încerci să îl cunoști, însăși dorința ta îți tulbură relaxarea. Devii concentrat. Orizontul vederii tale se îngustează. *Dacă încerci să îl cunoști, nu îl poți vedea.* Îți scapă, căci el nu poate fi văzut decât atunci când ești perfect relaxat, absolut deschis, când nu ești concentrat.

Cei mai mulți dintre cei care nu știu ce înseamnă meditația cred că aceasta este totuna cu concentrarea. Există mii de cărți în care veți găsi această afirmație complet greșită, cum că meditația este similară cu concentrarea. Dimpotrivă, meditația este exact opusul concentrării. Atunci când te concentrezi, devii tensionat, crispat, focalizat; cauți ceva. Concentrarea este perfectă atunci când cauți lucruri mici. De pildă, dacă te afli în căutarea unei furnici, concentrarea este ideală. Ea nu folosește însă la nimic atunci când îl cauți pe Dumnezeu, care este imens. Dacă privești foarte concentrat, poți descoperi o furnică, dar nu îl vei găsi niciodată pe Dumnezeu. Dacă vrei să îl găsești pe acesta din urmă, trebuie să fii complet deschis în toate direcțiile, ne-concentrat, să nu cauți și să nu privești cu atenție. Meditația conduce la o stare de conștiință difuză, nefocalizată.

Dacă aprinzi o lampă, lumina acesteia nu este focalizată, ci difuză. Ea curge în toate direcțiile. De fapt, nu curge, pur și simplu se află acolo. Întregul spațiu se umple cu ea. Lumina unei lanterne este focalizată. Ea este orientată într-o singură direcție. Lanterna poate fi comparată cu concentrarea; ea este focalizată. Nu îl poți găsi pe Dumnezeu cu ajutorul unei lanterne, ci numai cu ajutorul unei lămpi. Dacă vrei să găsești o furnică, sau un șoarece, lanterna este ideală. Conștiința focalizată este absolut necesară pentru a sesiza lucrurile minore.

Pentru știință, concentrarea este ideală. Știința nu ar putea exista fără ea, căci ea caută numai lucruri mici; ea divide la infinit realitatea, studiind părțile ei componente. La început studiază molecula, apoi atomul, apoi electronul și în sfârșit neutronul. Obiectul cercetării ei sunt lucrurile din ce în ce mai mici. De aceea, ea devine din ce în ce mai concentrată și mai focalizată.

Religia procedează exact pe dos. Ea este deschisă în toate direcțiile, către toate punctele cardinale. Este complet nefocalizată. Toate porțile și toate ferestrele ei sunt deschise. Când toate zidurile dispar, nu mai rămâne decât spațiul deschis.

Dacă încerci să îl cunoști, nu îl poți vedea.

Însuși efortul de a-l vedea, de a-l cunoaște, devine un obstacol în calea acestei cunoașteri. Nu îl căutați pe Dumnezeu.

Nu mai căutați adevărul. Renunțați la focalizare; deschideți-vă și Dumnezeu va veni singur la voi, căci este deja prezent.

Există o anecdotă faimoasă legată de una din cele mai interesante femei care au trăit vreodată, Rabiya.

Un mistic sufit a venit odată în vizită la Rabiya. Numele lui era Hassan. Probabil auzise afirmația lui Iisus Christos: „Bate și ți se va deschide. Cere și ți se va da. Caută și vei găsi”. De aceea, în fiecare zi, la rugăciunea de dimineață, la cea de la amiază, la cea de după-masă, la cea de seară și la cea de noapte (musulmanii se roagă de cinci ori pe zi) el i se adresa astfel lui Dumnezeu: „Doamne, bat de mult la ușa ta, de mi-am zdrelit degetele. De ce nu-mi deschizi? Mi-am spart capul, tot bătând cu el la ușa ta! Deschide-mi, Doamne!”

Rabiya l-a ascultat rugându-se astfel în prima zi, apoi în a doua zi, apoi în a treia zi, când nu s-a mai abținut și i-a spus: „Hassan, când ai de gând să-ți deschizi ochii? Privește, ușa îți e deschisă! Tu vorbești într-una, și spui numai prostii: ‚Bat la ușa ta’ – când aceasta a fost tot timpul deschisă. Mai bine privește în jur! Tu ești însă mult prea preocupat cu bătutul la ușă. Te rogi tot timpul, invoci și cauți, dar ești incapabil să vezi. Ușa e deschisă”.

Rabiya avea mai multă dreptate decât Iisus Christos. Afirmația lui Iisus este valabilă doar pe un plan inferior. Ea este utilă, dar numai pentru cei care încă nu și-au început căutarea. Este utilă pentru copiii de la grădiniță, cărora trebuie să li se spună într-adevăr: „Caută, bate la ușă, cere”. De aceea, Iisus le oferă o garanție; în caz contrar, ei nu ar începe niciodată să caute. Din acest motiv, el le spune: „Bate și ți se va deschide; cere și ți se va da”.

Afirmația Rabiyei ține de esența zenului. Ea spune: „Prostule, privește – ușa e deschisă, și așa a fost întotdeauna. Tu te rogi și invoci, dar îți ții ochii închiși! Tot ce trebuie să faci este să îți deschizi ochii. Ușa a fost întotdeauna deschisă”.

Dumnezeu a fost întotdeauna disponibil. Disponibilitatea sa este necondiționată.

Dacă încerci să îl cunoști, nu îl poți vedea. Nu îl poți posedea, dar nu îl poți nici pierde.

Cât de frumoasă este această afirmație! Nu îl poți cuprinde... Cine încearcă să îl posede pe Dumnezeu, nu va reuși niciodată. Dumnezeu nu poate fi posedat. Tot ce este foarte mare nu poate fi posedat. Una din cele mai mari prostii pe care omul se încapătănează să le comită în continuare este încercarea sa de a poseda ce nu poate fi posedat. El se îndrăgostește de o femeie și își dorește să o posede, dar prin gestul său își distruge însăși iubirea. Iubirea este o calitate a lui Dumnezeu.

Iisus a spus același lucru: „Iubirea este Dumnezeu”. Dacă doriți să rămâneți îndrăgostiți, nu încercați să vă posedați partenerul (obiectul iubirii), căci posesivitatea distruge iubirea, o otrăvește. Omul este atât de mic, iar iubirea este atât de mare – cum ar putea-o poseda el? În cel mai bun caz, el se poate lăsa posedat de ea, dar nu invers. Cine este mic nu poate poseda ceea ce este mare. Este atât de evident, și totuși atât de greu de înțeles.

Atunci când iubim pe cineva noi dorim să posedăm această iubire, să ne posedăm partenerul. Dorim să îl dominăm, căci ne temem să nu ni-l ia altcineva. Înainte să ni-l ia însă altcineva, noi îl pierdem. În clipa în care în mintea noastră a apărut ideea de posesiune, iubirea a dispărut. Tot ce a rămas în urma ei este un cadavru, un obiect mort. Viața a dispărut.

Viața nu poate fi posedată, căci este una cu Dumnezeu. Existența nu poate fi posedată, căci este una cu Dumnezeu.

Dacă vedeți o floare frumoasă, voi vă rezeziți să o rupeți, din dorința de a o poseda. În acest fel, nu faceți decât să o ucideți! O puneți la butonieră, dar este o floare moartă, un cadavru. Frumusețea ei a dispărut. Cum ar putea fi frumos un lucru mort? Floarea nu mai este decât o amintire veștejită. Cât timp a făcut parte integrantă din vrejul ei, arăta minunat. Era atât de tânără și de fericită; părea că dansează, iar existența ei părea un imn. De îndată ce ați rupt-o, ați ucis-o. Tot ce a mai rămas în urma ei este o floare moartă la butoniera dumneavoastră.

Așa procedează oamenii în general. Oriunde descoperă ceva frumos, iubirea sau pe Dumnezeu, ei doresc să intre în posesiunea acestora.

Rețineți: *nu îl poți poseda, dar nu îl poți nici pierde.*

Cât de frumos! Da, nu îl poți poseda, dar nu îl poți nici pierde. El este întotdeauna aici. Nu trebuie decât să păstrezi tăcerea pentru a-l sesiza. Nu trebuie decât să te pui la unison cu el. Nu îl poți asculta decât dacă devii tăcut. Numai atunci poți sesiza dansul lui Dumnezeu, vibrația lui, pulsația lui. În acest scop, trebuie să renunți la grabă, la dorința de a ajunge undeva, de a deveni ceva, de a fi cutare sau cutare lucru. Trebuie să încetezi să devii. Acest lucru este suficient pentru ca el să apară în fața ochilor tăi, iar atunci nu îl mai poți pierde.

Dacă ai înțeles că nu îl poți poseda, l-ai obținut.

În clipa în care ai înțeles că nu îl poți poseda, în care ai renunțat la posesivitate, el apare, și va rămâne al tău pentru totdeauna. În clipa în care ai înțeles că iubirea nu poate fi posedată, în tine se naște o înțelegere profundă, iar iubirea nu te mai părăsește niciodată. Ea este inepuizabilă.

Nu poți dispune însă de ea decât dacă ai înțeles că nu poate fi posedată, ținută numai pentru tine.

Acesta este paradoxul zen. Zenul este calea paradoxului. El afirmă că dacă dorești să îl posezi pe Dumnezeu, nu trebuie să îl posezi, și atunci îl vei poseda! Dacă dorești să posezi iubirea, nu o poseda, și atunci îți va aparține pentru totdeauna. Nu o vei mai putea pierde niciodată.

Dacă păstrezi tăcerea, îți vorbește; în schimb, dacă vorbești, el tace.

Nu puteți vorbi amândoi deodată. Din cauza lui Martin Buber, cuvântul „dialog” a devenit extrem de important în lumea occidentală. Viziunea lui Buber este monumentală, dar nu se ridică totuși la înălțimea zenului. Martin Buber afirmă că o rugăciune reprezintă un dialog între tine și Dumnezeu. Tu îi vorbești lui Dumnezeu, iar el îți răspunde. În orice dialog trebuie să existe două părți care își vorbesc reciproc. El reprezintă o relație de tip: „eu-tu”.

Zenul afirmă însă că acest lucru nu este posibil. Dacă tu vorbești, Dumnezeu păstrează tăcerea. De îndată ce în mintea ta apare un zgomot, el dispare – căci vocea lui este incredibil de șoptită, de tăcută,

de mică, încât nu poate fi auzit decât dacă păstrezi o tăcere deplină. În acest caz nu mai este vorba de un dialog, ci de o ascultare pasivă.

Ori vorbești tu și Dumnezeu nu este de față ca să te asculte, ori îți vorbește el, și atunci dispari tu. Nimeni nu îl poate asculta pe Dumnezeu decât dacă dispare complet, dacă se dizolvă în întregime. În acest caz, el începe să vorbească de pretutindeni: prin ciripitul păsărelelor, prin murmurul izvoarelor și prin foșnetul frunzelor în bătaia vântului. El este pretutindeni, dar ca să îl poți auzi, tu trebuie să taci.

Dacă păstrezi tăcerea, îți vorbește; în schimb, dacă vorbești, el tace.

Marea poartă este larg deschisă și își revarsă binecuvântările asupra tuturor, căci nimeni nu îi blochează calea.

Procesul de căutare a lui Dumnezeu nu este o competiție. Nu are cine să-ți blocheze calea, căci nu există competitori. De aceea, nu trebuie să te grăbești, să faci vreun efort, căci nimeni nu concurează cu tine și nu se află în fața ta – decât numai Dumnezeu. Așadar, te poți relaxa. Nu trebuie să te temi că îl vei rata. El se află în însăși natura lucrurilor, așa că n-ai cum să-l ratezi. De aceea, relaxează-te.

Toate aceste afirmații au unicul rol de a te ajuta să te relaxezi. Dumnezeu nu poate fi pierdut; de aceea, relaxează-te. Nu îți blochează nimeni calea; de aceea, relaxează-te. Nu ai niciun motiv să te grăbești, căci Dumnezeu nu aparține timpului; de aceea, relaxează-te. Nu trebuie să pleci nicăieri, căci Dumnezeu nu se află undeva la mare distanță, în cine știe ce stea; de aceea, relaxează-te. Nu îl poți rata, căci se află în însăși natura lucrurilor; de aceea, relaxează-te.

Întregul mesaj al acestor afirmații paradoxale poate fi condensat într-o singură expresie: relaxează-te. Nu mai căuta, nu mai cerceta, nu mai pune întrebări, nu mai bate la ușă, nu mai cere nimic; doar relaxează-te. Dacă te vei relaxa, se va întâmpla. Ceea ce căutai înainte îți va apărea în fața ochilor. Vei începe să vibrezi la unison cu el.

Asta numesc adeptii zen: *satori* – relaxarea deplină a întregii ființe, o stare de conștiință ce exclude orice devenire, orice realizare, orice orientare. Când nu mai ai niciun scop, când toate țelurile au dispărut sau au fost lăsate în urmă, când ești pur și

simplic – în acest moment de existență pură te dizolvi în totalitate și începi să simți un „ticăit” pe care nu l-ai mai simțit până atunci. Acest ticăit este *satori*, *samadhi*, iluminarea.

El se poate petrece în orice situație – ori de câte ori te pui la unison cu totalitatea.

Și încă un lucru: zenul este prin excelență ne-serios. El dispune de un uriaș simț al umorului. Nicio altă religie nu a evoluat atât de mult încât să dispună de un asemenea simț al umorului. Zenul pufnește în râs, chicotește, trăiește o stare de spirit festivă. Esența zenului este celebrarea.

Celelalte religii sunt extrem de serioase, ca și cum realizarea lui Dumnezeu ar fi o mare afacere, ca și cum ar exista riscul ca cineva să li-l răpească pe Dumnezeu, sau ca și cum acesta ar încerca să se ascundă de ele, ori să le creeze în mod deliberat obstacole; ca și cum toată lumea s-ar afla într-o mare competiție și Dumnezeu nu ar fi de ajuns pentru toți – dacă nu te repezi să-l apuci imediat, ți-o vor lua alții înainte și vor pune mâna pe el. Acești oameni sunt foarte serioși. Ei sunt orientați mai degrabă către bani, către diferite scopuri, dar nu sunt cu adevărat religioși.

Dumnezeu este atât de mare, de uriaș, de enorm. El reprezintă totalitatea existenței – cine l-ar putea epuiza? Este absurd să te temi că altcineva ți-o va lua înainte și va pune mâna pe el, și atunci, ce ai să te faci tu? – vei fi pierdut de-a pururi! În realitate, nu există nicio luptă, nicio competiție. Oricum, ai la dispoziție o eternitate pentru a-l realiza pe Dumnezeu. Nu trebuie să te grăbești și nu trebuie să te iei prea în serios.

Fetele lungi nu sunt niciodată fețe autentic religioase. Ele nu arată decât că nu au înțeles nimic; în caz contrar, s-ar fi amuzat copios. Râsul este specific numai zenului; de aceea afirm eu că zenul este cea mai înaltă religie care există la ora actuală pe pământ. El nu urâtește viața nimănui, nu face din tine un schilod. Dimpotrivă, te învață să dansezi, să te bucuri de viață.

Părinții și-au luat băiețelul și l-au dus pentru prima dată să vadă celebrul muzeu al figurilor de ceară Madam Tussaud, din

Londra. Copilul nu părea însă deloc încântat de ceea ce vedea. De aceea, mama sa a încercat să-i explice:

- Vezi tu, dragul meu, toți aceștia sunt oameni faimoși, care au trăit cu mult timp în urmă. Acum sunt cu toții morți.

Fața copilului s-a alungit și mai mult. El a murmurat:

- Deci, așa arată raiul!

Acesta este pericolul. Dacă ajungi într-un rai creștin, cam așa va arăta el. Gândiți-vă ce coșmar trebuie să fie să trăiești printre sfinții creștini!

Cineva l-a întrebat pe un maestru zen de ce nu există mai mulți sfinți pe pământ. Maestrul a început să râdă și i-a răspuns:

- Sfinții sunt mai buni în cer, căci este foarte greu să trăiești alături de ei. Slavă cerului că nu coboară pe pământ. Mai bine să rămână în cerul lor!

Slavă cerului! Imaginați-vă ce înseamnă să trăiești alături de un sfânt. Probabil ți-ar veni să te sinucizi.

Zenul a adus un suflu nou religiei: râsul. El a inventat glumele religioase. De aceea, abordarea lui este diferită de cea a celorlalte religii: mai sănătoasă, mai naturală.

Acestea sunt principiile pe care trebuie să le ții minte. Mă tem însă că v-am luat puțin cam rapid...

Să vă spun o poveste:

„Pop” (Taica) Gabardine, antrenorul unei echipe de fotbal din centrul Statelor Unite, și-a văzut echipa umilită de opt ori la rând, ultima dată cu scandalosul scor de 52:0.

Când membrii echipei s-au adunat pentru antrenament în luna următoare, Pop le-a spus cu amărăciune:

- Pentru ultimul meci al sezonului, vom renunța la toate tehnicile pe care am încercat să vi le predau până acum. O vom lua de la zero. Să începem. Lecția nr. 1: obiectul pe care îl țin în mână este o minge de fotbal. Lecția nr. 2: ...

În acest moment, antrenorul Gabardine a fost întrerupt de un fotbalist cu fruntea încrețită aflat în primul rând, care i-a spus:

- Hei, Pop, ia-o mai încet, ca să înțelegem ce spui!

Ce-i drept, am avansat cam rapid, dar speranța mea este că nu sunteți înceți la minte. Am încredere în inteligența voastră.

CAPITOLUL 2

Prea mult zen

Un maestru zen i-a făcut următoarea observație laconică unui adept care a vorbit pe larg despre teoria zen:

- Cunoști prea mult zen.

- Bine, dar nu este natural ca un adept zen să vorbească despre zen? l-a întrebat elevul, încurcat. De ce nu-ți place să ți se vorbească despre zen?

- Pentru că-mi întoarce stomacul pe dos!

„Nu concepeți cuvinte”, afirmă fondatorul zenului, Bodhidharma, căci un cuvânt creează o întreagă lume. Exact același lucru îl afirmă și Biblia: „La început a fost cuvântul”. Și la sfârșit va fi tot cuvântul.

În clipa în care pătrunzi în lumea cuvintelor, începi să te îndepărtezi de ceea ce este (de realitatea pură). Cu cât pătrunzi mai adânc în această lume a cuvintelor, cu atât mai mult te îndepărtezi de existență. Limbajul reprezintă o mare mistificare. El nu este o punte, un instrument de comunicare, ci o barieră.

Bodhidharma spune: „Nu concepeți cuvinte”. Dacă mintea nu creează niciun cuvânt, ea rămâne într-o stare de tăcere deplină. În această tăcere poate fi găsit Dumnezeu, adevărul sau *nirvana*. În clipa în care un cuvânt tulbură această tăcere, omul nu mai este centrat în sinele său. El s-a rătăcit. Cuvântul îl duce într-o călătorie care îl îndepărtează de sine. În realitate, nu te poți îndepărta cu adevărat de propriul sine, dar poți visa că faci acest lucru. Omul rămâne în permanență centrat în sinele său, dar el adoarme, visând o mie și unul de vise.

În acest context, doresc să vă spun din nou una dintre cele mai frumoase legende create vreodată: legenda căderii lui Adam. Aceasta susține că Dumnezeu i-a interzis lui Adam să mănânce din fructele Copacului Cunoașterii. Orice adept zen este din start de acord cu această interdicție, căci cea care prosteste omul este cunoașterea sa; ea este cea care nu-i permite să cunoască cu adevărat. Înainte să mănânce din fructul Copacului Cunoașterii,

Adam cunoștea adevărul. În clipa în care a început să acumuleze cunoștințe, devenind astfel un învățat, el a uitat ce înseamnă adevărata cunoaștere a realității. Și-a pierdut inocența, devenind viclean și versatil. Inteligența sa primordială a dispărut, chiar dacă intelectul său a început să crească. Intelectul nu are nimic de-a face cu inteligența. El reprezintă chiar opusul acesteia. Cu cât ești mai intelectual, cu atât mai puțin inteligent devii.

Intelectul este un substitut care ascunde lipsa de inteligență. El este o contrafacere. Omul nu mai dispune de inteligență, așa că o înlocuiește cu intelectul. Desigur, marfa este de proastă calitate: o poți cumpăra din orice talcioc, căci este disponibilă pretutindeni. De fapt, oamenii sunt foarte dispuși să își împărtășească cunoștințele cu tine, chiar fără să-ți ceară nimic în schimb. De-abia așteaptă să îți verse în cap gunoaiele pe care le-au acumulat.

Așadar, Adam a devenit un învățat, căzând astfel din rai. Căderea nu este altceva decât un sinonim perfect pentru cunoaștere (în sensul de acumulare de cunoștințe).

Legenda spune că el a mâncat un măr, sau un fruct din Copacul Cunoașterii. De fapt, nu poate fi vorba de un măr, căci merele nu cresc în Copacul Cunoașterii. Undeva, a intervenit cineva, amestecând lucrurile. Merele sunt atât de inocente – este imposibil să fii aruncat din Paradis numai pentru că ai mâncat un măr. Dumnezeu nu se poate supăra pentru atâta lucru. Nu, mărul nu reprezintă decât o metaforă. Adevăratul fruct trebuie să fi fost „cuvântul”, limbajul. Pe crengile Copacului Cunoașterii nu pot crește mere, ci cuvinte, concepte, filozofii, sisteme. Uitați de măr. Rețineți numai cuvântul.

A venit apoi șarpele, care a fost primul învățător al umanității, primul sistem educativ. El a fost primul demagog, primul academician. Cunoscând puterea conceptelor, el a convins-o pe Eva să mănânce din ele. Nu l-a putut convinge direct pe Adam. De ce? De ce a trebuit el să o convingă mai întâi pe Eva? Eva era mai vulnerabilă. Femeile sunt întotdeauna mai vulnerabile, mai deschise, mai influențabile. Oricine le poate convinge de orice. Sunt mult mai ușor de hipnotizat decât bărbații. De aceea, șarpele

a convins-o pe femeie. El nu a fost doar primul academician al umanității, ci și primul ei comis voiajor. Și trebuie să recunoaștem că s-a descurcat de minune.

De altfel, el nu a greșit cu nimic. În tot ce le-a spus celor doi, a avut dreptate. El le-a spus: „Veți deveni niște învățați. Veți ști ce este fiecare lucru. Dacă nu veți mânca din fructele acestui copac, nu veți ști nimic”.

Există însă și un alt tip de cunoaștere: știi, și totuși nu știi ce sunt lucrurile. Este o cunoaștere foarte difuză, care nu împarte pe categorii. Este o cunoaștere ne-analitică. Până atunci, Adam trăise în această inocență ne-analitică. El nu cunoștea știința, dar trăia în plină religie. Înainte să fi mâncat din fructele Copacului Cunoașterii, Adam trebuie să fi fost un mistic. Orice copil este un mistic înăscut. El se naște astfel, dar noi îl târâm și îl ducem la școală, unde primește educația șarpelui. Șarpele este un sinonim al civilizației, al culturii, al condiționării.

De altfel, șarpele este un animal atât de viclean încât metafora este foarte reușită. Este alunecos și întortocheat, la fel ca și logica. Nu știi niciodată încotro se îndreaptă. Se deplasează fără picioare, dar alunecă foarte rapid, la fel ca și neadevărul. Nici acesta nu are picioare, așa că trebuie să le împrumute de la adevăr (de unde și proverbul: „Minciuna are picioare scurte”). Așa se explică de ce orice afirmație mincinoasă face eforturi disperate să demonstreze că este adevărată. Ea încearcă să împrumute picioarele adevărului.

În calitatea sa de prim învățător, de prim academician al umanității, șarpele a convins-o pe Eva, căreia nu i-a fost greu apoi să îl convingă pe Adam. Femeia are întotdeauna o astfel de putere asupra bărbatului. Ce gândește bărbatul este irelevant, oricât de mare s-ar da el. Bărbatul pretinde că este mai puternic decât femeia, dar acest lucru este o prostie. Desigur, femeia îi permite să gândească astfel; nu are nicio problemă, căci asta nu schimbă cu nimic situația de fapt.

Femeia a fost dintotdeauna mai puternică decât bărbatul, iar acest lucru nu este întâmplător... Principiul feminin este mai puternic decât cel masculin, moliciunea este mai rezistentă decât duritatea,

apa învinge întotdeauna stânca. Îl puteți consulta în această direcție pe Lao Tse, care știe multe. Nu este un om al cunoașterii, dar știe foarte multe. El afirmă că dacă dorești o putere infinită, trebuie să devii feminin sau pasiv. Principiul pasiv este întotdeauna mai puternic decât cel activ, mai pregnant; de aceea nu rămâne însărcinat bărbatul¹. El este la fel de uscat (de ne-rodnic) ca un deșert. Numai femeile au capacitatea de a rămâne însărcinate. Ele conțin în sine potențialul vieții. Altfel spus, ele pot da naștere mai multor vieți.

Adam a căzut în capcană, devenind dintr-o dată interesat. Probabil că s-a gândit că dacă va acumula mai multe cunoștințe, va putea deveni mai activ, va cunoaște mai multe. Atunci a cunoscut pentru prima dată ambiția. Șarpele le-a spus celor doi: „Dacă veți mânca din aceste fructe, veți deveni precum zeii atotputernici. De aceea nu dorește Dumnezeu să mâncați din ele, căci se teme de voi. Este gelos”.

Fiecare fiu crede același lucru despre tatăl său: că acesta este gelos, că se teme de el, că nu dorește ca acesta să devină la fel de puternic ca și el, pentru a nu-și pierde controlul asupra lui.

Această parabolă biblică are într-adevăr o viziune de o profunzime uluitoare.

Inițial, Adam se afla într-o stare de cunoaștere pură. După ce a mâncat din fruct, el a devenit un învățat. Așa a dispărut religia și a apărut știința. Cuvântul *știință* înseamnă cunoaștere (acumulare de cunoștințe). Fructele copacului erau de fapt fructele științei. Adam și-a pierdut astfel inocența și a devenit viclean.

Așa se întâmplă cu fiecare copil care este dus la școală. El se naște în Grădina Paradisului, dar apoi este convins de șarpele civilizației, al culturii și al educației. Este condiționat, manipulat și orientat către ambiție, către scopurile egoului: să devină precum zeii. Acesta este principiul care stă la baza întregii științe. Ea crede că va veni o zi în care va putea cunoaște toate misterele și în care omul va deveni un zeu cu o putere infinită. Această ambiție este o capcană a egoului.

¹ Joc de cuvinte: în limba engleză, pregnant înseamnă deopotrivă pregnant și însărcinată (gravidă). (n.tr.)

Noi îi atragem pe copii pe calea egoului, iar acesta nu poate supraviețui fără limbaj. Cu cât este mai articulat, cu atât mai egoist devine copilul. Cu cât se exprimă și comunică mai bine prin intermediul cuvintelor, cu atât mai faimos devine el. Are toate șansele să devină un lider al oamenilor, un mare autor, un scriitor, un poet – aceștia sunt cei mai faimoși oameni din zilele noastre. Are toate șansele să devină un gânditor, un profesor sau un filozof. Aceștia sunt oamenii care domină civilizația.

De ce domină ei această lume? Cei aflați la putere sunt întotdeauna foarte articulați în limbaj. Este imposibil de conceput un lider prost, incapabil să vorbească și să se exprime rafinat. Aceasta este calea care duce către celebritate. Înțelegând acest lucru, copilul învață să se joace din ce în ce mai bine cu cuvintele. Nu întâmplător spunea Bodhidharma: „Nu concepeți cuvinte”.

Spuneam mai devreme că șarpele a fost primul învățător al umanității. Din această perspectivă, întreaga muncă a unui maestru religios constă în a desface munca șarpelui, în a-l descolăci, în a anihila cunoașterea predată de el omului, în a-l elibera pe acesta de sistemul educațional, de condiționarea sa, dar mai presus de orice, de cuvinte. Atunci când omul renunță la cuvinte, el își redobândește inocența. Aceasta este esența sfințeniei: inocența primordială.

În clipa în care limbajul dispare și mintea nu-și mai țese pânza cuvintelor, în ea apare o mare tăcere... o tăcere de care omul a uitat aproape cu desăvârșire. El nu-și mai amintește că a existat o vreme când cunoștea această tăcere, care l-a învăluit în vremea când trăia în pântecul mamei sale. Când s-a născut și când a deschis pentru prima dată ochii, tăcerea era de față, îl învăluia, îi penetra întreaga existență. Era cât se poate de vie. Omul a trăit în ea timp de câteva zile, de câteva săptămâni, de câțiva ani, după care aceasta a început să dispară treptat. Oglinda minții sale a început să se prăfuiască și nu a mai reflectat corect realitatea. Când se spune despre un copil că a crescut, sensul este de fapt că el și-a pierdut inocența.

Adulții l-au corupt, l-au hipnotizat, atrăgându-l în capcana limbajului. El nu mai vede, ci gândește. Nu mai *cunoaște*, ci

gândește. Se învâрте la infinit în jurul țintei, dar nu o mai atinge niciodată. Se învâрте practic într-un cerc vicios. El începe să vorbească despre Dumnezeu, despre iubire, despre cutare și cutare lucru, dar nu mai cunoaște nimic din ceea ce spune, căci iubirea nu poate fi cunoscută vorbind, ci doar iubind. Este inutil să citești despre ea, să te gândești la ea. Poți să devii unul dintre cei mai mari experți în iubire fără să cunoști nimic despre ea. Iubirea este o experiență, nu un concept.

Limbajul este foarte alunecos. El substituie realitatea cu descrierea ei.

Odată, cineva mi-a spus: „Am înțeles aproape totul despre Dumnezeu”. L-am întrebat: „De ce *despre*? De ce nu l-ai înțeles chiar pe el?” Ce sens are să înțelegi ceva despre Dumnezeu? În acest fel nu faci decât să acumulezi cunoștințe legate de el, să devii mai savant, dar acest lucru nu te poate ajuta în niciun fel, nu te poate transforma, nu te poate conduce către lumina interioară. Vei continua să trăiești în același întuneric ca și până acum.

Întregul efort al lui Iisus, Buddha sau Bodhidharma a constat în a anihila condiționarea impusă omului de către societate. Ei au fost cei mai antisociali oameni care au trăit vreodată pe pământ. Astfel de oameni distrug tot ce creează societatea în jurul omului, toate zidurile înălțate de ea, toate pavezele, toate gardurile. Ei sunt extrem de nihiști, nu fac altceva decât să distrugă. Nu au ce să creeze, căci realitatea pură nu mai poate fi creată. Ea există deja. Nu mai trebuie inventată, ci doar descoperită.

Mai bine zis, ea trebuie redescoperită, căci omul a cunoscut-o cândva. De aceea tânjește el atât de mult după fericire. El știe intuitiv că aceasta există, chiar dacă nu știe cum să exprime în cuvinte acest sentiment. Rătăcește prin întuneric în căutarea ei. Dacă nu ar fi cunoscut-o cândva, de ce ar mai căuta-o? Cu siguranță, a cunoscut-o cândva. Ce-i drept, a uitat de ea, dar undeva, în subconștientul său, a rămas o nostalgie, un dor nestins, care îl face să tânjească după ea.

Chiar așa s-au petrecut lucrurile. Omul l-a cunoscut cândva pe Dumnezeu. A trăit la unison cu acesta. Pe vremea când era doar

un copilaș mic, el nu avea un ego, căci nu intrase încă în contact cu șarpele. El știa. Ochii săi erau limpezi și vedeau realitatea așa cum este. Trăia la fel ca Dumnezeu, într-o stare de fericire absolută. Între timp a crescut însă și a uitat ce este fericirea. Amintirea acesteia a rămas însă undeva în subconștientul său, de unde îi șoptește la ureche: „Caută-mă! Continuă să mă cauți!”

De aceea, omul îl caută pe Dumnezeu, caută meditația, iubirea și continuă să rătăcească. Uneori o ia în direcția bună, alteori într-o direcție greșită, dar continuă să caute ceva ce a avut cândva, dar care a dispărut. În ziua în care va descoperi ce este Dumnezeu, el va începe să râdă, spunându-și: „Deci, acesta este Dumnezeu? Bine, dar l-am cunoscut dintotdeauna! Acum numai l-am redescoperit”. Așa îl recunosc oamenii pe Dumnezeu. Altminteri, cum l-ar putea recunoaște? Dacă cineva se întâlnește cu mine, dar nu m-a cunoscut niciodată, cum m-ar putea recunoaște?

De-a lungul timpului, mulți oameni l-au recunoscut pe Dumnezeu. Când Buddha a trăit momentul iluminării, el l-a recunoscut imediat: „Da, acesta este el”. Când Bodhidharma a trăit același moment, el a început să râdă, spunându-și: „Deci, acesta este Dumnezeu? Bine, dar am trăit această stare în copilărie. Mai târziu, ea a fost anihilată, contaminată. Ochii mei s-au acoperit cu praf și mi-am pierdut claritatea vederii. Acum, ochii mei funcționează din nou impecabil și pot vedea clar cu ei”.

Dumnezeu este ceea ce este. Omul este una cu Dumnezeu, dar este un Dumnezeu adormit.

Și încă ceva în legătură cu legenda biblică. Aceasta afirmă că Adam a fost izgonit din Paradis de către Dumnezeu. Greșit! Dumnezeu nu poate izgoni pe nimeni; în această privință, el este complet neputincios. Unde l-ar putea izgoni el pe om? Spuneți-mi: unde? Pentru el, totul este aceeași grădină. Oriunde te-ai afla, te afli practic în Grădina Edenului. Întreaga creație este această grădină, de la un capăt la altul. Împărăția lui Dumnezeu este infinită; unde te-ar putea izgoni el? Nu există nimic în afara ei. Singura lume care există este cea creată de Dumnezeu. Adam nu a fost izgonit de Dumnezeu, căci nu ar fi avut unde să se ducă.

În al doilea rând, Dumnezeu nu l-ar fi putut izgoni pe Adam pentru simplul motiv că Adam *era una cu el*. Adam făcea parte integrantă din Dumnezeu. Cum și-ar fi putut izgoni acesta propria parte componentă? Nimeni nu-și poate izgoni mâna sau piciorul. Este imposibil! Izgonirea lui Adam ar fi însemnat o automutilare din partea lui Dumnezeu. De aceea, el nu ar fi putut face niciodată așa ceva. Dumnezeu nu este masochist; nu se poate diviza singur în părți componente.

Dumnezeu este înainte de toate compasiune. În aceste condiții, Adam nu a fost izgonit niciodată. Atunci ce s-a întâmplat? E simplu: Adam a adormit. După ce a mâncat din fructul Copacului Cunoașterii, el a adormit. La ora actuală, el nu mai privește realitatea, ci visează în legătură cu ea. El are acum propriile sale idei, propriile viziuni, propriile concepte. A început să inventeze realități efemere. În loc să vadă ceea ce este, el preferă să inventeze. Se folosește de realitate, dar numai ca ecran de proiecție pentru propria sa lume, creată din cuvinte.

De aceea spunea Bodhidharma: „Nu concepeți cuvinte”. Dacă le-ați conceput deja, anihilați-le, renunțați la ele. Acesta este unul dintre cele mai fundamentale mesaje ale zenului. Chinezii numesc această stare *mo chao* – starea în care mintea nu concepe niciun cuvânt. *Mo* înseamnă senin sau tăcut, iar *chao* înseamnă reflexie sau luciditate. În cazul de față, reflexia nu echivalează cu contemplarea mentală, ci se referă la acea calitate a oglinzii de a reflecta pur și simplu. *Mo chao* înseamnă așadar o reflexie senină. Lacul mental este perfect liniștit; pe suprafața lui nu există valuri. De aceea, el reflectă perfect realitatea. Dacă este o noapte cu lună plină, aceasta se reflectă perfect în apa lacului.

Ați remarcat vreodată? Atunci când se reflectă în apa lacului, luna pare mult mai frumoasă decât cea de pe cer. Ea capătă ceva din fascinația lacului liniștit, tăcut, senin. La frumusețea ei naturală se adaugă și frumusețea inerentă a lacului-oglindă. Are un atribut în plus. Atunci când Dumnezeu se reflectă în om, în *mo chao* al acestuia, el devine chiar mai frumos decât este în realitate, căci capătă un atribut nou.

Când mintea gândește, apa lacului este tulburată de valuri. Ea devine agitată și nu mai este capabilă să reflecte. Reflexia realității devine astfel profund distorsionată. Luna nu mai este reflectată așa cum este. Imaginea ei este deformată. Cu cât valurile sunt mai mari, cu atât mai hidoase devin aceste distorsiuni. Nu numai că lacul mental nu mai este capabil să adauge ceva în plus la frumusețea lunii, dar el îi răpește chiar și frumusețea actuală, pervertind-o. Luna nu mai pare o lună, ci cu totul altceva. Ea nu mai este autentică, ci devine o minciună.

Acest *mo chao*, reflexia senină, este descris perfect într-un poem faimos al maestrului zen Hung Chin:

*Tăcut și senin, el uită de cuvinte,
Iar realitatea îi apare clară și vie în fața ochilor.
Când el o realizează, ea îi apare vastă și nelimitată,
Iar el devine conștient de esența ei.
Această conștiință strălucitoare reflectă perfect realitatea
Și din această reflexie pură se nasc miracolele.
Roua și luna,
Stelele și pâraiele,
Zăpada de pe crengile pinilor,
Și norii care acoperă vârfurile munților –
Ies din întuneric și devin luminoase;
Obscuritatea însăși se transformă într-o lumină strălucitoare.
Această stare de seninătate este înfiorată de miracol;
Și orice efort intenționat se dizolvă în această reflexie.
Seninătatea devine astfel întreaga învățătură.
Adevărul reflexiei senine
Este perfect și desăvârșit.
O, privește! O sută de râuri curg
În torente tumultuoase
Către marele ocean!*

Esența zenului este *mo chao*, reflexia senină. Este important să înțelegem acest lucru. Seninătatea nu este totuna cu tăcerea

impusă forțat. Vă puteți forța mintea să tacă, dar acest lucru nu vă va ajuta prea mult. Asta fac majoritatea celor care meditează. Ei își forțează mintea să tacă, apelând la violență. Sunt foarte agresivi cu mintea lor. În fața acestei atitudini mintea cedează, obosită. Tăcerea ei nu este însă autentică. Este o tăcere de suprafață, superficială; în adâncurile subconștientului agitația continuă neabătută. Seninătatea forțată este o seninătate falsă; ea nu are nimic autentic.

Voința nu poate impune această stare. Ea nu poate fi obținută prin efort. Apare singură, dar numai ca urmare a înțelegerii, nu printr-un efort al voinței. De aceea, nu încercați să înlocuiți vreodată înțelegerea cu voința, deși tentația este foarte mare. Tentația există întotdeauna, căci pare mai ușor să impui cu forța o stare care nu se lasă convinsă să vină singură. O acțiune impusă prin violență pare mai ușoară. Să convingi pe cineva prin puterea iubirii și a înțelegerii este mult mai dificil; ți se pare că vor trece milenii până când vei reuși. De aceea, noi avem întotdeauna tentația să o luăm pe scurtătură.

În ceea ce privește însă creșterea spirituală, nu există scurtături; nu au existat și nu vor exista niciodată. Nu cădeți pradă tentației de a o lua pe scurtături. Seninătatea trebuie să crească de la sine, nu să fie impusă cu forța. Ea trebuie să se nască din inimă, prin puterea înțelegerii.

De aceea, încercați să înțelegeți ce s-a întâmplat cu voi din cauza limbajului, cât de multe a distrus acesta în ființa voastră. Încercați să înțelegeți că acumularea de cunoștințe nu este totuna cu cunoașterea. Urmăriți acest aspect; contemplați-l și sesizați în diferite situații ale vieții cât de mult vă distrag cunoștințele atenția de la realitatea propriu-zisă.

Vedeți un trandafir și, instantaneu, mintea voastră simte nevoia să comenteze: „Ce trandafir frumos!” Prin aceste cuvinte, ceva a fost distrus. Frumusețea trandafirului a dispărut, fiind înlocuită de un cuvânt. Nu lăsați cuvintele să interfereze cu experiențele voastre, cel puțin nu cu toate. Din când în când, rămâneți alături de trandafir, fără a spune nimic. Cuvintele sunt

inutile în astfel de situații. Trandafirul nu are un nume; noi suntem cei care dăm nume lucrurilor.

Numele nu este niciodată același lucru cu obiectul propriu-zis. De aceea, dacă suntem prea atașați de nume, vom rata în permanență realitatea. În loc să vedem trandafirul, în fața ochilor ne va apărea numele său, și odată cu el toți trandafirii pe care i-am văzut în trecut. În momentul în care spunem: „Iată un trandafir”, noi îl clasificăm. În realitate, niciun trandafir nu poate fi clasificat, căci fiecare dintre ei este unic, având o individualitate incomparabilă cu a celorlalți trandafiri. Nu băgați trandafirul într-o categorie. Nu îi puneți o etichetă. Bucurați-vă pur și simplu de frumusețea lui, de culoarea sa, de dansul său. Mulțumiți-vă să fiți de față. Nu spuneți nimic. Priviți. Cultivați astfel starea de *mochao*, de reflexie senină, tăcută. Lăsați trandafirul să se reflecte în voi, la fel ca într-o oglindă.

Numai cel care se transformă într-o astfel de oglindă devine un meditator adevărat. Meditația nu înseamnă altceva decât arta de a oglindi. Atunci când oglindești realitatea exact așa cum este, niciun cuvânt nu mai poate pătrunde în minte. De aceea, aceasta se liniștește complet.

Cuvintele sunt asociate între ele. Un cuvânt conduce la altul, apoi la altul, până când ai uitat complet de primul. În clipa în care spui: „Ce trandafir frumos!”, îți amintești imediat de o iubită din trecut căreia îi plăceau trandafirii. Apoi îți amintești tot ce s-a întâmplat în respectiva relație, ce fantastică a fost iubirea dintre voi, ce lună de miere perfectă ați petrecut, apoi suferința care urmează inevitabil în orice relație, divorțul, și așa mai departe. Cât despre floare, ai uitat cu totul de ea. Trandafirul a dispărut. Cuvintele ți-au distras atenția, ducându-te în cu totul altă direcție.

Un cuvânt conduce automat la altul; legătura dintre cuvinte este continuă. Toate cuvintele sunt legate între ele. Este suficient să rostești un singur cuvânt pentru ca din el să se nască o întreagă țesătură. De pildă, dacă spui cuvântul „câine” – un cuvânt atât de banal – și aștepti o secundă, vei constata că mintea ta începe imediat să țeară o întreagă istorie în jurul lui. Mai întâi își amintește

de un câine care te înspăimânta grozav în copilărie. Era câinele vecinului, și încă îți mai amintești teama cu care te întorceai de fiecare dată de la școală. Simți chiar că inima începe să-ți bată mai repede și parcă te cuprinde din nou o ușoară senzație de panică. Cumplit mai era acel câine! Apoi îți amintești de vecin, și așa mai departe. Un gând conduce la o mie și unul de alte gânduri, iar acest proces nu se termină niciodată.

Da, la început a fost cuvântul. Celebra afirmație biblică este perfect adevărată. Totul începe de la un simplu cuvânt. Întreaga lume a început de la un cuvânt. Dacă renunți la cuvânt, lumea dispăre, iar tu devii una cu Dumnezeu. Fiul răătăcitor s-a întors acasă, s-a trezit la realitate.

De aceea, nu încercați niciodată să vă autoimpuneți cu forța starea de tăcere. Mă văd nevoit să insist asupra acestui aspect: nu forțați – mai bine cântați, dansați. Satisfaceți-vă nevoia de activitate. Lăsați mintea voastră să alerge oriunde dorește, până când obosește singură. Săriți, respirați, dansați și înotați până când ansamblul corp-minte devine atât de obosit încât nu mai simte nevoia de activitate. În acel moment, așezați-vă în tăcere și priviți ce se întâmplă.

În acest fel, veți începe să trăiți scurte momente de seninătate. La început, vor veni cu picătura. Există chiar un cuvânt special pentru acest lucru... Budiștii îl numesc *chitta-kshana*, un moment de conștiință. Aceste *chitta-kshana*, aceste momente atomice de conștiință vor începe să curgă de la sine către voi. Vor apărea în pauzele dintre cuvinte. Când un cuvânt a dispărut din minte, dar locul lui nu a fost luat încă de un alt cuvânt, între ele se va deschide o fereastră. În acest interval de timp veți putea percepe realitatea așa cum este ea, cât se poate de clar și de luminos. Veți începe să vedeți din nou cu privirea copilăriei, de care ați uitat complet. Lumea din jur va deveni din nou psihedelică, extrem de colorată, de vie, de miraculoasă.

La acest lucru se referă Hung Chin atunci când spune:

Și din această reflexie pură se nasc miracolele...

Această stare de seninătate este înfiorată de miracol...

Miracolul nu este altceva decât un parfum al acestei stări de seninătate. Din păcate, mintea modernă și-a pierdut complet capacitatea de a se minuna, de a privi în față misterul, miracolul. Ea și-a pierdut această capacitate din cauza cunoștințelor pe care le-a acumulat, a convingerii sale că știe. În clipa în care crezi că știi, miracolul dispare. În clipa în care îți pierzi această convingere, miracolul re apare în viața ta. Încercați.

Dacă ți se pare că știi totul despre acest copac, nu mai ai de ce să te minunezi în fața lui. Așa se explică de ce frumusețea propriei tale soții nu te mai atrage la fel ca altădată; ți se pare că o cunoști prea bine pentru a o mai privi cu atenție. Dacă ar fi fost soția altcuiva, cu siguranță ai fi fost fascinat de ea. Acum ți se pare însă că o cunoști, că este o imagine familiară – dar acest lucru nu este adevărat, căci orice persoană reprezintă un mister unic, care nu poate fi cunoscut. Nu poți cunoaște o femeie numai devenind soțul ei, la fel cum nu poți cunoaște un bărbat numai devenind soția lui.

Chiar dacă ați trăit treizeci de ani împreună, nu vă cunoașteți unul pe celălalt. Continuați să fiți doi străini care locuiesc în aceeași casă. Orice om reprezintă un mister, așa că este imposibil să îl cunoști pe deplin; în orice moment se poate produce ceva imprevizibil.

Uneori, astfel de lucruri se întâmplă. Ai trăit zece ani alături de o femeie și dintr-o dată ea se înfurie. Nu ți-ai fi imaginat niciodată că s-ar putea înfuria atât de tare! Ai privit-o timp de zece ani și a fost tot timpul atât de calmă, de gingașă, de plină de iubire și de compasiune, și dintr-o dată o vezi atât de furioasă încât ar fi în stare să te ucidă! Omul este imprevizibil! Tocmai când credeai că o cunoști perfect și că nimic nu te-ar mai putea surprinde la ea... În realitate, nimeni nu cunoaște pe nimeni. Tu nu o cunoști, la fel cum nici ea nu te cunoaște pe tine.

O femeie a dat naștere unui copil. L-a purtat timp de nouă luni în pântecul ei, dar acest lucru nu înseamnă că îl cunoaște. Când copilul apare pe lume, el este la fel de imprevizibil ca și copilul altei femei. Renunțați la această convingere: că puteți cunoaște pe altcineva. Nimeni nu cunoaște pe nimeni.

La fel se petrec lucrurile cu întreaga existență. Să spunem că ai în fața casei o curte în care se află mai mulți copaci. Îi vezi în fiecare zi, așa că ai încetat să îi mai privești, căci ți se pare că îi cunoști – ce rost ar mai avea? Ascultați ce vă spun: priviți-i din nou și veți avea o surpriză! *Nimic nu poate fi cunoscut vreodată*. Acest tip de cunoaștere pur și simplu nu există. Ea nu este altceva decât cea mai crasă ignoranță. Viața este și rămâne misterioasă. Da, ne putem bucura de ea, putem dansa împreună cu ea, putem cânta cu ea, o putem celebra – dar nu o putem cunoaște.

Toți marii maestri din lume au afirmat într-un fel sau altul că este imposibil să cunoști ceva sau pe cineva. Tot ce ți se pare că știi nu există decât în mintea ta. Din cauza acestei impresii greșite, omul începe să acumuleze cunoștințe, împovărându-și mintea cu ele și încetând să se mai minuneze. Atunci când este mic, copilul se minunează tocmai pentru că nu cunoaște nimic. Când începe să se familiarizeze cu lucrurile, să învețe istorie, geografie și toate celelalte prostii pe care i le bagă în cap școala, el începe să creadă că știe. De aceea, florile nu mai miros la fel ca până atunci, fluturii nu îl mai atrag și nu mai adună scoici de pe malul mării. Copilul a devenit un adult...

În realitate, el a încetat să mai crească. De fapt, chiar a murit. În clipa în care crezi că știi, mori – căci în viața ta nu mai există miracolul, bucuria și surpriza. Ce fel de viață este aceasta? Poți intra liniștit în mormânt, căci nu vei pierde nimic. Dacă nu te mai surprinde nimic, ce rost mai are să trăiești? Mai bine sinucide-te. De fapt, chiar asta și faci. În clipa în care ai început să crezi că știi, te-ai sinucis.

Starea de *mo chao*, de reflexie senină, îți permite să redescoperi inocența copilăriei, privirea ei candidă, atât de frumoasă, care nu știe nimic, dar penetrează totul.

Rețineți: seninătatea sau tăcerea mentală nu este totuna cu starea de calm sau de liniște. Ea presupune transcenderea tuturor cuvintelor și gândurilor. Este o stare de „dincolo”, de pace omniprezentă. Nu este vorba de o „minte liniștită”, ci de liniște însăși. Nu este o stare de disciplină obținută printr-un efort personal. Nu trebuie practică,

ci înțeleasă, iubită. Trebuie să te joci cu ea, nu să o realizezi. Este o absență a procesului mental.

Într-adevăr, aceasta este esența meditației: absența procesului mental. Atunci când meditează cu adevărat, mintea nu mai gândește; rămâne tăcută – o simplă stare de luciditate în liniștea vidului. Japonezii au un cuvânt foarte frumos pentru această stare: *kokoro*. *Kokoro* înseamnă nimicul (vidul) absolut, o absență deplină, un gol, dar nu unul negativ. De regulă când spui nimic te gândești la o negare. Nu este vorba de așa ceva. Într-un fel, *kokoro* înseamnă negarea tuturor prostiilor mentale, dar după ce acestea sunt respinse, apare revelația naturii interioare. Este o stare foarte pozitivă.

Când valurile de pe lac dispar, poți spune că pe suprafața lui nu mai există nimic. Este un nimic absolut, care plutește liber. Nu este însă o stare negativă. Dimpotrivă, abia acum se manifestă lacul în toată frumusețea lui misterioasă, prin această tăcere totală. Natura lui devine în sfârșit vizibilă la suprafața apei; valurile nu făceau decât să o ascundă. Dintr-o dată, poți vedea lacul, nu valurile lui. Natura lui nu este zgomotoasă, ci liniștită. El nu îți declară: „Eu sunt aici”, pentru simplul motiv că nu mai există un „eu”.

„Eul” nu este altceva decât suma tuturor zgomotelor din mintea noastră. Când aceste zgomote dispar, iar odată cu ele și mintea (procesul mental), simți că exiști pentru prima dată în viață; și totuși, eul tău a dispărut. Exiști, dar nu la fel ca până atunci. Ai murit și te-ai născut a doua oară. Trăiești practic o a doua copilărie.

La sfârșitul sesiunii de vară, maestrul Suigan a făcut următoarea declarație: „Am vorbit toată această vară, în Occident și în Orient, pentru frații mei. Priviți dacă sprâncenele mele continuă să crească”.

Unul dintre discipoli i-a spus: „Și cât de frumos cresc, domnule”.

Altul a spus: „Cine comite un furt se simte tulburat în inima sa”.

Un al treilea a murmurat simplu: „Kwan!”

„*Kwan*” este o simplă exclamație, fără nicio semnificație atașată ei. Nu este nici măcar un simbol; este uimirea însăși.

Maestrul a vorbit... Ironia sorții face ca până și un maestru zen să fie nevoit să vorbească. Deși își învață discipolii să nu mai vorbească, el este nevoit să le spună acest lucru în cuvinte.

Este ca și cum ai avea o boală care acționează ca o otravă internă, fiind nevoit să îți prepari un remediu dintr-o altă otravă, care să distrugă boala. Aproape toate medicamentele reprezintă otrăvuri. Ca să anihilezi o otravă ai nevoie de o altă otravă.

Dacă ți-a intrat un spin în talpă, ești nevoit să iei un alt spin ca să îl scoți pe primul. Spinul nu poate fi scos decât de un alt spin. Așa cum spuneam, ironia sorții face ca până și un maestru zen să fie nevoit să vorbească într-una. Buddha a vorbit timp de 42 de ani: dimineața, la amiază, seara și noaptea. Mesajul său a fost însă același: necesitatea de a înceta să mai vorbești, de a păstra tăcerea. „Nu concepeți cuvinte”.

Să revenim însă la maestrul Suigan. Acesta a vorbit timp de mai multe luni la rând, după care, la închiderea sesiunii de vară, a spus: „Am vorbit toată această vară, în Occident și în Orient, pentru frații mei. Priviți dacă sprâncenele mele continuă să crească”. De fapt, el dorea să spună: „Priviți, mai trăiesc sau am murit? Am vorbit atât de mult încât s-ar putea să fi murit între timp. Poate că mi-am încetat creșterea spirituală”.

Primul discipol i-a răspuns: „Și cât de frumos cresc, domnule”. El avea dreptate în proporție de sută la sută, căci vedea dincolo de fața maestrului. Vedea că nenumăratele cuvinte nu i-au tulburat liniștea acestuia, că nu l-au ucis, că el este mai viu ca oricând. Cuvintele sale nu au devenit niște obstacole în calea creșterii sale. Un adept poate vorbi, dar numai atât timp cât cuvintele sale nu îi tulbură liniștea interioară. Dacă această stare nu este tulburată de cuvinte, el poate continua să vorbească. Astfel de cuvinte devin o binecuvântare pentru ceilalți. Ele îi pot ajuta pe mulți să iasă din capcana propriilor lor cuvinte. Astfel de cuvinte reprezintă un remediu.

În schimb, în cazul în care cuvintele tale îți tulbură propria liniște, dacă atunci când vorbești pierzi contactul cu starea lăuntrică de seninătate, cu *mo chao*, ele sunt otrăvite. Nu are sens să te adresezi altora; mai bine începe prin a te vindeca pe tine însuși. „Doctore,

vindecă-te singur”. Nu încerca să îi vindecii pe alții, căci vei face mai mult rău decât bine.

Primul discipol a spus: „Și cât de frumos cresc, domnule. Constat că tăcerea dumitale a rămas netulburată”.

Al doilea discipol a spus: „Cine comite un furt se simte tulburat în inima sa”. El era chiar mai avansat decât primul. Mesajul său era următorul: „Maestre, chiar dacă ai transcens noțiunea de furt, atunci când furi te simți puțin vinovat. Eu știu că vorbitul nu te mai tulbură, dar cuvintele sunt o apăsare atât de mare încât te fac să te simți puțin vinovat. Îmi dau seama de acest lucru”.

Eu înțeleg perfect ce a vrut să spună acest discipol. Da, atunci când vă vorbesc, și eu mă simt ușor vinovat, căci există în permanență pericolul ca voi să nu ascultați ce vă spun eu, ce vreau să spun cu adevărat, și să începeți să vorbiți exact la fel ca mine, cu cuvintele mele. Sunt conștient de acest pericol. Știu că în acest fel comit o crimă. Ea trebuie comisă însă, căci nu există nicio altă modalitate de a vă ajuta. Sunt nevoit să-mi asum acest risc.

Cel de-al doilea discipol a ajuns ceva mai departe decât primul. Primul a avut sută la sută dreptate, rețineți, dar cel de-al doilea a avut două sute la sută dreptate. El a spus: „Maestre, cine comite un furt se simte tulburat în inima sa, îmi dau seama de acest lucru”.

Cel de-al treilea discipol a avut trei sute la sută dreptate. El nu a spus nimic, ci s-a mulțumit să murmure simplu: „Kwan!”, un fel de „Ooh!”. Să încerci să spui ceva în aceste condiții este inutil. De aceea, el s-a limitat să scoată un sunet. Mesajul său era următorul: „Tot ce ai spus au fost sunete golite de orice conținut, domnule! Nu fii îngrijorat. Cuvintele tale au fost simple vibrații ale aerului, la fel ca și „Kwan-ul” meu. Ele sunt utile uneori pentru a-i ajuta pe oameni să se trezească, dar altfel nu înseamnă nimic. Dacă cineva doarme profund și îi strigi la ureche: „Kwan!”, el va deschide ochii. Asta-i tot! Ți-ai îndeplinit misiunea. Dar „Kwan!” nu înseamnă nimic”.

La atât se rezumă toate cuvintele maștrilor, la un simplu: „Kwan!”. Altminteri, ele nu înseamnă nimic, nu conțin niciun fel de filozofie. Sunt simple sunete menite să vă trezească. Cel de-al treilea discipol a înțeles perfect adevărul. El trăia în același spațiu ca și maestrul său.

De unde provine acest „Kwan!”? Cuvântul derivă din japonezul *kokoro*, care înseamnă nimic sau vid. Atunci când te afli în acest vid, totul devine posibil. Acest nimic este atât de puternic, atât de pozitiv, încât poate fi echivalat cu Dumnezeu. Budiștii nu folosesc cuvântul „Dumnezeu”, căci el ar limita Divinitatea. Ei preferă cuvântul „nimic” – *kokoro* sau *shunyata*. Numai în această stare îl poți descoperi pe Dumnezeu, care este omniprezent. Acest „nimic” umple întreaga existență.

Iată ce spunea în această direcție John Donne: „Dumnezeu este atât de omniprezent încât el este îngerul din interiorul îngerului, piatra din interiorul pietrei și paiul din interiorul paiului”.

Cine ajunge la acest nimic pătrunde chiar în esența lucrurilor. Acesta este scopul spiritualității. El nu devine posibil decât dacă „nu concepem niciun cuvânt”. Ceea ce rămâne atunci este realitatea-așa-cum-este.

Ascultați cuvintele lui Wordsworth:

*Cocoșul cotcodăcește,
Pârâul curge,
Păsărelele ciripesc,
Lacul strălucește în soare,
Iar câmpul doarme sub razele astrului solar.*

Toate lucrurile sunt la locul lor. Cocoșul cotcodăcește, iar câmpul doarme sub razele astrului solar. „Dumnezeu este atât de omniprezent încât el este îngerul din interiorul îngerului, piatra din interiorul pietrei și paiul din interiorul paiului”. În această stare de dizolvare, până și Dumnezeu dispare, lăsând în urmă numai Divinitatea sa. Nu mai există acum nicio zeitate, ci numai Divinitatea pură, lichidă, care umple întregul spațiu.

Citeam aseară jurnalul lui Leonardo da Vinci. Am găsit în el o frază care m-a frapat: „Între toate marile lucruri care ne înconjoară, existența nimicului este cea mai mare”.

Kokoro. Această existență a nimicului nu poate fi sesizată prin cuvinte, prin limbaj, prin concepte, cu ajutorul minții sau al procesului mental. Doar prin starea de *mo chao*.

Să revenim acum la parabola noastră:

Un maestru zen i-a făcut următoarea observație laconică unui adept care a vorbit pe larg despre teoria zen...

Mai întâi de toate, trebuie să precizez că zenul nu are nicio teorie. El reprezintă o abordare ne-teoretică a realității. Nu are o doctrină și nici o dogmă. De aceea, nu are biserici, preoți și papi. Zenul este foarte ancorat în realitatea terestră; el nu discută despre concepte abstracte. Astfel de fenomene sunt foarte rare pe pământ. Zenul s-a născut din întâlnirea a două genii: cel indian și cel chinez. Geniul indian este foarte abstract. Chiar și Buddha a fost abstract, deși a încercat din greu să nu fie. Ce putea face însă? Un indian rămâne un indian.

Geniul indian este foarte abstract. El discută despre lucruri mărețe, despre teorii sublime, despre idei. Se înalță până în cel mai înalt cer, dar nu coboară niciodată cu picioarele pe pământ. El nu a mai coborât pe pământ de secole. Se ridică atât de sus încât nu mai știe cum să coboare pe pământ. Are aripi, dar nu și rădăcini. Acesta este marele său defect.

Geniul chinez este mult mai terestru, mai pragmatic, mai ancorat în realitatea fizică. Chinezii nu se avântă prea mult către cer. Chiar dacă se înalță puțin, au grijă să nu își desprindă picioarele de pe pământ. Nu se desprind niciodată complet de pământ, ca o pasăre, ci se înalță către cer la fel ca un copac. Preferă să își păstreze rădăcinile adânc ancorate în pământ, să păstreze proporțiile. Lao Tse este foarte pragmatic; la fel și Confucius.

Când Bodhidharma a adus în China marele mesaj al zenului, s-a produs o întâlnire istorică, o mare sinteză între geniul indian și cel chinez. Zenul nu este nici indian și nici chinez. Deși se trage din ambele genii, nu se identifică cu niciunul.

Dacă îl întrebi pe un budist indian – au mai rămas extrem de puțini – ce crede despre zen, îți va răspunde că nu îl ia deloc în serios. „Numai prostii!” – îți va spune el. În toate locurile în care mai predomină încă budismul indian – în Ceylon, în Birmania, în Thailanda – nimeni nu vorbește despre zen. Oamenii iau în râs această artă, spunând că este o glumă.

Dacă le vorbești adeptilor zen chinezi și japonezi de marile scripturi budiste, ei îți vor spune: „Arde-le chiar acum. Orice teorie abstractă este o prostie, care nu face decât să rățăcească omul, îndepărtându-l de realitate”.

În viziunea mea, zenul reprezintă una din cele mai mari sinteze care s-au produs vreodată pe pământ, un fenomen de-a dreptul transcendent. Primul lucru care trebuie precizat așadar despre el este că nu este un fenomen teoretic, ci unul existențial. El nu spune nimic despre adevăr, ci ți-l oferă pe tavă, așa cum este. Nu face altceva decât să te trezească. Te scutură cu scopul de a te trezi, strigă la tine – dar nu-ți oferă nicio teorie, nicio doctrină, nici o scriptură. Zenul este singura religie din lume capabilă să ardă scripturi, să distrugă toți idolii, dar și toate idealurile.

Un maestru zen i-a făcut următoarea observație laconică unui adept care a vorbit pe larg despre teoria zen...

Zenul nu are nicio teorie. Acest lucru îl face unic. În momentul în care începi să vorbești despre teoria zen, vorbești despre cu totul altceva. Descrii o teorie, dar una care nu mai are nimic de-a face cu zenul. Zenul și teoriile nu pot coexista împreună. O teorie este prin excelență limitată. Zenul este prin excelență o experiență nelimitată. El poate fi comparat cu iubirea: nimeni nu îl poate defini.

Maestrul i-a spus așadar discipolului:

- *Cunoști prea mult zen.*

Ce afirmație sublimă! Maestrul spune: „*Cunoști prea mult zen*”. Altfel spus: „În tine nu există nimic din esența zenului”. Maeștrii zen se exprimă întotdeauna prin astfel de paradoxuri. În loc să spună: „În tine nu există nimic din esența zenului”, el spune exact opusul: „Cunoști prea mult zen”. Cum poți cunoaște *prea mult zen*? Ori îl cunoști, ori nu! „Cunoști prea mult zen” înseamnă de fapt: „Știi prea multă teorie. Ai învățat prea multe lucruri despre zen, dar nu ai avut nicio revelație cât de mică referitoare la esența lui”.

- *Bine, dar nu este natural ca un adept zen să vorbească despre zen? l-a întrebat elevul, încurcat.*

Un al doilea lucru important... Mai întâi de toate, nu există nicio teorie zen; în al doilea rând, în zen nu există „elevi”. Este

imposibil. Un elev dorește să afle o teorie, să acumuleze cunoștințe noi. El se duce la șarpe, nu la un maestru spiritual. Se duce la un profesor, la un colegiu, la o universitate, la o academie.

Zenul nu are elevi. Neavând teorii, nu poate avea nici elevi, nici profesori. Ce-i drept, are maștri și are discipoli, dar un maestru nu este totuna cu un profesor. Munca sa reprezintă exact opusul celei pe care o face profesorul. Profesorul te învață multe lucruri. Maestru te „dezvață” de ele. El reprezintă antidotul profesorului. În dicționar se afirmă că cele două concepte sunt sinonime, dar rețineți, cel puțin în lumea zenului ele nu înseamnă deloc același lucru.

Eu sunt un maestru, nu un profesor, iar cei care mă urmează cu adevărat nu îmi sunt elevi, ci discipoli.

Nicodim s-a dus să întrebe în toiul nopții ce nu a îndrăznit să întrebe la lumina zilei: „Unde se află Împărăția lui Dumnezeu despre care vorbești atât de mult? Ce înseamnă ea? Doresc să știu mai multe despre ea”. *Despre ea*. Iisus i-a răspuns: „Dacă nu te vei naște a doua oară, nu vei putea înțelege ce este ea”. Pentru Nicodim, era prea mult! Să se nască a doua oară? Acesta era prețul? Să moară și să se mai nască o dată? I se părea prea mult.

Un elev nu dorește să plătească niciodată un preț prea mare. Un discipol acceptă să își dea chiar și viața, dacă acest lucru se dovedește necesar. Elevul are o simplă nedumerire, pe care încearcă să și-o lămurească. Discipolul își dorește altceva. În limba engleză nu există un cuvânt potrivit pentru ce vreau să spun. În limba sanscrită există cuvântul *mumuksha*. Pentru dorința de a afla ceva nou există un alt cuvânt: *jigyasa*. *Jigyasa* înseamnă că vrei să afli mai multe. *Mumuksha* înseamnă că vrei să fii mai mult, că dorești să te eliberezi de orice limitare, că nu mai dorești să fii un sclav – al tradițiilor, al scripturilor, al societății, al statului. Înseamnă că dorești să fii complet eliberat, de orice fel de sclavie posibilă. Această revoltă interioară, această dorință neînfrănată de a fi complet liber este desemnată de cuvântul *mumuksha*. Limba engleză nu conține un cuvânt cu un sens identic. De aceea, l-am putea traduce prin dorința de a deveni lipsit de dorințe, de a atinge

o libertate atât de mare încât nici chiar această ultimă dorință să nu mai existe.

- *Bine, dar nu este natural ca un adept zen să vorbească despre zen? l-a întrebat elevul, încurcat.*

Confuzia se datorează faptului că avem de-a face cu un elev, nu cu un adept. Acesta întreabă: „Bine, dar nu este natural?” Ba da, în cazul unui elev, este natural. Ce altceva ar putea face el? La fel ca și profesorul sau savantul, elevul nu cunoaște decât cuvintele. Toți aceștia „concep” cuvinte. Inventează cuvinte noi; se joacă cu ele. Întreaga lor afacere se învârteste în jurul cuvintelor, deși acestea sunt goale și neputincioase. Acest lucru nu îi împiedică să se joace cu ele, să inventeze altele noi.

- *Bine, dar nu este natural ca un adept zen să vorbească despre zen? l-a întrebat elevul, încurcat.*

Pentru un elev, pare absolut nefiresc să nu discuți despre zen. Atunci de ce ai mai venit la maestru? Ce sens are să vii la o mănăstire zen dacă nu discuți despre acesta? Pare natural.

În cazul unui discipol, cuvintele nu mai par însă naturale. El a venit la maestru pentru a învăța arta de a rămâne tăcut. Discipolul știe că nu cuvintele sunt naturale, ci tăcerea. El își ascultă maestrul în liniște. De fapt, ceea ce contează cu adevărat nu sunt cuvintele maestrului, ci tăcerea care se ascunde în spatele lor. Discipolul începe întotdeauna prin a-i asculta cuvintele, dar învață treptat să asculte tăcerea din spatele lor. El avansează gradual, învățând să asculte tăcerea. Încetul cu încetul, în el se petrece o schimbare: el nu mai este interesat de cuvintele maestrului, ci de esența acestuia.

Care este diferența dintre un elev și un discipol? Elevul dorește să afle mai multe, să acumuleze mai multe informații, să devină un savant, un învățat. El aspiră către Copacul Cunoașterii. Nu își dorește altceva decât să mănânce cât mai multe fructe din acesta. Se află într-o călătorie a egoului; este curios, dornic să afle cât mai multe, dar nu se simte pregătit pentru a fi transformat.

Discipolul reprezintă un fenomen complet diferit. El nu aspiră către cunoașterea intelectuală. Dorește să înțeleagă, nu să

cunoască. Dorește *să fie*. Nu este interesat de acumularea de noi cunoștințe, ci de mai multă luciditate. Orientarea lui este complet diferită. Dacă este nevoit să renunțe la cunoștințele sale de dragul unei mai mari lucidități, el se simte pregătit. Este gata să facă orice sacrificiu în acest scop.

Discipolul nu este deloc posesiv; el nu dorește să acumuleze nimic, nici măcar cunoștințe. Elevul dorește acest lucru. În cazul lui, acumularea se produce la nivelul memoriei, dar nu al conștiinței. Memoria elevului continuă să se încarce, dar luciditatea sa nu sporește. În cazul discipolului, memoria tinde să dispară complet. El nu mai este dispus să poarte cu el povara amintirilor sale. Singurele lucruri pe care le cunoaște sunt principiile fundamentale. Cunoașterea sa este strict pragmatică. Acumulează strict cunoștințele de care are nevoie pentru a trăi. În schimb, conștiința sa începe să se amplifice. Centrul energiei sale se modifică dinspre memorie către conștiință.

Aceasta este marea diferență dintre un elev și un discipol. Elevul dorește să știe mai multe lucruri *despre ceva*, concentrându-și întregul efort pentru a gândi mai bine. Discipolul dorește *să fie*. El își concentrează toate eforturile în această direcție, dorind să se întoarcă acasă, să redobândească seninătatea și inocența copilăriei, să se nască a doua oară. La acest lucru se referea Iisus atunci când spunea: „Până când nu vă veți naște a doua oară...”. El se afla în căutare de discipoli. Mesajul adresat de el lui Nicodim suna astfel: „Până când nu te vei naște din nou, nu vei putea înțelege ce spun eu și nu vei putea intra în Împărăția lui Dumnezeu”.

Poate nu știți, dar Nicodim era profesor; el a venit la Iisus în căutarea cunoașterii intelectuale. Era un rabin faimos. Făcea parte din conducerea marelui templu din Ierusalim. Nu a venit la Iisus în timpul zilei căci se temea ca oamenii să nu râdă de el: cum, un savant atât de mare, un teolog atât de vestit, cunoscut în întreaga țară, să se ducă la un om obișnuit, la un fel de hippy...

Da, Iisus era un hippy: se amesteca cu oamenii needucați, cu elementele antisociale, se împrietenea cu prostituatele, cu tot felul de „declasați”, cu oameni care nu erau respectabili din punctul

de vedere al standardelor sociale unanim acceptate la acea vreme. Era el însuși un om tânăr și avea o înfățișare ciudată. Peste toate, vorbea despre lucruri neobișnuite, despre care numai nevroticii și *buddha*-șii discută. Ori de câte ori se pune problema de a discerne dacă cineva este un *buddha* sau un nevrotic, oamenii preferă să creadă că au de-a face cu un nevrotic, căci ideea că ar putea fi vorba de un *buddha* se împotrivește egoului lor. Tot ce știau oamenii din acea vreme era că Iisus era puțin nevrotic, puțin nebun, un excentric, și că se asocia cu totul felul de oameni periculoși.

Un discipol consideră astfel de lucruri absolut naturale. Elevul nu le consideră însă deloc naturale. Tot ce știe el este să vorbească. De aceea, discipolul confuz din parabola noastră a întrebat: „*Bine, dar nu este natural ca un adept zen să vorbească despre zen? De ce nu-ți place să ți se vorbească despre zen?*”

Când vorbești de un maestru, nu poți afirma că „îi place” sau că „îi displace” ceva. Lui nu-i displace nimic. Tot ce face el este să constate că anumite lucruri sunt inutile, sau greșite. Un maestru nu este deloc atașat de cuvinte. Nu savurează conversația, dar nici nu o detestă. Voi nu sunteți eliberați de limbaj; sunteți atașați de el. Chiar dacă îi impuneți tăcerea, nu reușiți să scăpați de el; cuvintele vă preocupă și vă bântuie.

Un maestru nu se opune limbajului; el este pur și simplu detașat de acesta. Nu cultivă niciun fel de relație cu cuvintele sale (nici de dependență, nici de respingere). A rupt de mult puntea de legătură cu acestea. Maestrul trăiește fără cuvinte; fără să gândească. El trăiește în starea de *mo chao*, de reflexie senină. Este o oglindă perfectă.

- *Pentru că-mi întoarce stomacul pe dos!*

Aceasta este o metaforă zen clasică. De aceea, trebuie corect înțeleasă.

Adepții zen susțin că între cap și stomac există o luptă continuă. Cel care controlează stomacul este capul, care are un efect foarte distructiv asupra acestuia. Adevăratul sediu al ființei este stomacul, nu capul. În timp, capul a devenit un dictator, amețit de cuvintele sale, de limbaj, de teorii, de educația primită

și de toate cunoștințele pe care le-a acumulat. El a devenit sediul conștiinței, dar este un sediu artificial. De aceea, omul trebuie să renunțe la el. Din acest punct de vedere, el nu numai că nu are nimic de pierdut, dar are chiar foarte multe de câștigat. Cine trăiește la nivelul capului său, trăiește practic la nivelul cuvintelor moarte, iar acestea nu îl vor putea satisface niciodată plenar; nu îl vor putea elibera.

Vorbeam aseară despre un maestru zen care avea tot timpul la el două păpuși. Erau aproape identice, dar exista totuși o diferență fundamentală între ele: una dintre ele avea capul foarte greu. Probabil că avea ascunsă în interiorul capului o bucată de metal. Cealaltă era foarte grea în regiunea abdominală (avea și ea ascunsă o bucată de metal, dar în stomac). Altminteri, cele două păpuși arătau la fel; purtau chiar și aceleași haine. Oriunde se ducea maestrul, își așeza păpușile alături de el.

Ori de câte ori cineva îl întreba: „Ce este zenul?”, sau „Ce înseamnă meditația și cum pot să o realizez?”, maestrul împingea păpușa cu capul greu. Aceasta cădea la pământ și nu se mai putea ridica, căci greutatea din cap o reținea la sol. Împingea apoi și cealaltă păpușă, dar aceasta începea să oscileze și revenea rapid în postura inițială (care era chiar postura de meditație a lui Buddha), căci centrul ei de greutate se afla în stomac.

După această demonstrație, maestrul spunea: „Asta înseamnă zenul – stomacul. Aceasta este esența Orientului – stomacul”.

În toate țările orientale, îndeosebi în cele din Extremul Orient, s-a crezut dintotdeauna că centrul vieții omului se află la nivelul stomacului. Nu cu foarte mult timp în urmă, cel mult acum o sută de ani, dacă te duceai în Japonia și întrebai un trecător cu ce parte a corpului gândește, el ți-ar fi indicat stomacul. Din păcate, astfel de oameni au devenit tot mai rari la ora actuală, în special după cel de-al Doilea Război Mondial. Japonia a devenit ea însăși precum prima păpușă – impactul american a fost prea puternic. La ora actuală oamenii ar râde de o astfel de întrebare și nimeni nu ar mai răspunde că gândește cu stomacul. Ar suna atât de prostesc! Oamenii au început să gândească cu capul.

Diferența rămâne totuși foarte importantă. Adevărata sursă a vieții este stomacul. Cât timp s-a aflat în pântecul matern, copilul a fost legat de mama sa prin intermediul ombilicului. La acest nivel simțea el cum pulsează viața. Capul este granița cea mai îndepărtată a existenței. Centrul ei este ombilicul. Întreaga existență a ființei rezidă aici. Gândirea este centrată în cap, dar ea nu reprezintă decât o simplă specializare. La fel cum ne folosim de mâini pentru un anumit scop, de picioare pentru un alt scop, de urechi și de nas... noi ne folosim și de creier pentru a gândi.

Cine este însă cel care se folosește de acest mecanism? Cine se folosește de creier, așa cum se folosește de mâini, de picioare, de ochi și de nas? La ora actuală, chiar și psihologii occidentali au început să se îndoiască de vechea lor idee preconcepută, cum că mintea este identică cu creierul. În ultima vreme, a apărut suspiciunea că poate mintea nu este totuna cu creierul. Tot mai mulți oameni încep să creadă la ora actuală că între cele două există o diferență.

Chiar și oamenii de rând intuiesc uneori acest lucru. De pildă, ei văd un om pe stradă... Își amintesc de fața lui, de faptul că l-au cunoscut cândva, că i-au știut numele, și simt că acesta le stă pe limbă, dar nu le vine în minte.

Într-adevăr, creierul lor cunoaște numele, dar are nevoie de timp pentru a-l găsi. El le spune: „Așteaptă puțin, să îl caut prin dosarele mele”. Cel care așteaptă astfel nu este însă creierul; este cineva care știe deja că a cunoscut cândva acest nume. Creierul nu este decât un mecanism de care se folosește mintea. Creierul se străduiește din greu, dar nu reușește să-și amintească numele. De aceea, frustrat, el renunță. Omul se duce apoi în grădină și își aprinde o țigară, fără să se mai gândească la nume. Dintr-o dată, numele îi revine în minte...

Mintea și creierul sunt două lucruri complet diferite. Creierul este doar o mașinărie, la fel ca și celelalte componente ale structurii fizice, ca și mâna sau piciorul. Omul se folosește de aceste mașinării, dar esența lui este diferită.

Unde se află în acest caz sediul minții? Adepții zen afirmă că acesta se află în stomac, la nivelul ombilicului, locul în care

copilul a primit cândva prima pulsație a vieții, care s-a răspândit apoi în întregul său trup. Acesta este centrul pe care trebuie să îl regăsească omul.

Atunci când maestrul afirmă: „Pentru că-mi întoarce stomacul pe dos!”, el vrea să spună că nu este de acord cu oamenii prea cerebrali. Aceștia îi creează o tulburare interioară, o neplăcere. Îi întorc stomacul pe dos.

Lupta dintre cap și stomac ia multe înfățișări. Ea devine un conflict între intelect și intuiție, între logică și iubire, între conștiință și inconștiință, între parte și totalitate, între acțiune conștientă și întâmplare, între moarte și viață, între a avea și a fi. Ea poate fi formulată în aceste șapte maniere, și fiecare dintre ele are propria ei semnificație.

În sine, intelectul este extrem de limitat. Spre deosebire de el, intuiția este infinită. Ea provine întotdeauna de la nivelul stomacului. Ori de câte ori omul are o intuiție, el percepe un fior la nivelul stomacului său, al intestinelor, al regiunii abdominale. Când se îndrăgostește, el nu simte acest lucru la nivelul capului; de aceea se spune că îndrăgostiții sunt orbi. Într-un fel, ei chiar sunt, căci iubirea lor nu are nimic de-a face cu creierul. Atunci când te îndrăgostești, centrul emoției se află în altă parte. Dacă discuți cu un mare inventator, cu un poet, cu un om foarte creativ, acesta îți va spune că ideile noi nu apar niciodată în cap, ci vin din altă parte.

Madame Curie a încercat din greu să rezolve o problemă de matematică timp de trei ani. A făcut tot ce i-a stat în puteri, dar nu a reușit, deși era un geniu al matematicii. Într-o noapte, ea a renunțat să se mai gândească la această problemă, convinsă că nu va ajunge nicăieri. Trei ani ca să rezolvi o singură problemă este foarte mult...

În noaptea respectivă, ea a renunțat să se mai gândească la problema ei. Și-a propus ca de a doua zi dimineața să înceapă un alt proiect. Chiar în noaptea respectivă, ea a obținut rezolvarea la problema care o preocupase atât de mult. S-a trezit în miez de noapte, s-a dus la masa de scris și a rezolvat problema, după care s-a culcat la loc.

Dimineața, când s-a dezmeticit cu adevărat din somn, s-a dus la masa de scris și nu i-a venit să își creadă ochilor. Problema era rezolvată, iar în cameră nu intrase decât servitoarea care îi făcuse patul. Era însă evident că servitoarea nu avea cum să rezolve problema, de vreme ce ea însăși nu o putuse rezolva. Când a examinat mai cu atenție paginile cu rezolvarea problemei, a constatat că era propriul ei scris. Nu era chiar identic, dar nu putea încăpea vreo îndoială că ea fusese cea care scrisese acele pagini. Scrisul era ușor tremurat, de parcă ar fi băut, dar era incontestabil al ei. Cum era posibil?

Și-a adus apoi aminte că peste noapte a visat ceva: a visat că s-a dat jos din pat și s-a dus la masa de scris. Și-a amintit apoi întregul vis: da, a rezolvat problema. Creierul ei a dat greș. Acesta nu a putut găsi soluția. În timpul nopții, când s-a eliberat de creier, mintea ei a preluat comanda și a rezolvat cu ușurință problema.

Același lucru s-a întâmplat și cu Buddha. Timp de șase ani, el a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a atinge starea de iluminare, dar a eșuat. În final, lucrurile s-au petrecut la fel ca în cazul lui Madame Curie. Buddha a renunțat la întregul proiect. El și-a spus: „Nu mai este nimic de făcut. Cel mai bine este să uit de iluminare”. În noaptea care a urmat el a dormit relaxat, pentru prima oară după multă vreme, și a experimentat starea de iluminare. Dimineața, când a deschis ochii, era complet schimbat. Ceva s-a întâmplat peste noapte. Cum a fost posibil?

Rețineți însă: acest lucru nu se întâmplă decât dacă ați făcut mai întâi tot ce v-a stat în puteri. Intuiția nu începe să funcționeze plenar decât după ce rezervele creierului sunt complet epuizate. Energia ei este de un tip superior, dar nu se pune în mișcare decât după ce creierul nu mai știe ce să facă.

În caz contrar, intuiția nu funcționează. Chiar dacă vă duceți la Bodh Gaya, locul în care a atins Buddha iluminarea, și vă așezați sub copacul său (care mai este încă în viață), spunând: „Renunț la toate”, nu se va întâmpla nimic. Cei șase ani în care Buddha a renunțat într-adevăr la toate și care au pregătit terenul pentru iluminarea sa reprezintă o necesitate absolută. Absența efortului nu poate fi obținută decât în urma unor eforturi ieșite din comun.

Intelect versus intuiție; logică versus iubire... Avem de-a face cu moduri diferite de a fi. Logica este liniară; iubirea este totală. Logica nu se poate deplasa altfel decât liniar, la fel ca și limbajul. Ați remarcat vreodată acest lucru? Cuvintele nu se pot succeda altfel decât liniar. La fel și ideile. Existența nu este însă liniară, ci simultană. Este imposibil ca eu să exist, apoi tu să exiști, apoi el să existe, și așa mai departe. Cu toții existăm simultan.

Limbajul falsifică realitatea, căci ordonează lucrurile într-o manieră liniară. Ca să alcătuim o frază, noi trebuie să începem mai întâi cu un cuvânt, urmat de un altul, apoi de un altul etc. Gramatica stabilește reguli precise: ce cuvânt are dreptul să existe la început, ce cuvinte trebuie îi succedă, și așa mai departe.

Una dintre cele mai frumoase limbi din lume este cea chineză, care nu are un alfabet. Neavând un alfabet, toate cuvintele chinezești există în simultaneitate. De aceea, această limbă este mai apropiată de realitate decât oricare alta. Este o limbă fluidă, foarte puțin fixată în canoane. Seamănă mai degrabă cu iubirea decât cu logica. Este mai intuitivă; provine mai degrabă din abdomen, decât din cap. Același cuvânt poate avea o mie și una de semnificații. Din acest motiv, mulți afirmă despre această limbă că este neștiințifică. Chiar este, la fel cum sunt iubirea sau existența. Cuvintele pot însemna atâtea lucruri diferite; de aceea, chineza este o limbă foarte poetică.

Limba chineză este astfel alcătuită încât orice simbol poate însemna mai multe lucruri în același timp. Îl poți aborda din mai multe direcții. Limbajul rămâne însă liniar. Cuvintele nu se pot succeda decât unul câte unul. La fel se petrec lucrurile și în cazul logicii. Orice raționament este alcătuit din idei foarte clar ordonate. Dacă una dintre ele lipsește, întregul raționament se prăbușește.

De pildă: dacă afirmi un lucru, nu poți afirma în același timp și contrariul său. Rostind un anumit cuvânt (sau gândind o anumită idee), ai interzis practic contrariul său. În cadrul existenței, contrariile coexistă însă. Viața coexistă cu moartea; iubirea cu ura. Contrariile nu își contestă reciproc existența. Nimeni nu poate spune că există numai iubirea și că deci ura nu poate exista. Cele

două extreme coexistă. Lumina coexistă cu întunericul, dar dacă o folosești într-o frază, de pildă dacă spui: „În cameră este lumină”, afirmi automat că: „În cameră nu este întuneric”. Contrariul luminii a devenit astfel imposibil. Limbajul nu acceptă paradoxul. În schimb, existența este paradoxală.

În viziunea mea, calea zen este înainte de toate o cale a paradoxului. Altfel spus, este ea însăși paradoxală, la fel cum este și intuiția. Este o cale neliniară, multidimensională.

Conștiință versus inconștientă. Rețineți: atunci când spun inconștientă, eu nu mă refer la inconștientul freudian (subconștientul). Acesta este doar o caricatură a adevăratei inconștiențe, o conștiință reprimată, nimic mai mult. Din perspectiva zenului, inconștientă este chiar Dumnezeu. Dimpotrivă, conștiința este limitată, o părticică infimă, vârful aisbergului – în timp ce inconștientă este vastă, enormă, uriașă, nelimitată. Conștiința este cea care trebuie să se dizolve în inconștientă, nu invers. Nu se pune problema ca inconștientă să devină conștientă. Sediul acestei inconștiențe este ombilicul.

Rețineți însă: în zen cuvântul „inconștientă” nu are conotațiile peiorative pe care i le acordăm noi. El nu înseamnă absența conștiinței, ci un tip diferit de conștiință, nu cel pe care îl cunoaștem noi. Este o conștiință intuitivă, nu intelectuală; sintetică, nu analitică; indivizibilă, nu divizibilă.

Parte versus totalitate. Capul reprezintă partea, în timp ce abdomenul reprezintă totalitatea. Capul există la periferia ființei, în timp ce abdomenul reprezintă centrul acesteia. Acțiune conștientă versus întâmplare. Din perspectiva capului, lucrurile trebuie executate conștient; el este marele principiu care acționează. Din perspectiva abdomenului, lucrurile se petrec pur și simplu; nu există nimeni care să acționeze. Moarte versus viață. Moartea se acumulează la nivelul capului, căci gândurile sunt moarte. Adevărata viață pulsează la nivelul abdomenului.

În sfârșit: a avea versus a fi. Cel care acumulează este capul. El este marele avar, care nu știe altceva decât să acumuleze. Toate eforturile lui sunt concentrate pentru a acumula din ce în ce mai mult.

Nu contează dacă este vorba de bani sau de cunoștințe; important este să continui să acumulezi, să ai din ce în ce mai multe femei (sau bărbați), din ce în ce mai multe case, tot mai mulți bani, tot mai multă putere, tot mai multe cunoștințe... Important este să ai din ce în ce mai mult. Capul crede că acumulând din ce în ce mai mult, va deveni mai mult decât este. Acest lucru nu se întâmplă însă niciodată, căci acumularea nu conduce niciodată la ființă.

Centrul existenței este abdomenul. Acesta nu gândește niciodată în termenii lui a avea, ci din perspectiva lui a fi. Omul există. El se bucură de acest moment al existenței, care include totul în sine, întreaga binecuvântare.

Maestrul spune: „Pentru că-mi întoarce stomacul pe dos!” Prin această frază, el dorește să spună toate aceste lucruri pe care le-am explicat mai sus. Capul este distructiv. De aceea, renunțați la el. Asta nu înseamnă că nu îl puteți folosi. Important este să nu vă lăsați folosiți de el.

CAPITOLUL 3

Guvernatorul regiunii Kyoto

Marele maestru zen din era Meiji, Keichu, era liderul religios al catedralei Tofuku din Kyoto. Într-o zi, guvernatorul regiunii Kyoto a trecut pe la el, pentru prima oară.

Servitorul maestrului i-a prezentat lui Keichu scrisoarea guvernatorului, care era semnată: „Kitagaki, Guvernator al regiunii Kyoto”.

- Nu îl cunosc pe acest individ, i-a spus Keichu servitorului. Spune-i să mă lase în pace.

Servitorul s-a întors cu scrisoarea nedeșfăcută, cerându-și scuze.

- O, a fost greșeala mea, a spus guvernatorul.

După care a tăiat cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”.

- Du-te din nou cu ea la maestru.

- Ah, despre Kitagaki era vorba? a exclamat maestrul, când a văzut scrisoarea. Sigur, doresc să-l cunosc pe acest individ.

Existența reprezintă o sărbătoare continuă. Singurul care nu o percepe astfel este omul. Existența este un carnaval, o revărsare de bucurie. Singurul care nu sesizează această bucurie este omul. Acesta a căzut din paradisul său, în care fericirea se revărsa continuu. El nu mai recunoaște această revărsare de grație, stând singur și alienat, ca și cum și-ar fi pierdut rădăcinile existențiale. Omul este ca un copac pe moarte, aproape uscat. Seva nu mai curge prin el, păsările nu se mai așează pe crengile lui, norii nu mai cântă deasupra lui, iar vânturile nu mai dansează prin frunzișul său.

Ce s-a întâmplat cu omul, și de ce? De ce trăiește el într-un asemenea iad, într-un asemenea haos? Cu siguranță, greșește undeva.

Diagnosticul zenului este următorul: greșeala omului este că el se *gândește* că există. Un copac nu *gândește* deloc, căci nu are un sine. Nici pietrele nu au un sine, nici cerul, sau pământul.

Fără un sine este imposibil să te simți nefericit. Eul este cel care deschide porțile suferinței. Buddha a numit acest principiu: *atta*, sinele sau egoul.

Omul se simte nefericit din cauză că se raportează prea mult la eul său. Ce înseamnă acest lucru? De fapt, ce se întâmplă dacă ne centram prea mult în egoul nostru? O ființă nu se poate integra simultan în existență și în egoul său. Acest lucru este imposibil. Centrarea în ego înseamnă automat separarea de restul existenței. Înseamnă să devii o insulă, să tragi o linie de demarcație în jurul tău, să faci o distincție între „eu sunt acesta” și „eu nu sunt ceilalți”. Aceasta este esența eului: linia de demarcație între sine și restul lumii. Funcția eului este de a izola.

Această izolare echivalează cu un îngheț. Energiile nu mai curg liber. Când existența curge, eul nu poate exista. Din păcate, oamenii au devenit ca niște cuburi de gheață. Ei nu mai știu ce înseamnă căldura, iubirea. Iubirea este totuna cu căldura; de aceea, oamenii se tem să iubească. De fapt, ei se tem că dacă vor accepta căldura, vor începe să se topească, iar granițele pe care și le-au stabilit vor dispărea. În actul iubirii hotarele dispar. La fel și în toiul bucuriei, căci și aceasta este caldă. Singură moartea este rece.

Egoul este foarte rece. El este echivalent cu moartea. Cei care trăiesc centrați în ego sunt deja morți, sau poate că nici nu s-au născut. Și-au ratat chiar și propria naștere. A te naște, a fi în viață – înseamnă a curge, a fi cald, a te topi, a te dizolva, a nu ști unde te termini tu și unde începe existența, a nu cunoaște hotare, a rămâne centrat în această conștiință difuză. Asta nu înseamnă să devii inconștient, ci doar să nu mai fii conștient de sine. În esența ei, conștiința nu este conștientă de sine.

Această conștiință îl poate face pe om mult mai fericit decât orice altceva de pe pământ. Ea reprezintă o mare ocazie... dar în apropierea ei pândește un pericol. Ea se poate transforma oricând într-o conștiință conștientă de sine, iar atunci toate promisiunile ei se transformă în blesteme. Asta înseamnă moartea, să pretinzi că trăiești, să crezi că trăiești, dar să nu aștepți decât sfârșitul pentru a scăpa de această viață mizerabilă.

Calea zen este preocupată de reintegrarea individului în existență. Ea își propune să îl facă din nou integral, un non-ego. Îl ajută să își dizolve hotarele, să nu se mai cramponeze de ele, să se deschidă din nou; să fie vulnerabil, disponibil în fața existenței, astfel încât aceasta să îi poată pătrunde până în centrul ființei.

Lao Tse spunea: „Toți oamenii par să fie atât de siguri de ei, cu excepția mea. Toți se simt atât de bine în pielea lor, cu excepția mea. Eu sunt nedefinit, oarecum ambiguu. Nu știu unde mă aflu, ce sunt și ce nu sunt. Nu știu cum să mă definesc pe mine însumi și cum să îi definesc pe ceilalți. Nu știu cum să separ ‚eul’ meu de ‚ceilalți’”.

Din punct de vedere existențial, eul nu este separat de ceilalți. El reprezintă doar o polaritate, în timp ce ceilalți reprezintă polaritatea opusă. Cele două polarități sunt vibrații ale aceleiași energii. Energia care vorbește prin mine ascultă prin voi. Nimic nu ne separă în realitate. Există un singur spectru, cu mai multe lungimi de undă. Unda care vorbește prin mine ascultă prin voi. Aceeași energie se manifestă prin bărbat și prin femeia pe care o iubește, prin om și prin plante. Din ea este alcătuită întreaga existență, pietrele și stelele cele mai îndepărtate. Nimic nu diferă în esență de restul lumii.

Suferința se naște odată cu pierderea contactului cu această totalitate și cu definirea hotarelor eului. Aceasta este esența iadului. Nu mai așteptați să ajungeți într-un alt iad, căci vă aflați deja în el. Iadul este egoul. Nu există niciun alt iad – undeva, sub pământ. El este deja prezent, iar voi vă aflați în el. Iadul se naște odată cu egoul.

De aceea, este foarte important să înțelegem acest fenomen al egoului. Pentru cei care îl vor înțelege, zenul nu va mai prezenta enigme. El va deveni o simplă metodologie. Pentru cineva care înțelege ce înseamnă egoul, ieșirea din el reprezintă o simplă formalitate. Simpla înțelegere este suficientă pentru a elibera omul de ego. Pe măsură ce zorii înțelegerii încep să apară, egoul începe să dispară, la fel cum pe măsură ce lumina se apropie de o cameră întunecată, bezna începe să dispară.

Primul lucru pe care trebuie să îl înțelegeți este că atunci când se naște, copilul nu are un ego. El nu știe cine este. Mintea sa este *tabula rasa*. Adulții sunt cei care încep să scrie pe această tablă goală. Ei îi spun că este un băiețel sau o fetiță, că este musulman sau hindus, cuminte sau rău, inteligent sau prost. Adulții sunt cei care îi bagă astfel de idei în cap – că este frumos sau urât, ascultător sau neascultător, că îl iubesc sau nu, că au nevoie de el sau nu... Un flux continuu de idei se revarsă astfel în mintea copilului. Ele se acumulează în conștiința lui. Oglinda se acoperă cu praf, iar anumite idei tind să devină foarte solid ancorate, prinzând rădăcini în ființa sa. Pe scurt, copilul începe să gândească așa cum este educat.

Încetul cu încetul, el uită complet că a venit în această lume ca un vid pur. Începe să creadă, să aibă convingeri. Iar atunci când sunt mici, copiii sunt infinit de încrezători. Orice le spun adulții, ei cred, căci îi iubesc necondiționat. Ei nu cunosc încă îndoiala sau suspiciunile. Cum i-ar putea ei suspecta pe adulți? Doar sunt de o puritate absolută, conștiință pură, iubire pură. De aceea, dacă mama le spune ceva, ei o cred.

La ora actuală, psihologii afirmă că dacă îi repeți la infinit ceva unei anumite persoane, ea va tinde să devină una cu gândul respectiv. Omul devine ceea ce crede că este. Mai bine zis, ideea se înrădăcinează extrem de profund în conștiința lui, condiționându-l. Dacă îi repeți în mod constant unui băiețel că este prost, el va deveni prost, pentru că va începe să creadă că este astfel. Mai mult, va începe să se comporte prosteste. Altfel spus, își va adapta comportamentul la noua idee în care crede. De vreme ce toată lumea din jur crede că este prost, începe și el să creadă acest lucru. Este foarte greu să te crezi ceva, când toată lumea din jur crede contrariul. Este aproape imposibil. Orice om are nevoie de un suport.

Copilul nu are niciun astfel de suport. Tot ce poate face el este să privească în jur, în ochii celorlalți. Aceștia funcționează ca o oglindă în care el își poate recunoaște fața. De aceea, copiii cresc și devin frumoși sau urâți, criminali sau sfinți, în funcție de felul în care au fost condiționați.

Indiferent dacă devin însă păcătoși sau sfinți, inteligenți sau proști, suferința va fi aceeași. Orice formă de condiționare atrage după sine suferința – rețineți acest lucru. Copilul poate fi condiționat să devină un sfânt, dar nu va suferi mai puțin.

Dacă nu mă credeți, priviți-i pe așa-zișii voștri sfinți. Cu greu poți găsi oameni mai nefericiți decât ei! Păcătoșii mai reușesc cât de cât să se bucure, dar sfinții niciodată! Cum ar putea un mare sfânt să se bucure de viață, să cânte și să danseze, să râdă, să sărbătorească? Ce aură de sfințenie ar mai avea un astfel de comportament mirean? Ei se simt supraumani, așa că rămân înghețați în această atitudine. De fapt, ea nu reflectă altceva decât egoul cel mai pur.

Zenul reprezintă o religie neobișnuită din acest punct de vedere. El umanizează religia. Nu-și bate capul cu aspectele supraumane, preferând să transforme viața obișnuită într-o binecuvântare. Celelalte religii încearcă să distrugă viața obișnuită, transformând omul într-o ființă extra-ordinară. În realitate, acesta este doar un alt truc al egoului, care nu poate face pe nimeni fericit. Respectul social nu este acordat decât celor care respectă condiționarea societății. Dacă nu încalci legea, societatea te respectă; dacă ești cuminte, părinții te respectă; dacă ești bun la învățătură, profesorii te respectă. Treptat, copilul se obișnuiește cu ideea că dacă răspunde așteptărilor celorlalți, aceștia îl vor respecta. În caz contrar, nu va avea parte de respectul nimănui.

Din păcate, respectabilitatea nu este totuna cu viața. Dimpotrivă, ea este foarte otrăvitoare. Unui om cu adevărat viu nu-i pasă de respectabilitate. El trăiește așa cum simte, nu cum i se pretinde să trăiască. Nu-i pasă deloc ce gândesc ceilalți. Gurdjieff obișnuia să le spună discipolilor: „Nu respectați pe nimeni și nu așteptați să fiți respectați. Rețineți: respectul și considerația dau naștere egoului. De aceea, acest rău trebuie tăiat de la rădăcină”.

După ce ideile se fixează în mintea copilului, acesta capătă un ego. Egoul omului este prefabricat, nu este ceva natural. Este un produs social. El nu există cu adevărat, decât datorită credinței omului în el. Este o simplă convingere, dar cea mai periculoasă între

toate. În realitate egoul nu există și nu poate exista, căci noi nu suntem separați de restul existenței. Suntem uniți cu toții în același univers. De altfel, aceasta este semnificația cuvântului „univers” – a fi unul singur. El nu este un multivers, ci un univers. Toți sunt una în interiorul lui. Indiferent dacă murim, ne naștem, trăim, iubim sau urâm, noi suntem cu toții una. Pulsăm cu toții la unison.

Aerul pe care îl inspir eu a fost expirat de voi. Cu doar câteva clipe în urmă era respirația voastră, iar acum a ajuns în nările mele. Câteva clipe mai târziu, va pleca de la mine și va deveni respirația altcuiva. Nimeni nu își poate reclama propria respirație; nimeni nu poate pretinde că aceasta este „a lui”. Aerul se mișcă de la unul la altul.

Noi trăim cu toții într-un ocean al vieții, interferând unii cu ceilalți. Ceea ce vă aparține vouă îmi poate aparține și mie, și invers. Înainte de a începe să vorbesc, aceste idei îmi aparțineau numai mie; acum le revărs asupra voastră, iar ele vor deveni ale voastre. Vor fi asimilate de conștiința voastră, de mintea voastră, vor fi stocate în memoria voastră, vă vor aparține în totalitate. Atunci când o idee este auzită și înțeleasă, ea este apropiată. Inițial a fost doar a mea; acum vă aparține vouă. Nu mai este ideea mea exclusivă. Suntem cu toții interconectați.

Așadar, eul este o entitate falsă, creată de societate și servind intereselor acesteia. Dacă veți înțelege acest lucru, veți putea continua să vă jucați rolul social, dar nu veți mai fi niciodată amăgiți de acesta. Interesul societății este să acorde fiecăruia o carte de identitate; fără ea, oamenii s-ar descurca foarte greu în angrenajul social. Toată lumea are nevoie de un nume, de o adresă, de un act de identitate. În caz contrar, în societate s-ar declanșa un haos. Cum ne-am mai putea adresa celorlalți? Aceste aspecte sunt strict pragmatice. Ele sunt necesare pentru a putea funcționa în societate, dar nu conțin nicio urmă de adevăr. Sunt simple aranjamente sociale.

Noi vedem o floare și o numim „trandafir”. Acesta nu este numele florii. De fapt, ea nu are niciun nume, dar trebuie să o numim într-un fel. În caz contrar, nu am putea face nicio distincție

între un trandafir și un lotus. De pildă, dacă vom dori să cumpărăm un trandafir, ne-ar fi imposibil să spunem ce dorim. Astfel de nume sunt necesare. Și noi avem nevoie de o astfel de etichetă, dar nu trebuie să ne identificăm cu ea.

Este important să înțelegem acest lucru: că noi nu suntem una cu numele nostru, cu forma pe care o avem, că nu suntem hinduși sau creștini, indieni sau chinezi, că nu aparținem niciunei secte, niciunei organizații. Noi aparținem exclusiv totalității, la fel cum aceasta ne aparține întru totul. Orice altceva este neadevărat. Dacă vom înțelege acest lucru, egoul nostru va începe să își piardă din ce în ce mai mult din importanță, iar la un moment dat vom realiza că ne putem folosi de el, fără a ne lăsa însă folosiți de el.

Un al doilea lucru important pe care trebuie să îl înțelegeți este că egoul se identifică întotdeauna cu un rol, cu o funcție. Cineva este funcționar, altcineva este comis voiajor, sau grădinar, sau guvernator. Toate acestea sunt simple funcții, lucruri pe care le facem. Nu au nimic de-a face cu ființa noastră.

Dacă cineva ne întreabă: „Cine ești”, iar noi îi răspundem: „Sunt inginer”, răspunsul nostru este complet greșit. Cum am putea fi noi un inginer? Aceasta este funcția pe care o îndeplinim, nu ceea ce suntem noi. Nu vă atașați pare tare de funcția voastră, căci acest atașament reprezintă o închisoare. Omul poate îndeplini profesia de inginer, de medic sau de guvernator, dar el nu este una cu profesia sa. De pildă, poate renunța oricând la meseria de inginer, apucându-se de pictură; sau poate deveni un măturător. Posibilitățile sale sunt infinite.

Atunci când se naște, copilul este complet deschis în fața existenței. Treptat, el pierde însă această disponibilitate, fixându-se într-o anumită direcție. El se naște ca o ființă multidimensională, dar mai devreme sau mai târziu începe să facă alegeri, iar adulții îl asistă cu dragă inimă în această direcție, în speranța că va deveni cineva.

Există un proverb chinezesc care spune că oamenii se nasc infiniți, dar foarte puțini dintre ei mor la fel. Marea majoritate mor într-o stare de limitare. Și totuși, când s-au născut erau

într-o stare de existență pură. În schimb, când mor nu sunt decât medici, ingineri sau profesori. Au trăit, dar nu au câștigat nimic; dimpotrivă, au pierdut. Când s-au născut, în fața lor erau deschise toate alternativele, o sumă infinită de posibilități; ar fi putut deveni profesori, oameni de știință, poeți. Au avut milioane de oportunități, milioane de uși deschise. Treptat, acestea au început să se închidă. Foarte puține au rămas deschise, iar omul respectiv a devenit profesor de matematică (să spunem), un expert sau un specialist. Existența lui nu a rămas deschisă, ci a devenit din ce în ce mai limitată. Omul a ajuns un tunel care devine tot mai îngust pe măsură ce avansezi prin el. Când s-a născut, era precum cerul deschis; în scurt timp a intrat însă în tunel și nu a mai ieșit niciodată din el. Acest tunel este egoul care se identifică cu funcția sa.

Este o insultă să crezi despre un om că este un simplu funcționar. Este extrem de degradant să crezi despre tine însuși așa ceva. Omul este un zeu. Orice statut inferior celui de zeu reprezintă o insultă pentru el. Atunci când afirm că omul este un zeu, vreau să spun că posibilitățile sale sunt infinite, că potențialul său este nelimitat. Nimeni nu încearcă să își realizeze acest potențial, tocmai pentru că este atât de infinit. Omul este una cu întregul univers; nici chiar o eternitate nu i-ar fi de ajuns pentru a-și epuiza întregul potențial. La acest lucru mă refer atunci când afirm că omul este un zeu: potențialul său este nelimitat.

O parte din el devine totuși actualizat: omul învață o limbă, devine articulat și se transformă într-un orator. Dacă are simțul cuvintelor, poate deveni un poet. Dacă are ureche muzicală, dacă iubește muzica și sunetele, poate deveni un muzician. Din păcate, aceste posibilități pe care le actualizează sunt infimezimale. Ele nu epuizează nici pe departe potențialul său real. Oricât de multe ar realiza omul, acestea nu înseamnă nimic prin comparație cu ceea ce poate face el, dar mai ales cu ceea ce poate fi el.

Egoul înseamnă identificarea cu funcția. Cu cât aceasta este mai înaltă, cu atât mai presus se socotește omul. Dacă a ajuns guvernator, sau prim ministru, el crede că s-a realizat. Ce altceva ar mai putea deveni?

Această viziune este dureros de stupidă. Viața este atât de măreață încât nimic nu o poate epuiza. Este imposibil! Cu cât pătrunzi mai adânc în ea, cu atât mai vaste devin posibilitățile care ți se deschid în față. Chiar dacă ajungi pe o culme, constăți că în față există și alte culmi, încă și mai înalte. Și acest ciclu nu se sfârșește niciodată. Dacă rămâne deschis față de potențialul său, omul renaște în fiecare moment.

Egoul pune accentul pe a face, în timp ce conștiința pune accentul pe a fi. Din această discrepanță se naște suferința: noi suntem atât de mari, dar ne forțăm să pătrundem într-un tunel atât de îngust... Această nepotrivire dă naștere unui sentiment de suferință, de autolimitare. Ne pierdem libertatea și ne simțim blocați, obstrucționați, împiedicați să fim tot ce am putea fi. Ne simțim limitați din toate direcțiile, dar nimeni altcineva nu este responsabil decât numai noi.

Un înțelept autentic poate funcționa pe o mie și unul de planuri, fără a se simți încurcat. Dacă se duce la birou poate deveni un guvernator, dar în momentul în care a ieșit din birou redevine zeul care a fost, una cu cerul infinit. Când ajunge acasă, devine părinte, dar nu se identifică nici cu acest rol. Își iubește soția și devine un soț perfect, dar nu se identifică cu această mască. Face astfel o mie și unul de lucruri, dar nu se identifică cu niciunul dintre ele. Poate fi simultan părinte, soț, copil, profesor, guvernator, prim ministru, președinte, măturător, cântăreț — orice, căci nu se simte atașat față de niciunul din aceste roluri. Își păstrează transcendența, libertatea interioară. Nicio funcție exterioară nu îl poate conține. Se mișcă liber prin toate aceste camere, dar niciuna nu devine închisoarea lui. De fapt, cu cât se mișcă mai mult, cu atât mai liber se simte.

Încercați să înțelegeți. Dacă vă aflați la birou, fiți un funcționar, un comis voiajor, un guvernator perfect. Nu este nicio problemă cu acest lucru, dar în clipa în care ați ieșit pe ușa biroului, nu mai fiți un funcționar, un comis voiajor sau un guvernator. Funcția respectivă a încetat. De ce să o mai purtați cu voi? Nu mergeți pe drumul spre casă cu demnitate, ca și cum ați fi un guvernator,

căci nu mai sunteți așa ceva. Dacă vă păstrați ideea că sunteți guvernator, această idee va apăsa greu pe capul vostru și nu vă va lăsa să vă bucurați de viață. Păsările vor ciripi pe crengile copacilor, dar cum ar putea un guvernator să le asculte? Poate că pe stradă dansează un păun, dar cum se poate alătura un guvernator mulțimii, privind în rând cu oamenii obișnuiți? Imposibil – un guvernator rămâne un guvernator! El își continuă drumul cu demnitate, fără să privească în stânga sau în dreapta, fără să își înalțe privirea către frunzișul copacilor sau către stele. Doar este un guvernator!

Aceste identități fixeucid spiritul. Cu cât ele sunt mai fixe, cu atât mai mort este omul. Este foarte important să înțelegeți acest lucru. Funcția pe care o îndepliniți nu vă poate limita în niciun fel. Acțiunile voastre sunt complet irelevante pentru ceea ce sunteți. Ele nu au nicio legătură cu ființa voastră.

Mulți oameni vin și mă întreabă: „Ce ne poți spune despre *karma* din trecut? Sau despre vicțile anterioare?” Dacă le spun că poți deveni iluminat într-o singură clipă, ei se grăbesc să mă întrebe: „Bine, dar cum rămâne cu *karma* din trecut?” La fel ca și acțiunile din prezent, *karma* nu trebuie neapărat să reprezinte o limitare. Omul nu poate fi limitat decât de propriile sale convingeri personale; în rest, nimeni și nimic nu îl poate limita. La fel ca atunci când ieși din birou și renunți la funcția de guvernator, când ieși dintr-o viață poți să renunți complet la ea. Visul s-a terminat, indiferent dacă a fost frumos sau urât. Nu ai decât să ieși din el.

Asta fac cei care meditează. În fiecare clipă, ei renunță complet la trecut. Acesta dispare cu desăvârșire, pur și simplu nu mai există. Odată cu el dispare și *karma*.

Karma nu reprezintă o limitare în sine; oamenii sunt cei care se cramponează de ea. *Karma* nu este altceva decât o obișnuință la care nu se îndură să renunțe.

Când nu ești împreună cu soția ta nu poți fi un soț. Cum ai putea fi un soț dacă nu ai o soție? Este o prostie. Când nu ești împreună cu copilul tău, nu mai ești părinte. Cum ai putea fi? Când nu scrii poezie, nu mai ești poet. Când nu dansezi, nu mai ești dansator. Nu poți fi dansator decât atunci când dansezi. În

acel moment te manifesti ca dansator, dar când dansul încetează, dispare și rolul de dansator. În acest fel, poți rămâne veșnic liber să te manifesti în alte și alte roluri, să plutești liber prin manifestare.

Am auzit o glumă:

Bufonul regelui lua pe toată lumea peste picior, așa că regele, disperat, l-a condamnat la spânzurătoare. În timp ce acesta era dus la eșafod, el s-a gândit însă că un bufon bun este foarte greu de găsit, așa că a trimis un mesager cu o grațiere regală. Din fericire, acesta a ajuns la timp în fața eșafodului, chiar în momentul în care bufonului i se puneă funia în jurul gâtului. El a citit decretul de grațiere, prin care regele îi acorda bufonului iertarea cu condiția ca acesta să promită că nu se va mai ține de glume. Bufonul nu s-a putut abține și a făcut o ultimă glumă: „Ce veste bună să nu mai fiu spânzurat²”. Așa că l-au spânzurat.

Ce înseamnă *karma*? Trecutul nu mai există. Cum ar putea el să te mai influențeze în vreun fel? Trecutul nu te poate influența decât prin forța obișnuințelor tale, la care nu ești dispus să renunți. Ele provin din trecut, dar tu continui să le practici inclusiv în această viață. În clipa în care vei înceta să le mai practici, vei fi eliberat de ele. Omul poate renunța la trecutul său într-un singur moment. Acesta este unul din marile mesaje ale zenului: iluminarea poate fi atinsă instantaneu.

Toate celelalte religii sunt foarte avare când vine vorba de iluminare. Ele o tratează ca pe o afacere: îți spun că trebuie să-ți închei conturile, să îți echilibrezi *karma* negativă printr-o *karma* bună. Acest proces nu este deloc ușor și necesită timp. Drama este că omul există de o eternitate, timp în care a făcut atât de multe lucruri. I-ar fi imposibil să le rezolve pe toate. De altfel, în timp ce încearcă să își rezolve problemele trecutului, el comite noi acțiuni și acumulează astfel o *karma* nouă, care va genera probleme în viitor. Ori de câte ori mănâncă sau respiră, omul comite acte de violență. Viața însăși

² Joc de cuvinte intraductibil: No noose is good news (se citește exact ca “No news is good news” – Simplul fapt că nu ai primit nicio veste (proastă) reprezintă automat o veste bună). Textual: “Faptul că nu mai am parte de funia de spânzurat reprezintă o veste bună”.

nu poate fi lipsită de violență, așa că faptele rele vor continua să se acumuleze. Este un cerc vicios, din care este imposibil să ieși.

Logica zenului (sau mai bine zis ilogica zenului) este simplă: el afirmă că omul poate ieși din acest cerc vicios chiar în acest moment, căci cercul este generat în întregime de atașamentele lui. Nu *karma* se cramponează de tine, ci tu te cramponezi de ea. Dacă renunți la acest atașament... s-a terminat.

Cum poți renunța la aceste atașamente? Important este să începi cu viața ta actuală. Dacă ești un soț, fii un soț, dar fără să fii un soț. La acest lucru mă refer eu atunci când afirm că un *sannyasin* trebuie să fie un actor perfect. Fii o mamă, dar nu fii o mamă; nu te identifica cu rolul pe care îl joci. Joacă-ți rolul perfect, cât mai artistic cu putință, bucură-te de el, transformă-l într-o operă de artă. Fii o soție frumoasă, un soț minunat, un îndrăgostit pătimaș – dar nu *deveni* unul. În clipa în care te-ai identificat cu rolul, ai dat de necaz.

Nu accepta ca rolurile pe care le joci să te copleșească, să te domine. Transformă-te într-un actor de geniu. Actorii joacă atât de multe roluri: de tată, de mamă, de criminal, de om de onoare, roluri serioase și roluri ridicole. Jocul lor atinge de fiecare dată măiestria, fără ca ei să se identifice însă vreodată cu el. Talentul lor se manifestă de fiecare dată la fel: dacă joacă rolul unui criminal, devin cei mai mari criminali din lume; dacă joacă rolul unui sfânt, devin cei mai mari sfinți din istorie. Mai mult, pot schimba cu ușurință rolurile între ele: într-un act pot juca rolul de criminal, iar în altul rolul de sfânt. Perfecțiunea lor ca actori rămâne însă neschimbată.

Această fluiditate trebuie manifestată inclusiv în viața cea de toate zilele. Viața nu este altceva decât o scenă imensă, care cuprinde întregul pământ, și toți oamenii care există pe el sunt niște actori. Nimeni nu știe însă cum se va sfârși piesa pe care o joacă. Ei nu cunosc anticipat scenariul, ci trebuie să contribuie la scrierea lui. Trebuie să improvizeze în fiecare moment.

În zen se joacă anumite piese dramatice, numite *noh*. Acestea nu au scenarii prestabilite, ci doar actori. După ridicarea cortinei, aceștia încep să improvizeze. Piesa începe astfel să se construiască de la sine. Oriunde există oameni, trebuie să se întâmple ceva.

Chiar dacă aceștia nu fac altceva decât să stea și să se privească, putem spune că se întâmplă ceva, că se pregătește ceva – fără ca în acest scop să fie nevoie de repetiții prealabile.

Exact acesta este sensul vieții. Ea se derulează clipă de clipă. Ieșiți din trecut și acceptați realitatea așa cum este, fără inhibiții și fără reprimări. Pătrundeți cât mai adânc în ea, iar libertatea voastră se va amplifica.

Și încă un lucru, înainte de a trece la analiza istoriei de mai sus: egoul pretinde că reprezintă totalitatea, dar este ca și cum mâna ar pretinde că reprezintă întregul trup. Așa apar dificultățile. Noi facem parte integrantă din universul infinit, dar pretindem că noi suntem totalitatea. Egoul nu reprezintă altceva decât un fel de nebunie, o nevroză, o formă de megalomanie. Este complet dus cu pluta. Cine stă să își asculte cu atenție egoul își dă cu ușurință seama cât de nebun este acesta. El crede că totul îi stă în puteri, că poate cuceri întreaga natură, chiar și pe Dumnezeu. Egoul gândește întotdeauna din perspectiva cuceririi, a agresiunii. El crede că totul îi este permis și că poate face orice. Devine astfel din ce în ce mai ambițios, dar și din ce în ce mai nebun.

În China este binecunoscută o veche parabolă zen numită Maimuța. Maimuța reprezintă unul din cele mai vechi simboluri ale minții sau ale egoului. Ea este o metaforă ideală care descrie stupiditatea egoului, iar această parabolă este fabuloasă. Numai un adept zen ar fi putut-o scrie; nicio altă religie nu ar fi putut da dovadă de atât de mult curaj. Un creștin, un hindus, un mahomedan – ar considera legenda un sacrilegiu, o lipsă de respect față de Buddha sau față de Dumnezeu. Nici vorbă de așa ceva însă! Adepții zen îl adoră atât de intens pe Buddha încât sunt capabili inclusiv să facă glume pe seama lui. Aceste glume se nasc însă din iubirea lor; ei nu se tem de nimeni și de nimic. Rețineți: adepții zen nu se tem de Dumnezeu, ci îl iubesc pe Dumnezeu. Atunci când iubești pe cineva poți face glume pe seama lui, conștient că nu îi vei reduce astfel cu nimic valoarea – cu atât mai puțin dacă este vorba de Buddha. De fapt, râsul lor reprezintă o ofrandă de iubire.

Celelalte religii au condamnat această parabolă. Niciun creștin nu ar putea scrie o asemenea poveste despre Iisus. Niciun jainist nu ar putea scrie așa ceva despre Mahavira, la fel cum niciun budist indian nu ar fi putut să o scrie vreodată. Numai în China și în Japonia a atins religia un asemenea apogeu încât povestea a putut fi scrisă. Oamenii au învățat să aibă umor.

Ascultați această poveste:

O maimuță a venit la Buddha. Pretindea că poate face orice, că nu este o maimuță obișnuită. Era la fel ca Alexandru cel Mare. Îi plăcea să spună: „Imposibil? Acest cuvânt nu există în dicționarul meu. Eu pot face orice”. Era o mare maimuță – cel puțin așa îi plăcea să creadă.

Buddha i-a spus:

- Îți propun un pariu. Dacă vei reuși să sari peste palma mâinii mele drepte, îi voi spune Împăratului de Jad să vină să locuiască împreună cu mine în Paradisul Vestic, iar tu vei putea ocupa tronul lui. În schimb, dacă nu vei reuși, vei fi nevoită să te întorci pe pământ și să faci penitențe timp de o întreagă kalpa³ înainte de a te putea întoarce la mine.

Maimuța s-a gândit: „Acest Buddha este un idiot. Eu pot sări dintr-un singur salt pe o distanță de 108.000 de leghe, în timp ce palma lui nu măsoară mai mult de zece centimetri. Cum aș putea-o rata?”

- Ești sigur că te vei ține de cuvânt dacă voi reuși? l-a întrebat ea.

- Da, sunt sigur, i-a răspuns Buddha.

Și-a întins apoi palma dreaptă, care nu depășea mărimea unei frunze de lotus. Maimuța și-a pus toiagul pe umăr și a făcut un salt din toate puterile sale.

„E grozav, și-a spus ea. Mă aflu deasupra întregii lumi”. Viteza sa era atât de mare încât devenise aproape invizibilă, dar Buddha a continuat să o privească cu ochiul său spiritual, văzând-o sub forma unui vârtej de energie.

În sfârșit, maimuța a ajuns într-un loc în care din pământ se înălțau până la cer cinci piloni uriași de culoare roz. „Acesta este capătul lumii, și-a spus ea. Tot ce mai trebuie să fac este să mă

³ Eră cosmică.

întorc la Buddha și să îmi reclam onorarea pariului. Practic, tronul Împăratului de Jad îmi aparține”.

„Stai puțin, a continuat ea. Mai bine să las un semn în urma mea, ca să nu am discuții cu Buddha”. Așa că a scris la baza pilonului din centru: „*Marele Înțelept, Egalul Cerului, a ajuns în acest loc*”. După care nu s-a putut abține și s-a ușurat la baza primului pilon. S-a întors apoi de unde a venit.

Așezată pe palma lui Buddha, ea i-a spus:

- Ei bine, am fost și m-am întors. Poți să-i spui deja Împăratului de Jad să îmi elibereze tronul celest.

- Maimuță mizerabilă, i-a răspuns Buddha. În tot acest timp, nu te-ai mișcat deloc din palma mea!

- Te înșeli, i-a spus maimuța. Am ajuns până la capătul lumii. Am întâlnit acolo cinci piloni uriași care se înălțau până la cer. Chiar am scris ceva pe unul din ei, ca să las în urma mea o dovadă. Dacă dorești, te pot duce acolo și îți voi arăta că am dreptate.

- Nu-i nevoie, i-a răspuns Buddha. Privește!

Maimuța și-a coborât privirea arzătoare și a văzut la baza degetului mijlociu al lui Buddha cuvintele scrise de ea: „*Marele Înțelept, Egalul Cerului, a ajuns în acest loc*”. Dinspre degetul mare al lui Buddha îi venea un miros de urină.

Maimuța reprezintă un simbol metaforic al egoului. Acesta crede întotdeauna că poate face orice. El trăiește cu convingerea greșită că este una cu totalitatea. Deși este neputincios, are convingerea de nezduncinat că este omnipotent. Deși existența lui este efemeră și nu are nicio susținere, se crede centrul suprem al existenței. Așa se naște suferința.

Noi facem tot felul de eforturi, dar dăm de fiecare dată greș, căci pornim din start de la o premisă greșită. Oamenii încearcă tot timpul să aibă succes, dar nu reușesc niciodată. Chiar dacă au succes, continuă să se simtă frustrați. Umanitatea a acumulat nenumărate avuții, invenții tehnologice, știința ei a progresat continuu, dar suferința nu a început să scadă; dimpotrivă. La ora actuală, ea a devenit mai mare ca oricând în istorie. Din punct de vedere logic, pare absurd. Secolul nostru este cel mai avansat

din punct de vedere științific. Umanitatea nu a dispus niciodată de atât de multe bogății și de atâtea mașinării tehnologice cu care poate exploata natura – dar omul nu s-a simțit niciodată atât de nefericit. Unde greșește el? Însăși premisa de la care pornește este falsă.

Pentru existența lipsită de ego totul este posibil. Pentru ego nimic nu este posibil. Acesta dorește să cucerească întreaga lume, dar constată că îi este imposibil. Dacă nu ar dori s-o cucerească, ar deveni un cuceritor. Adevărata victorie este obținută prin abandonarea în fața existenței. Voința nu poate conduce în paradis – numai abandonarea de sine. Rețineți aceste explicații. Iar acum, să începem analiza noastră.

Marele maestru zen din era Meiji, Keichu, era liderul religios al catedralei Tofuku din Kyoto. Într-o zi, guvernatorul regiunii Kyoto a trecut pe la el, pentru prima oară.

Servitorul maestrului i-a prezentat lui Keichu scrisoarea guvernatorului, care era semnată: „Kitagaki, Guvernator al regiunii Kyoto”.

- Nu îl cunosc pe acest individ, i-a spus Keichu servitorului. Spune-i să mă lase în pace.

Servitorul s-a întors cu scrisoarea nedescăcută, cerându-și scuze.

- O, a fost greșeala mea, a spus guvernatorul.

După care a tăiat cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”.

- Du-te din nou cu ea la maestru.

- Ah, despre Kitagaki era vorba? a exclamat maestrul, când a văzut scrisoarea. Sigur, doresc să-l cunosc pe acest individ.

Ce s-a întâmplat? Povestea este foarte simplă, dar semnificația ei este extrem de profundă.

Guvernatorul Kitagaki a venit să îl viziteze pe marele maestru zen Keichu. El și-a scris pe scrisoare numele, dar fără să uite să treacă și statutul său social, de guvernator al provinciei Kyoto. Atunci când vii la un maestru trebuie să uiți aceste detalii nesemnificative; în caz contrar, nu poți intra la el. Chiar dacă îl cunoști din punct de vedere fizic, spiritual ești foarte departe de el. Între tine și el va sta întotdeauna funcția de guvernator.

Cum ar putea veni la un maestru zen un guvernator? Un om poate veni, dar un guvernator nu, întrucât nu reprezintă decât o simplă funcție. Conștiința poate intra la maestru, dar egoul nu.

Văzând scrisoarea și cartea de vizită, maestrul i-a spus servitorului său: „Nu îl cunosc pe acest individ. Spune-i să mă lase în pace”. Dacă nu înțelege nici măcar ABC-ul, ce rost are să mă mai deranjeze? Atunci când vii la un maestru, trebuie să te smeriști profund, căci procesul de învățare nu este posibil decât prin smerirea de sine. Ai venit la maestru să înveți ceva de la el, nu să te dai mare. Ai venit la el ca să te abandonezi, nu să faci impresie asupra lui, să îl manipulezi, să te lauzi cine ești. Dacă nu te afli într-o stare de smerenie profundă, poți spune că nu ai venit deloc. Dacă mintea ta este plină de idei personale, că tu reprezinți cutare sau cutare lucru, nu ești practic de față.

Noi purtăm întotdeauna cu noi masca funcției noastre. Fața noastră originală rămâne ascunsă în spatele acesteia. La fel, purtăm masca banilor noștri, sau a intereselor noastre politice.

Un maestru zen nu este însă un lider religios obișnuit. El nu este un preot, un papă sau un *shankaracharya*. Nu crede în niciun fel de ierarhie. Dorește să te privească în față, la fel cum dorește ca tu să îl privești direct. Nu acceptă niciun obstacol, nicio mască între tine și el.

Funcția de guvernator stă între om și maestru. Din cauza ei, Keichu nu ar fi reușit niciodată să ajungă la esența lui Kitagaki, iar acesta din urmă nu l-ar fi înțeles pe maestru. Funcția de guvernator este un adevărat zid, care nu permite comunicarea între cei doi. Când te simți guvernator, nu poți fi relaxat. Rămâi crispat. Când ești guvernator, nu te simți pregătit să asculți, căci ești obișnuit să dai ordine. Când ești guvernator, nu te poți înclina în fața altcuiva.

Maestrul are perfectă dreptate atunci când spune: „Nu îl cunosc pe acest individ. Spune-i să mă lase în pace”. La prima vedere pare nepolitic. În realitate, este o replică plină de compasiune. Pare grosolană numai din perspectiva noastră, care ne-am obișnuit cu formalismul oficial. Un maestru zen nu mai face însă parte integrantă din lumea noastră formalistă; de fapt, așa a și

ajuns un maestru zen. El nu mai face parte integrantă din societate. Este un revoltat, un haiduc. Nu-i pasă de formalisme, căci știe că acestea nu fac altceva decât să perpetueze minciuna, să dea apă la moară egoului. Egoul se amplifică întotdeauna prin respectarea formalismelor.

Maestrul i-a tras preșul de sub picioarele guvernatorului. El a aruncat bastonul pe care se sprijinea acesta. Pe scurt, i-a transmis că nu îl cunoaște și nu dorește să-l întâlnească. La prima vedere, pare un gest dur și lipsit de compasiune, dar este exact pe dos. Dacă maestrul ar fi fost lipsit de compasiune, lui nu i-ar fi păsat cine vine să-l viziteze. I-ar fi spus servitorului: „Bine, spune-i străinului să intre”. I-ar fi acordat un interviu scurt, după care nu l-ar mai fi văzut niciodată. Doar era un străin oarecare. În realitate, maestrul își dorea însă ca străinul să intre la el, dar numai dacă renunța la ideea că este un guvernator. Altfel spus, trebuia să își lase la poartă funcția. Mintea veche trebuie lăsată la poarta templului; aspirantul nu poate intra în interiorul acestuia decât într-o stare de puritate interioară, la fel ca un copil, fără să știe cine este. Abia atunci se poate întâmpla ceva. Scânteia maestrului poate aprinde în el o vâlvătaie.

Rețineți: numai un om plin de compasiune poate acționa în acest fel. Uneori, maeștrii sunt foarte aspri, la limita cruzimii, dar numai din cauza compasiunii lor. Iar cei mai severi dintre toți sunt maeștrii zen.

Odată, un mare politician, un prim ministru, s-a dus la un maestru zen. El l-a întrebat: „Sfinția ta, ce este egoul?” Maestrul s-a învîinețit la față, ca și cum ar fi fost foarte deranjat de această întrebare. Pe un ton plin de dispreț, el i-a răspuns primului ministru: „Ce întrebare idioată mai e și asta, tembelule?”

Acest răspuns neașteptat l-a șocat pe primul ministru, pe a cărui față a început să se citească mânia. Zâmbind, maestrul zen i-a spus: „Excelența voastră, asta înseamnă egoul”.

Maeștrii zen sunt foarte realiști, foarte pragmatici, foarte cu picioarele pe pământ. Ei cred în realitatea imediată, nu în explicații deșarte. Te lovesc în moalele capului, dar numai cu scopul de a te trezi.

Dacă primul ministru s-ar fi dus la un sfânt hindus sau jainist, aceștia s-ar fi lansat probabil în niște explicații interminabile. I-ar fi explicat tot felul de teorii, filozofia care se ascunde în spatele conceptului. Ar fi disecat totul până la cele mai mici amănunte. Maestrul zen a preferat să nu se lungească prea mult, punând direct punctul pe i. În loc să-i explice primului ministru teoretic ce este egoul, el a preferat să îi demonstreze faptic. A creat o situație în care acesta s-a enervat. Dintr-o dată, egoul nu mai era o chestiune teoretică, ci una care ținea de actualitatea imediată. Egoul și-a ținut capul, acoperind cu fumul său claritatea conștiinței acelui om. Tot ce i-a mai rămas acum de făcut maestrului a fost să-i spună primului ministru: „Excelența voastră, asta înseamnă egoul”. Mai întâi a creat situația prin care egoul și-a scos capul la iveală, apoi i l-a arătat.

La prima vedere, pare lipsit de politețe să-i răspunzi acestui om, care nici măcar nu pune o întrebare absurdă, ci una cât se poate de legitimă: „Ce înseamnă egoul?” – spunându-i cu dispreț: „Ce întrebare idioată mai e și asta, tembelule?” În realitate, maestrul nici măcar nu a adoptat o atitudine cu adevărat specifică zenului. Maeștrii zen sunt vestiți prin faptul că își lovesc discipolii, țipă la ei, îi ciomăgesc, îi aruncă afară pe ușă, creând astfel situații prin care problemele lor devin reale și pot fi rezolvate direct. Zenul este foarte direct. El nu crede în abordări indirecte.

Servitorul s-a întors cu scrisoarea nedesfăcută, cerându-și scuze.

- O, a fost greșeala mea, a spus guvernatorul.

După care a tăiat cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”.

- Du-te din nou cu ea la maestru.

Guvernatorul trebuie să fi fost un om de o inteligență rară, căci niciun politician obișnuit nu acționează în acest fel. Un guvernator obișnuit s-ar fi mâniat, răzbunându-se pe maestrul care nu i-a arătat respectul cuvenit. Acest om a înțeles însă. Trebuie să fi avut o inteligență neobișnuită, o înțelegere foarte profundă. El și-a dat imediat seama unde a greșit. A înțeles actul de compasiune al maestrului și indicația lui. Indicația era foarte subtilă; de aceea,

dacă nu ar fi fost înzestrat cu o inteligență neobișnuită, nu ar fi sesizat-o niciodată.

Astfel de lucruri se petrec deseori. Foarte mulți oameni ratează marile revelații datorită faptului că nu înțeleg indiciile extrem de subtile. Realitatea însăși este extrem de subtilă. Acel om și-a dat însă seama de compasiunea maestrului. El nu s-a enervat; nici măcar nu s-a simțit tulburat. A înțeles imediat motivul pentru care maestrul i-a transmis: „Nu îl cunosc pe acest individ. Spune-i să plece”. Era atât de evident. Atunci când ești lucid, realitatea îți apare în toată claritatea ei. Dacă nu ești lucid, ea pare foarte confuză, iar reacțiile precum mânia nu fac decât să încurce și mai rău lucrurile.

- *O, a fost greșeala mea, a spus guvernatorul.*

După care a tăiat cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”.

- *Du-te din nou cu ea la maestru.*

- *Ah, despre Kitagaki era vorba? a exclamat maestrul, când a văzut scrisoarea. Sigur, doresc să-l cunosc pe acest individ.*

Prin simpla renunțare la cuvintele „Guvernator al regiunii Kyoto” situația s-a schimbat radical. Cum poate o schimbare atât de mică să provoace o răsturnare de situație atât de radicală? Viața este alcătuită din astfel de lucruri mărunte. Egoul însuși nu este un lucru prea mareț; este de-a dreptul insignifiant. El nu pare mareț decât în ochii celor care suferă de această boală. În ochii celor suficient de inteligenți pentru a renunța la el, el pare o nimica toată, un fir de praf în ochi. Atunci când îți intră un fir de praf în ochi, ți se pare că este cât muntele Himalaya. Ochiul devine iritat și nu mai vede aproape nimic. Dacă scoți însă firul de praf și îl așezi în palmă, îți dai seama cât este de mic... La fel stau lucrurile și cu egoul. Dacă îl privești cu obiectivitate, îți dai seama că este foarte mărunț. Pe de altă parte, viața este alcătuită în marea ei majoritate din astfel de lucruri mărunte. De aceea, o schimbare aparent minoră poate provoca un adevărat *gestalt*.

Este important să înțelegeți ce s-a întâmplat în interiorul aceluia om. Parabola nu vorbește decât de gestul său exterior: *După care a tăiat cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”.* Dar ce

s-a întâmplat în interiorul lui? Și aici trebuie să fi tăiat ceva, iar acest lucru era cu mult mai important decât acele cuvinte. De fapt, la acest nivel s-a produs transformarea. El a renunțat să se mai identifice cu funcția sa, cu rolul pe care îl juca în societate, cu identitatea sa socială. A devenit astfel ca o foaie de hârtie complet goală. A renunțat la ideea că este cineva. A uitat tot ce a învățat până atunci. Practic, a renunțat la tot. Oricum nu știa cine este cu adevărat, așa că ce rost avea să pretindă că știe? Da, lucra ca guvernator, dar ce legătură avea acest lucru cu un maestru zen? De ce l-ar fi interesat pe maestru faptul că el era guvernator sau nu? Această schimbare interioară minoră poate schimba întreaga lume.

Creierul uman este împărțit în două emisfere. Cercetările științifice moderne au scos la iveală foarte multe lucruri despre felul în care funcționează acestea. Ele au demonstrat că emisfera cerebrală dreaptă funcționează complet diferit față de cea stângă. Cele două emisfere sunt unite printr-o punte îngustă, care permite transferul de informații între ele. Emisfera stângă a creierului este activată de rațiune; ea este logică, prozaică, agresivă, ambițioasă. Este însuși sediul egoului. Este masculină, yang, extrem de violentă. Ei îi corespund matematica, acțiunea, analiza, secvențialitatea, masculinitatea, timpul, agresivitatea, munca etc.

Cele două emisfere sunt legate între ele printr-o punte foarte fragilă, care permite însă trecerea de la una la cealaltă. Chiar și respirația se schimbă odată cu aceste tranziții. Uneori, noi respirăm prin nara stângă, iar alteori prin cea dreaptă. Atunci când respirăm prin nara dreaptă, se activează emisfera stângă (nările și emisferele cerebrale sunt legate încrucișat). Atunci când respirăm pe nara stângă, se activează emisfera dreaptă.

Mâna stângă este conectată la emisfera dreaptă, iar mâna dreaptă la emisfera stângă. Mulți părinți își forțază copiii să scrie cu mâna dreaptă, chiar dacă sesizează că aceștia au o predilecție pentru a scrie cu stânga. De ce fac acest lucru? Este ca și cum a scrie cu mâna dreaptă ar fi corect, iar a scrie cu mâna stângă ar fi greșit. În realitate, părinții își dau instinctiv seama că în cazul în care copilul lor va continua să scrie cu mâna stângă, el își va activa emisfera

dreaptă, care nu corespunde societății în care trăim cu toții. Copilul va tinde să fie mai poetic, mai imaginativ, să viseze mai mult, să devină pictor, dansator, cântăreț, muzician, dar nu va fi niciodată foarte bun la matematică sau la științele exacte. El nu va putea deveni un inginer sau un om de știință, un general, un criminal, un politician. Pentru toți acești oameni, mâna stângă este periculoasă. Ei au nevoie de dreptaci. Istoria este scrisă de dreptaci. De aceea, stângacii trebuie să se transforme, să devină și ei dreptaci, pentru a-și anihila astfel latura imaginativă, feminină, lipsită de ego. Un stângaci este întotdeauna mai deschis, mai gings, mai receptiv. De aceea, părinții preferă să își silească de mici copiii să se schimbe.

Mai devreme sau mai târziu, stângacii se vor revolta împotriva dreptacilor. Acest lucru este absolut necesar, căci 50% din populație este stângace, dar este silită să se schimbe. Din acești 50%, aproape 40% sunt forțați să devină dreptaci împotriva voinței lor. Ceilalți 10% se încăpățânează să rămână așa cum sunt, dar o fac cu teamă; trăiesc un sentiment de anxietate. Ceva nu este în regulă. Nu este vorba numai de mâini, ci mai degrabă de creier.

În ultima perioadă, lingviștii și-au dat seama că în lume există două tipuri de limbi. Anumite limbi funcționează la nivelul emisferei stângi; spre exemplu, limba engleză. Această limbă este mai degrabă științifică, rațională. Limba indienilor hopi funcționează la nivelul emisferei drepte, fiind complet diferită de limbile occidentale – mai picturală, mai puțin științifică, mai poetică, mai colorată, mai vie. Indienii hopi nu se pricep foarte bine la matematică.

Umanitatea a fost forțată să se cantoneze din ce în ce mai mult la nivelul emisferei stângi, ajungând să uite de emisfera dreaptă și de universul care îi corespunde.

Când omul renunță la ego, în interiorul lui se petrece o schimbare. În el se naște un tip de energie cu totul nou: el devine mai poetic, mai fericit, se bucură mai mult de viață. Astfel începe procesul de creștere. Orice proces de creștere este prin excelență feminin, fiind guvernat de emisfera dreaptă.

În mod evident, această parabolă este mai degrabă simbolică. Așadar, guvernatorul a înțeles. El și-a spus: „Nicio problemă.

Voi renunța la această idee, că sunt un guvernator”. Prin tăierea cuvintelor: „Guvernator al regiunii Kyoto” de pe cartea sa de vizită, el a trecut de la emisfera stângă la cea dreaptă. Numai așa devine posibilă transformarea.

Atunci când povestește istoria Spiritului Oceanului care se adresează Spiritului Râului, Chuang Tse spune: „Nu poți să-i povestești despre ocean unei broaște care trăiește într-un iaz, într-o sferă inferioară, la fel cum nu poți să-i vorbești despre gheață unei insecte care nu trăiește decât vara. Nu poți să-i vorbești despre Tao unui pedagog, căci orizontul conștiinței sale este prea limitat. Acum, că ai ieșit din sfera ta limitată și ai văzut marele ocean, ți-ai realizat propria insignifianță, așa că îți pot vorbi de marile principii”.

Asta îi spune oceanul râului atunci când acesta se varsă în el. Până atunci, oceanul este nevoit să păstreze tăcerea. Râul este acolo, ezitând dacă să se unească sau nu cu marele ocean, dar oceanul păstrează tăcerea. Abia când râul se decide să se verse în ocean îi poate spune acesta din urmă: „Acum, că ai ieșit din sfera ta limitată și ai văzut marele ocean, ți-ai realizat propria insignifianță, așa că îți pot vorbi de marile principii”.

Același lucru s-a întâmplat atunci când Kitagaki și-a spus: „Da, am greșit”. Această senzație că a greșit reprezintă o mare schimbare interioară. Oamenii acceptă cu mare greutate că au greșit. Ei continuă să se apere, să aducă argumente în favoarea lor. Lui Kitagaki i-ar fi fost mai ușor să gândească astfel: „Acest om este extrem de arogant; este un egoist”. Dacă ați fi fost în locul lui Kitagaki, ce s-ar fi întâmplat? Gândiți-vă puțin – ați fi crezut cu siguranță că acest om este arogant. Ce fel de maestru poate fi? Un maestru este umil; este însăși încarnarea umilinței. Acest om este însă atât de egoist; nu respectă nici măcar codul bunelor maniere. Este grosolan, un om primitiv. V-ați fi enervat probabil foarte tare. Ați fi găsit o mie și unul de argumente în favoarea acestei convingeri. Oamenii nu trăiesc decât pentru astfel de argumente.

Îngrijorat, pacientul se adresează medicului psihiatru:

- Sunt îndrăgostit de calul meu.

- O, nu-ți face probleme, îi răspunde psihiatrul. Foarte mulți oameni iubesc animalele. De pildă, eu și soția mea avem un câine, pe care îl iubim foarte mult.

- Dar, doctore, eu simt o atracție fizică pentru calul meu!

- Hmm! a spus psihiatrul. Ce este: cal sau iapă?

- Iapă, desigur! i-a răspuns furios pacientul. Ce, mă iei drept homosexual?

Orice om găsește ceva de apărat. Unii își apără prostia, alții boala, sau nevroza. Ei găsesc tot timpul argumente pentru a-și apăra starea în care se află. Își apără chiar propria suferință, propria nefericire. Nu-i de mirare că nu doresc să iasă din acest iad!

În clipa în care guvernatorul și-a spus în sinea lui: „Da, îmi dau seama că am greșit”, ființa lui interioară s-a schimbat. Ați remarcat vreodată acest lucru? Atunci când îți spui: „Da, am greșit”, din interiorul tău dispăre o tensiune. Nu mai simți nevoia să te aperi, așa că te poți deschide către exterior.

În clipa în care Kitagaki a tăiat de pe cartea de vizită cuvintele: „Guvernator al regiunii Kyoto”, el a devenit un cu totul alt om. Rețineți: nu a mai rămas același. Așa se explică răspunsul maestrului: „*Ah, despre Kitagaki era vorba? Sigur, doresc să-l cunosc pe acest individ*”.

Doi bărbați discută la crâșmă:

- Am de gând să îmi părăsesc slujba și aș dori să te iau cu mine, spune unul, după al optulea pahar.

- Chiar așa? îi spune celălalt.

- Da. Știu un loc în Africa în care există o grămadă de aur, care nu așteaptă decât să vină cineva să-l ridice.

- Știam eu că trebuie să fie o capcană în toată povestea asta!

- Ce capcană?

- Ca să ridici aurul, trebuie mai întâi să te apleci!

Când te duci la un maestru, trebuie mai întâi să te apleci, iar acest lucru este cel mai dificil din lume. Gestul orientalilor de a

atinge picioarele maestrului nu reprezintă o simplă formalitate. Este un gest simbolic. La ora actuală a devenit o formalitate, pierzându-și semnificația, dar dacă atingi cu adevărat picioarele maestrului, ceva se schimbă în interiorul tău. Nu mai ești aceeași persoană. Este ca și cum ai fi șters de pe cartea ta de vizită: „Guvernatorul regiunii Kyoto”. Te simți mai liber, mai deschis, mai receptiv. În clipa în care atingi picioarele maestrului, devii mai feminin, mai pasiv, mai disponibil. Ești gata să îți însoțești maestrul oriunde te-ar duce. Călătoria alături de el are o destinație necunoscută, așa că trebuie să ai o încredere desăvârșită în el. Nu cunoști nimic despre ea, așa că nu ai ce să argumentezi. Nu poți demonstra nici măcar că o asemenea destinație există. Tot ce poți să faci este să ai încredere.

Este la fel ca în cazul unei păsări care își învață puii să zboare... Aceștia nu au zburat niciodată până acum. Nu a trecut mult de când au ieșit din ouă. Între timp, doar s-au pregătit. Nu știu nici măcar că au aripi. De unde ar putea ști, dacă nu au zburat niciodată? Cea care îi învață toate aceste lucruri este mama. Cum procedează ea? Zburătăcind în jurul cuibului. Puii o observă și simt că în ei apare un instinct nou. Își doresc și ei să facă la fel ca ea, dar se tem. Stau pe marginea cuibului, înspăimântați. De aceea, mama se întoarce la cuib, apoi își ia din nou zborul, încercând să-i convingă: „Haideți cu mine”. În cele din urmă, unul dintre pui își face curaj și sare în gol. Zborul lui nu este prea reușit; de-abia reușește să se întoarcă în cuib, dar cel puțin acum știe că are aripi. Restul este o simplă chestiune de timp, ca să învețe tehnica propriu-zisă. Puiul și-a dat însă seama că este capabil să zboare. Uneori, mama este nevoită să își împingă puii din cuib, numai pentru ca aceștia să-și dea seama că au aripi.

La fel se petrec lucrurile și în cazul maestrului. Trebuie să ai încredere în el, la fel ca un copil care are o încredere totală în mama sa. Maestrul te duce într-o călătorie către o destinație unde nu ai fost niciodată. De fapt, nici măcar nu ți-ai fi imaginat vreodată că poate exista un asemenea tărâm de vis, ce să mai vorbim de experiența propriu-zisă. Nu ai auzit niciodată vorbindu-se de el. Chiar dacă altcineva vorbește despre acest tărâm, tu nu poți auzi cu adevărat ce spune, căci acest concept îți este prea nefamiliar.

Maestrul îți schimbă întreaga minte, silindu-te să te transformi, să te metamorfozezi, să treci printr-o metanoia. Uneori este nevoit să te atragă prin argumentele sale, alteori te împinge afară din cuib, dar odată ce te trezești în aer, știi.

Partea frumoasă este că nu îți dăruiește nimic propriu-zis. Tu aveai deja aripi, iar cerul îți aparține deopotrivă ție ca și maestrului. Cu toate acestea, îți dăruiește foarte multe: îți insuflă curajul necesar pentru a-ți lua zborul, te ajută să te deschizi, să pleci într-o nouă aventură, să pătrunzi într-un teritoriu necunoscut.

„Ah, despre Kitagaki era vorba? Sigur, doresc să-l cunosc pe acest individ”.

Prin tăierea funcției sale de pe cartea de vizită, Kitagaki a făcut un gest simbolic: el a declarat astfel că și-a înțeles greșeala. Acum, maestrul este gata să-l primească. Un maestru nu te poate primi decât atunci când ești pregătit să fii primit. Înainte de asta ar fi prematur, nu ți-ar folosi la nimic, nu te-ar putea ajuta.

Dacă maestrul ar fi fost mai formalist, guvernatorul ar fi ratat întâlnirea cu el. Din fericire, maestrul nu știa ce înseamnă formalismul, așa că guvernatorul a beneficiat de șansa de a crește. Această creștere spirituală s-a produs cu siguranță, căci astfel de lucruri se petrec într-o singură clipă.

Inteligența nu are nevoie de timp. Când un maestru are de-a face cu un om inteligent, spusele lui prind pe loc rădăcini în sufletul acestuia. Un om prost are nevoie de timp ca să se gândească la cele aflate. Dacă adeptul este inteligent, este suficient ca maestrul să spună ceva pentru ca în el să se producă o transformare. El își desface aripile, gata să-și ia zborul. Se simte mai curajos, pregătit să-și asume orice risc. Dacă adeptul este inteligent, maestrul nu trebuie să facă nimic; cuvintele sale sunt suficiente pentru a declanșa procesul de transformare.

Buddha obișnuia să spună că există două tipuri de oameni: cei care ajung la adevăr ascultându-l și cei care trebuie să facă eforturi. Din cea de-a doua categorie fac parte numai oamenii mediocri, dar în epoca noastră aceasta a devenit categoria cea mai importantă. *Buddha* i-a numit pe cei din prima categorie:

shravaka, folosind același cuvânt ca și Mahavira. Un *shravaka* este un adept care realizează adevărul numai ascultându-l. Pe cei din a doua categorie i-a numit *sadhu* – adepți care nu pot realiza adevărul numai ascultându-l, ci doar depunând un mare efort, căci inteligența lor nu este suficient de mare. O inteligență suficient de dezvoltată este de ajuns pentru a obține eliberarea. Tot ce trebuie să facă în acest scop este să audă adevărul, pentru a-l intui. În continuare, se folosește de orice situație pentru a-l realiza.

Zenul numește această stare de spirit *mu-sin*. *Mu-sin* înseamnă starea non-mentală, de inteligență pură. Minte aflată în această stare nu conține gânduri; ea este un ocean luminos de luciditate. Observatorul aflat în această stare de conștiință nu se mai simte separat de obiectul observat; cunoscătorul nu se mai simte separat de obiectul cunoscut; ascultătorul nu se mai simte separat de cel pe care îl ascultă. Adevărata comunicare, adevăratul transfer de informații între maestru și adept se produce numai în asemenea momente de grație. Orice cuvânt este suficient în acest scop; chiar și tăcerea este suficientă; chiar și un simplu gest.

Cultivați starea de *mu-sin*, acea stare a minții în care nu mai există un ego, în care nu mai există hotare. Numai în această stare poate fi realizat Dumnezeu. Numai așa poate fi atinsă nirvana.

Iată un *haiku* faimos al lui Basho:

Un iaz vechi

O broască sare în el

Pleosc

Se spune că Basho stătea odată pe marginea unui iaz vechi, iar pe o piatră alăturată se afla o broască. Era probabil o dimineață însorită, iar broasca se bucura de razele blânde ale soarelui. Basho stătea liniștit, privind-o. Se afla probabil în starea de *mu-sin*.

Un iaz vechi

O broască sare în el

Pleosc

Se spune că auzind sunetul produs de saltul broaștei în iazul cel vechi, Basho a atins iluminarea. Acel „pleosc” a fost de ajuns pentru a-l trezi.

Da, atunci când te afli în starea de *mu-sin*, chiar și un simplu „pleosc” este de ajuns.

Guvernatorul din parabola noastră trebuie să fi fost un om foarte inteligent. Stând la ușa maestrului, în așteptare, el trebuie să fi simțit ceva din starea de *mu-sin*. Când servitorul maestrului s-a întors, cerându-și scuze: „Domnule, maestrul nu dorește să te primească. Ți-a respins cartea de vizită, spunând: „Nu doresc să îl văd pe acest individ. Spune-i să plece’ – pleosc, ceva s-a întâmplat în acel moment. El și-a recunoscut greșeala și a devenit un om complet diferit. Nu a mai fost niciodată același.

Da, astfel de lucruri se petrec într-o singură clipă. Ele țin de înțelegerea pură. Este suficient un simplu cântec al cucului... și pleosc! Este suficient un foșnet al vântului printre frunzele copacilor... și pleosc! Imposibilul devine posibil atunci când te afli în starea de *mu-sin*. Iar zenul nu este altceva decât o disciplină care te ajută să intri în starea de *mu-sin*, în starea non-mentală.

CAPITOLUL 4

Omul de pe deal

A fost odată ca niciodată un om care stătea pe un deal înalt. Trei călători aflați la distanță l-au observat și au început o controversă pe tema lui. Unul dintre ei a spus:

- Probabil și-a pierdut animalul preferat.

Altul a spus:

- Nu, probabil își caută prietenul.

Al treilea a spus:

- S-a urcat pe deal doar pentru a se bucura de aerul curat.

Neputându-se pune de acord, cei trei au continuat să își susțină fiecare punctul personal de vedere până când au ajuns în dreptul omului din vârful dealului. Unul dintre ei l-a întrebat:

- O, prietene care te-ai urcat pe acest deal înalt, nu-i așa că ți-ai pierdut animalul preferat?

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun animal.

Cel de-al doilea l-a întrebat:

- Nu cumva ți-ai pierdut prietenul?

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun prieten.

Cel de-al treilea l-a întrebat la rândul lui:

- Te-ai urcat cumva pe acest deal pentru a te bucura de aerul curat?

- Nu, domnule.

- Atunci ce faci aici, de vreme ce ai răspuns negativ la toate întrebările noastre?

Omul i-a răspuns:

- Nimic. Nu fac decât să stau.

Ce înseamnă meditația? Meditația înseamnă să fii în armonie, deopotrivă în interior și în afară. De fapt, meditația înseamnă să fii armonia însăși.

Omul s-a rătăcit din cauză că a uitat de această armonie. El se află într-un veșnic conflict, fiind tras în mai multe direcții simultan. Se simte astfel divizat; nu mai este unul singur, a devenit

o mulțime. Această stare de diviziune este starea ne-meditativă prin excelență. Starea de meditație este starea de unitate. Când nu mai există nici măcar această stare...

Orientalii nu numesc această stare „unitate”, ci „non-dualism”. Ei au inventat acest cuvânt special: „non-dualism”, pentru a descrie faptul că această stare nu este duală. Dualitatea sau multiplicitatea au dispărut; odată cu ele a dispărut și „unitatea”, căci aceasta nu poate exista decât ca polaritate a multiplicității.

Omul obișnuit este o mulțime. El nu are un sine încheiat, căci nu este integrat. Este în întregime fragmentat, ca și cum nu ar fi dintr-o bucată; este o mulțime de cioburi.

Meditația înseamnă să fii „dintr-o bucată”, să fii integrat. Această stare de integrare echivalează cu starea de pace.

Armonia trebuie atinsă mai întâi în interior; apoi, ea se va reflecta și în afară. Omul trebuie să înceapă prin a deveni el însuși o stare de armonie; într-o etapă ulterioară, el începe să pulseze la unison cu armonia universală.

Meditația are așadar două etape. Prima constă în a nu intra în conflict cu tine însuși, în a nu mai permite războiului interior să continue, în a nu-i mai permite minții să se lupte cu trupul, rațiunii să se lupte cu sentimentele, emoțiilor să se lupte cu sexualitatea. În orice om se desfășoară o luptă continuă – nu ai remarcat niciodată acest lucru? Există un război continuu, care se desfășoară fără încetare. Nu-i de mirare că oamenii nu mai știu ce este fericirea! Atât timp cât toate aceste elemente aflate într-un conflict deschis nu vor învăța să se accepte reciproc, să înceteze lupta, să se îmbrățișeze și să se dizolve unele în altele, starea de fericire nu va fi posibilă. Ea va rămâne doar o speranță.

Fericirea este o umbră a armoniei; ea urmează pretutindeni armonia. Este imposibil să fii fericit altfel. Dacă nu te afli în armonie, oricâte eforturi ai face nu vei obține decât o frustrare din ce în ce mai mare și o suferință din ce în ce mai profundă. Așa cum umbra urmează pretutindeni trupul, la fel, fericirea urmează pretutindeni starea de totalitate armonioasă.

Primul pas se petrece în interior; când ai devenit o singură pulsație, fără nicio diviziune, o singură undă de energie, fără oscilații,

fără opțiuni, fără evaluări, fără judecăți, atunci când ești pur și simplu una, are loc a doua etapă. Când ești una, poți vedea unitatea, căci numai atunci se lasă ea văzută. Privirea devine clară; așa apare clarviziunea. Atunci când ești una, poți vedea pe loc unitatea din jurul tău. Poți înțelege limbajul ei. Limbajul multiplicității a dispărut; nu mai există zgomote, toată acea nebunie, tot acel coșmar. Ești una cu tăcerea. În această stare de tăcere, te poți dizolva instantaneu în marea existență; te poți pune la unison cu pulsul universului. Aceasta este cea de-a doua etapă a meditației.

Prima etapă este mai dificilă; a doua nu este dificilă deloc. Prima necesită un mare efort; a doua este foarte simplă. Practic, se produce automat. Prima etapă poate fi comparată cu operarea unui orb pentru a putea vedea; cea de-a doua etapă corespunde momentului în care bolnavul deschide ochii. El poate vedea în sfârșit lumina și miriadele de forme ale acestei lumi, într-o simfonie de culori, nuanțe și contraste.

Prima etapă necesită un mare efort; cea de-a doua se produce de la sine. Prima seamănă cu yoga; cea de-a doua cu zenul; sau, ca să facem o paralelă mai modernă, prima ni-l evocă pe Gurdjieff, iar cea de-a doua pe Krishnamurti. De aceea îmi place să spun că zenul reprezintă apogeul, ultimul cuvânt. Yoga nu este decât începutul călătoriei; zenul este destinația finală.

Atunci când te afli într-o stare de unitate și sesizezi unitatea exterioară, toate barierele dispar. Nu mai există „eu” și „tu”. Nu mai există decât Dumnezeu, sau adevărul, sau *samadhi*, sau cum doriți să-i spuneți – *nirvana*. Adepții zen numesc această stare *sonomama* sau *konomama* – starea de ființă pură, de existență pură, *tathata*. Omul aflat în această stare este pur și simplu. El nu face nimic, nu se gândește la nimic, nu simte nimic – doar este. Această existență pură reprezintă experiența supremă a beatitudinii. Dincolo de ea nu mai există nimic. Acesta este scopul: să ajungi la această existență pură. Conștient sau inconștient, toate ființele aspiră către acest scop.

Înainte de a înțelege cum putem atinge această stare de armonie interioară, trebuie să explicăm ce s-a întâmplat: cum

ne-am transformat noi dintr-o ființă unitară într-o mulțime? Cum s-a produs această nenorocire? Cine a creat-o? Cum a fost posibil? Până când nu vom înțelege cum a apărut această stare, nu o vom putea anihila.

Odată, când s-a prezentat pentru predica de dimineață, Buddha a venit ținând în mână o batistă. Așezat în fața celor zece mii de călugări adepți, el a început să facă noduri la batista sa. Toată lumea a rămas surprinsă: Buddha nu mai făcuse niciodată așa ceva. Oare de ce făcea acele noduri? A uitat cu totul de predica de dimineață? Din respect, toți cei de față au păstrat însă tăcerea, limitându-se să observe ce face.

După ce a făcut cinci noduri la batistă, Buddha s-a adresat audienței: „Doresc să desfac aceste noduri, dar înainte, vreau să vă pun două întrebări. Prima este următoarea: este această batistă identică cu cea de dinainte de înnodarea ei?”

Unul din principalii săi discipoli, Ananda, i-a răspuns: „Bhagwan, într-un fel este aceeași batistă, căci nodurile nu îi modifică cu nimic existența. Ele nu îi adaugă nimic, dar nici nu distrug nimic din esența ei. Din punct de vedere calitativ, batista a rămas aceeași. Pe de altă parte, ea nu mai este aceeași, căci ceva s-a schimbat la ea. Chiar dacă nu reprezintă o valoare fundamentală, ea dispune acum de ceva în plus: de aceste cinci noduri. Este înnodată, așa că nu mai poate flutura liber. Ea și-a pierdut astfel libertatea. Batista este aceeași, dar a devenit o sclavă”.

Buddha a spus: „Foarte bine, Ananda, asta doream să le transmit călugărilor mei. Atunci când omul este divizat, el rămâne același, și totuși devine diferit. Își pierde libertatea și armonia, deși nimic din esența lui nu s-a schimbat. Omul rămâne același zeu, dar devine un zeu întemnițat. În existența lui au apărut câteva noduri. În esență, voi sunteți la fel de liberi ca și Buddha. Din punct de vedere existențial, vă aflați în același loc ca și mine, dar din punct de vedere psihologic vă aflați în altă parte. Din punct de vedere existențial, suntem cu toții Buddha-și, dar din punct de vedere psihologic trăim în lumi private, diferite... Acestea sunt nodurile”.

Buddha le-a pus apoi călugărilor cea de-a doua întrebare: „Dacă doresc să desfăc aceste noduri, ce trebuie să fac”? Un alt discipol, Sariputta, i-a răspuns: „Bhagwan, dacă dorești să le desfăci, îngăduie-mi să mă apropii și să le observ. Dacă nu voi ști cum au fost legate, mi-ar fi imposibil să-ți spun cum pot fi dezlegate. Trebuie să înțeleg mai întâi ce proces a fost folosit pentru a le lega. Cum au fost create ele? Numai știind acest lucru le voi putea dezlega. Îngăduie-mi așadar să mă apropii și să le examinez. Nu face nimic înainte ca eu să le examinez, căci dacă vei încerca să desfăci nodurile fără să știi cum au fost legate ele, s-ar putea să creezi alte noduri, mult mai subtile și mai greu de desfăcut. S-ar putea chiar ca ele să nu mai poată fi desfăcute niciodată”.

Buddha a spus: „Foarte corect, Sariputta. Exact asta doream să spun”.

Înainte de a înțelege cum poate fi obținută realizarea, omul trebuie să înțeleagă ce anume îi lipsește. Care sunt cauzele suferinței sale? Cum a devenit el divizat? Cum a fost posibil acest lucru imposibil: ca unitatea indivizibilă să se dividă, ca fericirea absolută să devină nefericită, ca zeul atotputernic să fie întemnițat? Cum s-au petrecut toate aceste lucruri?

Acest „cum” trebuie examinat cu cea mai mare atenție. De aceea, vom începe mai întâi de toate cu el.

De pildă, am putea începe cu Platon, filozoful care a stat la baza creării minții moderne. Odată cu el, diviziunea a devenit extrem de clară și de logică. Probabil că a existat și înaintea lui, dar nimeni până la el nu a descris-o atât de rațional. Niciun alt geniu de talia lui nu i-a dat până atunci girul său. De la Platon încolo, de 2.000 de ani, toată lumea a crezut în această diviziune. Când întreaga umanitate crede un lucru timp de 2.000 de ani, acesta devine cu siguranță realitate. Orice convingere are tendința de a se transforma în realitate. Ea are o putere hipnotică, înlocuind practic realitatea prin puterea ei de persuasiune.

Platon a susținut că există trei surse principale care stau la baza comportamentului uman: cunoașterea, emoțiile și dorințele. Aceasta este prima indicație a unei diviziuni în interiorul omului.

Orice om este împărțit în trei zone distincte: cunoașterea, emoțiile și dorințele sale. Cunoașterea își are sursa în cap, emoțiile în inimă și dorințele în organele genitale. Așadar, acestea sunt cele trei diviziuni principale. Desigur, capul este situat pe poziția cea mai înaltă în această ierarhie. Inima se află la mijloc, iar genitalele sunt situate pe poziția cea mai de jos. Omul care trăiește doar pentru a-și satisface organele genitale este un om inferior. În India, astfel de oameni sunt numiți *sudra* – cei de neatins. Desigur, omul care trăiește doar la nivelul minții este un om superior. În India, astfel de oameni sunt numiți *brahmini*. Toate celelalte categorii se situează undeva între aceste două extreme, reflectând diferite grade ale emoțiilor.

Aceste trei diviziuni nu mai reprezintă o simplă convingere. Ele au pătruns atât de adânc în conștiința umană încât aceasta s-a divizat în trei părți. La ora actuală, niciun om nu mai este o ființă unitară, ci una întreită. El are trei fețe. Una este fața sa sexuală, care este foarte personală și particulară pe care preferă să și-o ascundă în întuneric. A doua este fața sa emoțională, care nu este decât parțial personală, fiind totuși rareori expusă. Dacă cineva a murit, poți plânge și te poți văieta, dar în mod obișnuit nu poți face acest lucru, căci denotă slăbiciune. Bărbații au lăsat plânsul pe seama femeilor, care nu sunt niște creaturi aflate pe aceeași treaptă de superioritate cu ei.

Acest șovinism masculin poate fi regăsit pretutindeni. De pildă, femeile nu sunt acceptate ca *brahmini*. Religiile le interzic accesul la funcțiile preoțești, afirmând chiar că nu vor putea intra în Împărăția lui Dumnezeu atât timp cât vor rămâne femei. Vor trebui mai întâi să se nască într-un trup de bărbat pentru a avea acces la paradis. Numai bărbații pot intra în acesta; femeile sunt niște creaturi inferioare. Din această perspectivă șovină, o femeie nu are decât doi centri: cel sexual și cel emoțional. Ea nu are cap; nu este o ființă intelectuală. De aceea, femeilor li se dă dreptul să plângă și să se vaiete, să râdă, să își exprime emoțiile și să fie sentimentale. Bărbații nu își permit decât în rare situații să își manifeste deschis emoțiile.

Așadar, sexul este o afacere absolut privată; emoțiile sunt pe jumătate private și pe jumătate publice, iar intelectul este în

întregime public. Aceasta este fața pe care toată lumea și-o afișează public: rațiunea, logica, cunoașterea.

După 2.000 de ani, Sigmund Freud a argumentat și mai puternic această diviziune. Foarte ciudați tovarăși de pat, acești Platon și Freud! Cum-necum, oamenii au acceptat atât de profund această diviziune încât ea s-a scufundat în subconștientul colectiv. La fel ca și Platon, Freud afirmă că rațiunea este regele, emoția este regina, iar sexul este servitorul. Desigur, trăiască regele! Cât despre sexualitate și emoții, acestea trebuie distruse, iar întreaga energie trebuie adusă în zona capului! Omul superior nu trebuie să coboare mai jos de cap.

Odată cu sexul, dispare însă și bucuria. Odată cu emoțiile, dispar sensibilitatea și blândețea. Prin cultivarea exclusivă a rațiunii, omul devine un deșert arid, pe care nu mai crește nimic.

Citeam odată autobiografia lui Charles Darwin, când am întâlnit următorul pasaj. Este extrem de revelator. Iată ce scrie Charles Darwin: „Pe vremea când eram copil, chiar și în tinerețe, poezia de toate felurile îmi făcea o mare plăcere. Pictura mă desfăta, iar muzica mă extazia literalmente. Sunt mulți ani de când nu mai suport însă să citesc nici măcar un singur vers dintr-o poezie. Mi-am pierdut de asemenea apetitul pentru pictură și pentru muzică. Minte mea a devenit un fel de mașinărie care macină tot felul de fapte și dă naștere unor legi generale. Nu înțeleg de ce mi s-a atrofiat acea parte a creierului care produce marile bucurii. Pierderea acestor bucurii se traduce printr-o pierdere a fericirii”.

Darwin a scris aceste rânduri la o vârstă înaintată, când nu numai că și-a pierdut gustul pentru poezie, dar aceasta a ajuns chiar să-l dezguste. Nu mai putea tolera muzica. Deși nu spune nimic despre iubire, putem bănuși că nu mai simțea demult acest sentiment, căci atunci când poezia te dezgustă și muzica îți devine intolerabilă, iubirea nu mai este posibilă. Ce fel de om a devenit Darwin? El însuși mărturisește că a devenit un fel de mașinărie.

Același lucru s-a întâmplat cu umanitatea în ansamblul ei. Toți oamenii au devenit un fel de mașinării, mai mari sau mai mici, mai eficiente sau mai puțin eficiente – dar niște simple mecanisme.

Aspectele pe care oamenii le contestă în ei înșiși nu fac altceva decât să se revolte continuu, de unde și conflictele constante din interiorul lor. Sexualitatea nu poate fi distrusă, cel mult transcensă. Emoțiile nu pot fi distruse. Inima omului continuă să funcționeze și să viseze. Uneori, ea se ascunde în subconștient, căci omul i se împotrivește prea mult. Ea descoperă în adâncurile subconștientului o peșteră neagră și se stabilește acolo, dar continuă să trăiască. Emoțiile pot fi transformate, dar nu pot fi distruse. Nici sexul, nici inima nu pot fi distruse.

Asta a făcut dintotdeauna capul: de regulă, el nu poate trăi decât pe socoteala inimii și a trupului. Mai întâi ucide inima și trupul, după care trăiește la fel ca o mașinărie. Acest lucru poate fi văzut astăzi în întreaga lume. Cu cât omul este mai educat, cu atât mai puțin viu devine el. Cu cât cunoaște mai mult, cu atât mai superficial trăiește. Cu cât este mai versat în teorii și abstracții, cu atât mai puțin fluentă devine energia sa. Un om centrat în minte își pierde orice bucurie de a trăi. Din acest punct de vedere, observația lui Charles Darwin este cât se poate de corectă. El se întreabă: „Ce s-a întâmplat cu mine? De ce mi-am pierdut bucuria de a trăi? Unde s-a dus fericirea mea?”

Voi v-ați centrat întreaga energie la nivelul capului, nelăsând nimic pentru sexualitate. Vă reamintesc însă că bucuria de a trăi se naște din energia sexuală. Desigur, când vorbesc de „sexualitate”, eu nu mă refer exclusiv la organele genitale. Acestea nu reprezintă decât o expresie minoră, aproape insignifiantă, a energiei sexuale în ansamblul ei. Aceasta este imensă. Ea dă viață întregului corp, pe care îl face să vibreze, să pulseze, să simtă. Asta înseamnă să fii într-o stare sexuală. Nu trebuie neapărat ca organele tale genitale să fie excitate. Spre exemplu, atunci când dansezi te afli într-o stare sexuală. Energia dansului este o energie prin excelență sexuală, chiar dacă nu are nimic de-a face cu organele genitale, chiar dacă dansatorul nu se gândește deloc la sex, chiar dacă a uitat complet de acesta. Orice activitate la care participă integral corpul, fără ca mintea să se gândească vreun pic la sex, este pur sexuală. De pildă: înotul sau alergarea de dimineață.

Timp de zece ani, între 1947-1957, am alergat în fiecare dimineață și în fiecare seară câte doisprezece kilometri. Era o activitate regulată, care mi-a permis să experimentez foarte multe lucruri. Alergând douăzecișipatru de kilometri pe zi, pot spune că în acești zece ani am parcurs circumferința pământului de șapte ori! După ce alergi 4-5 kilometri, se produce un declic. Energia începe să curgă liber și nu mai rămâne concentrată în cap. Devii atunci una cu trupul tău. Începi să funcționezi ca o ființă vie, așa cum funcționează animalele sau copacii. Devii un tigru, un păun sau un lup; uiți cu totul de cap, de diploma universitară, de titlurile academice. Nu mai știi nimic; pur și simplu ești.

După ce alergi 4-5 kilometri nici măcar nu te mai poți imagina ca fiind centrat în cap. Devii integrat în totalitate. Uiți cu totul de Platon, de Freud, de diviziuni. Toate acestea există doar la suprafață, iar în asemenea momente începe să iasă la iveală unitatea din adâncurile ființei.

Este o minune să alergi dimineața devreme, când întreaga existență se trezește la viață, bucurându-se de noua zi care începe, de soarele care răsare. Dimineața, totul este proaspăt; trecutul a dispărut. După odihna profundă din timpul nopții, natura este inocentă și primitivă, iar alergătorul se dizolvă în ea. Din el nu mai rămâne decât alergarea. Nu mai putem vorbi nici măcar de un corp care aleargă; doar de alergare. Minteaa astfel eliberată începe să perceapă subit dansul vântului, spectacolul cerului senin, al soarelui care răsare, al copacilor și al pământului. Alergarea sa se transformă astfel într-un dans. El începe să perceapă pulsul universului. Această senzație este pur sexuală. Înotul într-un râu poate fi la fel de sexual. Actul amoros nu este singurul act sexual; orice activitate în care corpul vibrează în totalitate, fără inhibiții, este pur sexuală.

Atunci când folosesc cuvântul „sexual”, la această experiență a totalității mă refer eu. Organele genitale nu reprezintă decât una din funcțiile sexualității. Ele au căpătat o importanță disproporționată, căci omul a uitat de restul sexualității sale. Cei care sunt responsabili pentru această stare de lucruri sunt

mahatma-șii voștri. Întreaga vinovăție le aparține acestor așa-zii sfinți. Ei sunt marii criminali, căci nu le-au explicat niciodată oamenilor ce înseamnă adevărata sexualitate.

De-a lungul istoriei, sexualitatea a ajuns să fie confundată cu activitatea organelor genitale. Ea a devenit localizată; nu mai este o funcție totală. Experiența genitală este urâtă, căci nu poate conduce decât la o ușurare, în cel mai bun caz. Ea nu poate conduce niciodată la orgasm. Ejacularea nu este totuna cu orgasmul. Nu orice ejaculare este orgasmică, la fel cum nu orice orgasm reprezintă o stare de apogeu. Ejacularea este strict genitală; orgasmul este pur sexual, iar apogeul este o experiență spirituală.

Când sexualitatea se rezumă la organele genitale, tot ce poți experimenta este o ușurare: pierzi energie, dar nu câștigi nimic. Este pur și simplu un act stupid, care nu diferă cu nimic de ușurarea ce vine după un strănut reușit. Ea nu conduce la orgasm, căci corpul nu începe să pulseze în ansamblul său. El nu dansează, nu participă integral; de aceea, actul amoros nu este sacru. Este un act parțial, iar un act parțial nu poate fi orgasmic, căci orgasmul nu este posibil decât atunci când întregul corp participă la el.

Atunci când pulsezi din tălpi până în creștetul capului, când îți vibrează fiecare fibră a corpului, când toate celulele acestuia dansează, când organismul se transformă într-o imensă orchestră simfonică – putem vorbi de orgasm. Nu toate orgasmele reprezintă însă experiențe apoteotice. Când întreaga ființă interioară intră în vibrație, vorbim de orgasm. Experiența apoteotică înseamnă însă ceva mai mult: topirea totalității individuale în marea totalitate a existenței. Din păcate, oamenii au optat pentru ejaculare, uitând în cea mai mare parte de orgasm și uitând complet de experiența apoteotică. La ora actuală, nimeni nu mai știe ce reprezintă aceasta din urmă.

Nemaiputând atinge experiența superioară, ei se limitează la cea inferioară. Atunci când ai acces la o experiență superioară, cea inferioară nu te mai atrage; ea începe să dispară în mod natural, de la sine. Sper că m-ați înțeles: sexul poate fi transformat, dar nu și sexualitatea. Tot ce poate face omul este să devină *din ce în ce mai sexual*. Pe măsură ce sexul dispare, el devine mai sexual. Unde a

dispărut sexul? El s-a transformat în sexualitate. Un astfel de om devine mai senzual, trăiește mai intens, ca o flacără, ca un val uriaș, care nu mai permite existența micilor valuri. El devine o furtună, un vânt puternic ce poate smulge din rădăcini copacii și poate zdruncina munții. Lumânarea sa începe să ardă simultan la ambele capete.

Chiar dacă acest moment nu durează decât o singură clipă, aceasta este suficientă: omul a cunoscut gustul infinității.

De la Platon la Freud, toți marii filozofi, pedagogi, politicieni și savanți au continuat să perpetueze ideea diviziunii. Dintr-un concept teoretic, aceasta a devenit aproape o realitate. Atunci când se gândește la sine, nimeni nu se mai identifică astăzi cu organele sale genitale. Acestea sunt separate de restul ființei, chiar dacă îi aparțin. Există oameni care dau chiar nume organelor lor genitale. În acest fel, separarea devine totală. Organele genitale devin niște simple instrumente. Omul nu este una cu ele, ci doar le folosește. Diviziunea devine astfel definitivă.

Voi vă identificați întotdeauna cu capul vostru, considerând restul corpului ceva separat. V-ați gândit vreodată că sunteți simultan mâna, piciorul, coloana, sângele care vă circulă prin vene? Nu, voi vă identificați întotdeauna cu capul; acesta este regele ființei. Cui i-ar plăcea să se identifice cu sclavul, cu servitorul, sau chiar cu regina?

Din această diviziune s-a dezvoltat o mare teologie. Fiți atenți! Pe locul întâi vine capul, pe locul doi inima și pe locul trei organele genitale. Din toate acestea, Dumnezeu nu este înzestrat decât cu cap. El nu are emoții, și cu atât mai puțin o sexualitate. Aceasta este definiția lui Dumnezeu în toate religiile, mai puțin în zen.

Urmează apoi sfinții. Aceștia sunt înzestrați cu cap și cu inimă, dar nu și cu o sexualitate. Ei dispun de intelect, de rațiune, dar și de emoții. Energia sexuală le este însă interzisă.

Pe locul trei se află – desigur – omul obișnuit. Acesta dispune de toate cele trei nivele.

Ierarhia nu se oprește însă aici. Urmează în continuare păcătosul. Acesta nu este înzestrat cu un cap, adică cu inteligență sau rațiune, ci doar cu emoții și sexualitate.

Pe ultimul loc este diavolul. Acesta nu este înzestrat decât cu sexualitate. Nu dispune nici de rațiune, nici de emoții. Nu întâmplător, în India numele diavolului este Kam Deva, zeul sexului. Foarte adevărat.

Așadar, aceasta este diviziunea teologică: Dumnezeu reprezintă exclusiv capul, iar diavolul exclusiv sexul. Păcătosul este mai apropiat de diavol decât de Dumnezeu, așa că se va duce în iad, sfântul este mai apropiat de Dumnezeu decât de diavol, așa că va ajunge în rai. Între cele două extreme se află sărmanul om obișnuit, care conține în sine toate cele trei diviziuni, fiind implicit cel mai afectat de conflictele interioare.

Această viziune nu corespunde deloc cu cea a zenului. Este o viziune hindusă, creștină, musulmană, dar nu are nimic de-a face cu zenul. Acesta are o viziune radical diferită asupra vieții, care aduce cu sine o înțelegere nouă. Zenul afirmă că Dumnezeu reprezintă totalitatea; el conține în sine toate cele trei principii, dar acestea nu se află în conflict. Ele conviețuiesc într-o armonie perfectă; dansează ținându-se de mână. Nu se războiesc, ci se îmbrățișează. Absența conflictului conduce la transcendență. La nivelul lui Dumnezeu, sexul se transformă în senzualitate. Dumnezeu este senzual. Sexul se transformă în viață, în amuzament, în bucurie, în joc. Emoțiile se transformă în sensibilitate, în compasiune și în iubire. La rândul ei, rațiunea se transformă în înțelegere pură, în luciditate, în meditație.

Această viziune este radical diferită de cea de dinainte. Ea nu contestă și nu exclude niciunul din cele trei principii. Le acceptă pe toate, dar le transformă într-o realitate superioară. Este o viziune sinergică. Zenul însuși aduce cu sine o împlinire sinergică. Toate energiile se întâlnesc și alcătuiesc împreună o singură energie. Zenul nu respinge nimic, căci orice act de respingere sărăcește ființa.

Gândiți-vă la Dumnezeul creștin, asexuat și lipsit de emoții. Ce fel de Dumnezeu poate fi el? Nefiind decât intelect, trebuie să fie foarte arid. La fel de bine ai putea adora un computer! Un computer nu este altceva decât un cap lipsit de emoții și de dorințe; pe scurt, este imaginea perfectă a Dumnezeului creștin.

Computerul este imaginea mărită a unui cap de om; mai devreme sau mai târziu, omul va construi computere din ce în ce mai performante și mai inteligente. Într-o zi, va construi probabil un computer perfect, care va fi exact ca Dumnezeu: un cap pur. Computerul nu are dorințe, emoții, sexualitate. El nu plânge atunci când moare cineva, nu râde niciodată, nu se bucură atunci când se naște un copil și nu se îndrăgostește – doar nu este prost! El reprezintă un cap pur. Gândiți-vă cum ar arăta creierul vostru dacă ar fi desprins de trup, din totalitatea acestuia, continuând să pulseze într-o manieră mecanică, alimentat de mașinării. El nu ar face altceva decât să gândească la infinit, fără să se oprească niciodată. Aceasta a fost mult timp viziunea oamenilor în legătură cu Dumnezeu.

Zenul are o altă viziune. El consideră că universul este atât de total, atât de bogat încât include totul în sine. Diferența între Dumnezeu și om nu constă în faptul că Dumnezeu conține un singur principiu, iar omul trei, ci în faptul că la nivelul omului cele trei principii se află în conflict, în timp ce la nivelul lui Dumnezeu ele se află în armonie. Aceasta este singura diferență. Omul nu mai știe cum să își strunească cele trei principii, cum să le facă să cânte armonios, ca într-o orchestră. În ziua în care va afla cum să facă acest lucru, el va deveni un Dumnezeu. Sufiții au o vorbă: ei spun că omul dispune de făină, de apă, de sare și de ulei, dar stă flămând lângă focul aprins, pentru simplul motiv că nu știe cum să facă pâine. Foamea sa nu va dispărea decât atunci când omul va învăța să facă pâine. Ce este pâinea? Ea conține toate elementele de care dispune omul: făină, apă, sare, ulei și elementul foc, dar într-o anumită armonie. Numai așa pot fi digerate aceste elemente.

Exact așa se petrec lucrurile cu oamenii. Ei dispun de tot ce le este necesar pentru a fi niște Dumnezeii, dar flămânez. Nu le lipsește nimic, dar nu știu cum să așeze aceste elemente într-o ordine sinergică.

În viziunea zen, spiritualitatea echivalează cu totalitatea. Pentru un adept zen, sacru înseamnă total (integral). Tot ce există trebuie inclus și transformat; inclus și transcens. Când tot ce există este

inclus, se creează o stare de echilibru. Așa cum îi spune numele, această stare înseamnă că toate lucrurile sunt egale între ele. Sexul nu mai este un servitor; inima nu mai este o regină, iar capul nu mai este un rege. Toate cele trei principii sunt egale între ele. Doresc să repet: până când nu veți gândi din perspectiva egalității, nu veți atinge starea de echilibru. Toate cele trei diviziuni sunt egale; niciuna nu este stăpâna celorlalte.

Aceasta este revoluția propusă de zen. Toate cele trei principii sunt simultan stăpâni și servitori. Sunt momente când sexul se urcă pe tron, momente când tronul este ocupat de emoții și momente când el este ocupat de rațiune. Niciunul din cele trei principii nu deține însă această funcție permanent, ci prin rotație. Omul este ca o roată cu trei spițe. Pe măsură ce roata se învâртеște, fiecare din cele trei spițe ajunge în poziția de sus. Când una dintre ele se ridică, o alta coboară, dar toate cele trei spițe susțin deopotrivă roata. Aceasta ar trebui să fie semnificația Sfintei Treimi creștine sau a conceptului hindus de *trimurti* – cele trei fețe ale lui Dumnezeu. Există un singur Dumnezeu cu trei fețe. Nimeni nu este rege, regină sau servitor; toate cele trei fețe sunt simultan stăpâni și servitori. Fețele se susțin reciproc, fiind legate de o mare prietenie.

Împrieteniți-vă cu toate cele trei elemente ale ființei voastre. Nu favorizați unul dintre ele în detrimentul celorlalte. Nu vă identificați cu unul singur, permițându-i să rămână de-a pururi pe tron. Împrieteniți-vă cu toate trei, respectați-le pe toate în egală măsură și amintiți-vă că sunteți simultan una cu toate și că vă aflați în centrul lor.

Gândiți-vă la un triunghi: unul din unghiurile sale reprezintă sexualitatea, un altul emoțiile, iar cel de-al treilea rațiunea. În centrul triunghiului se află însă conștiința, adevăratul eu. Când toate cele trei principii conduc la acest eu, la această conștiință, la această luciditate, vorbim de meditație. Cine trăiește această armonie, această împlinire interioară, poate spune că a ajuns acasă.

Așadar, rețineți: nimic nu trebuie exclus. Viața trebuie să fie cât mai bogată, cât mai echilibrată și mai transcendentă. Toate principiile trebuie să se completeze sinergic. Toate părțile

componente ale ființei trebuie să atingă starea de împlinire, și ele nu pot atinge această stare decât dacă se susțin și se completează reciproc. Dacă acționează independent, ele rămân neîmplinite.

Asta s-a întâmplat cu umanitatea. Capul nu se simte împlinit, dar nici inima sau sexualitatea. Din tălpi până în creștetul capului, omul nu simte altceva decât frustrare, neîmplinire, nemulțumire, foame și sete. El continuă să rătăcească prin întuneric, să caute ceva care să-l împlinească – dar nimic nu-l va putea ajuta să se simtă împlinit până când nu va atinge starea de armonie interioară.

Există trei căi prin care se poate ajunge la această stare de armonie. Unii oameni ajung la ea mergând pe calea sexului, numită și Tantra. Alții ajung la ea mergând pe calea devoțiunii, a inimii sau a emoțiilor, numită *Bhakti-yoga*. Primii sunt numiți tantrici, iar ceilalți *bhakta* sau devoți. În sfârșit, mai sunt și unii care ajung la starea de armonie mergând pe calea inteligenței, a cunoașterii, *jnana-yoga*. Acestea sunt cele trei căi, și toate religiile lumii intră mai mult sau mai puțin într-una sau alta din aceste categorii.

Spre exemplu, Vedanta, jainismul și budismul urmează calea capului. Adepții acestor religii avansează prin cultivarea inteligenței, a înțelegerii și lucidității. Ei urmează calea lui *jnana* – cunoașterea. Hinduismul, creștinismul și islamul urmează calea emoțiilor, *bhakti*. Ele ajung la starea de armonie prin intermediul inimii. Tantra urmează calea sexului. Acestea sunt cele trei posibilități.

Zenul reprezintă o sinteză a celor trei căi. El este simultan Tantra, devoțiune și cunoaștere. Zenul afirmă că cele trei căi pot fi combinate; că nu este necesar să alegi una sau alta dintre ele. Aspirantul le poate folosi pe toate trei, fără a alege, utilizând astfel întreaga roată, întregul triunghi – pentru a ajunge în interior. Nu există o singură cale, și niciuna din căi nu este mai bună decât celelalte. Ceea ce contează nu este atât calea aleasă, cât să rămâi nedivizat, să nu te identifici cu ea. Să rămâi deschis inclusiv față de celelalte căi.

Rețineți: omul poate ajunge la Dumnezeu pe oricare din cele trei căi; de aceea, indiferent pe ce cale mergeți, nu le condamnați pe celelalte. Dacă cineva urmează calea Tantrei, nu-l condamnați, căci acest lucru nu arată decât că vă condamnați propria sexualitate –

asta-i tot. Dacă altcineva urmează calea devoțiunii, nu-l condamnați, căci acest lucru nu arată decât că sunteți incapabil să vă deschideți propria inimă, iar acest lucru reprezintă un obstacol pe cale.

Să revenim acum la frumoasa noastră parabolă. Este una dintre cele mai frumoase parabole pe care le-am auzit vreodată. Zenul are multe povești frumoase, dar niciuna nu se compară cu aceasta. Dacă ar trebui să aleg o singură parabolă zen dintre toate, pe aceasta aş alege-o, fără nicio ezitare. Sunt mulți ani de când m-am îndrăgostit de această parabolă.

A fost odată ca niciodată un om care stătea pe un deal înalt...

Aceste parabole sunt extrem de metaforice. Încercați să pătrundeți în atmosfera pe care o creează ele. Un om care stă pe un deal înalt face în mod evident trimitere la un om care a atins realizarea. Dealul înalt reprezintă un simbol al vieții și al existenței. Omul care stă în vârful dealului contemplă existența din jur, putând privi simultan în toate cele patru zări. Ele vede toate văile din jur și toate cărările care duc către vârful dealului. Perspectiva lui este totală. Un om aflat într-o vale adâncă nu poate avea o asemenea perspectivă. Când te afli pe cărarea care duce în vârful dealului, nu poți vedea întreaga cale. Cu atât mai puțin îi poți vedea pe cei care merg pe alte cărări. Spațiul la care ai acces este foarte îngust. Cu cât avansezi însă mai sus, cu atât mai amplă devine perspectiva.

Dacă ai ajuns pe culmea cea mai înaltă, pe Everest, poți vedea întregul lanț al munților Himalaya. Nu numai că poți vedea calea pe care ai călătorit, dar poți vedea și celelalte cărări, toate cărările posibile care conduc către acea culme. Le poți vedea inclusiv pe cele care ți se păreau antagoniste, sau care nu ți se potriveau. Și aceste cărări conduc către aceeași culme. Perspectiva la care ai acces acum este totală, așa că poți vedea simultan toate cărările. Distincțiile dintre ele dispar, așa că renunți la filozofii și la identificări, care ți se par lipsite de substanță. Un om nu poate fi liber decât atunci când viziunea lui devine completă.

A fost odată ca niciodată un om care stătea pe un deal înalt.

Acest deal este dealul lucidității, muntele meditației.

Trei călători aflați la distanță l-au observat...

Aceștia sunt cei trei călători despre care am vorbit până acum – cele trei diviziuni din interiorul omului.

Trei călători aflați la distanță... Evident, ei se află la mare distanță de culme, fapt care explică nașterea controverselor. Distanța față de culme este prea mare, așa că tot ce pot face ei este să își dea cu presupusul.

Trei călători aflați la distanță l-au observat și au început o controversă pe tema lui.

Mulți oameni se întâlnesc accidental cu un Buddha sau un Christos, cu un Mahavira sau un Zarathustra, după care încep să se certe între ei, fiecare având o altă părere despre aceștia decât semenii lor. Explicația este simplă: ei se află la mare distanță de maeștri. Desigur, când vorbesc de distanță nu mă refer la distanța fizică. Aceasta poate să fie foarte mică.

Când Buddha a venit să-i vorbească tatălui său, pentru prima dată după ce a atins iluminarea, între ei nu exista practic nicio distanță; și totuși, erau despărțiți de un abis. Una spunea Buddha și altceva înțelegea tatăl său. De fapt, tatăl nici nu se adresa lui Buddha, ci fiului său, care nu mai exista. El se adresa trecutului, care era mort. Fiul care a părăsit cândva palatul regal era mort. În locul lui s-a născut o conștiință complet nouă. Buddha s-a născut a doua oară. Dar tatăl nu putea vedea acest lucru, căci ochii săi erau legați. El își vedea fiul prin filtrul trecutului, al mâniei, neputându-l ierta că și-a părăsit tatăl la bătrânețe.

Buddha era singurul său fiu, iar tatăl era deja bătrân atunci când i s-a născut fiul. De aceea, el era extrem de atașat de fiul său. Buddha urma să fie moștenitorul tronului, să domnească asupra întregului regat. Tatăl îmbătrânea pe zi ce trecea, așa că era normal să se simtă îngrijorat. Fiul său devenise un cerșetor... Era normal să se simtă mânios. Apoi, fiul s-a întors. Mai mult, el a încercat să își convingă tatăl să facă la fel ca el, să vină și să îl urmeze. Vă puteți imagina cu ușurință cât de furios trebuie să fi fost tatăl. El a început să strige la Buddha, spunându-i că l-a trădat.

Buddha i-a răspuns: „Maiestate, cu cine vorbești? Cel care ți-a fost fiu nu mai există. Privește-mă! Cine se află în fața ta? Eu

nu mai sunt același om. Ceva profund s-a schimbat în mine. Sunt altcineva”. Tatăl a râs și i-a spus: „Pe cine vrei să protestezi? Ce tot spui acolo? Ai înnebunit? Sau mă crezi pe mine nebun? Tu ești fiul meu, cel care a plecat cândva de lângă mine. Îți recunosc perfect fața. Sângele meu curge prin vinele tale. Te cunosc încă de când te-ai născut. Cum te-aș putea confunda? Cum te-aș putea uita?” Și neînțelegerea a continuat.

Buddha a râs și i-a spus: „Maiestate, ascultă-mă. Da, știu că ai avut cândva un fiu și că sângele tău curge prin vinele mele, dar conștiința mea nu mai este aceeași. Eu nu vorbesc de acest trup, ci de mine, de centrul ființei mele, de conștiința mea. Acest centru este complet diferit. Înainte trăiam în întuneric, acum trăiesc în lumină. Ascultă ce îți spun: tu ai îmbătrânit; tremuri, nu te mai ții bine pe picioare. Mai devreme sau mai târziu moartea va veni să te ia. De aceea, ascultă sfatul meu: înainte ca moartea să vină să te ia, meditează. Descoperă cine ești, înainte să fie prea târziu”.

Și controversa dintre cei doi a continuat în același registru, căci distanța dintre ei era enormă. Așadar, atunci când vorbesc de „distanță”, eu nu mă refer la distanța fizică. Mulți dintre voi v-ați încrucișat destinele cu un Buddha, un Christos, un Ramana Maharishi sau un Ramakrishna. Deși i-ați văzut de aproape, continuați să vă certați și astăzi pe tema lor. Ei se află undeva departe, pe un vârf de munte aflat la mare distanță, așa că tot ce spuneți voi pe tema lor este irelevant, căci nu reprezintă decât presupuneri.

Trei călători aflați la distanță l-au observat și au început o controversă pe tema lui.

Asta fac oamenii când se întâlnesc cu un Buddha. Ei încep o controversă; aduc argumente pro și contra. Și tot ce spun sunt numai prostii. Nu contează dacă îi laudă sau îi condamnă. Laudele lor sunt lipsite de semnificație; la fel și condamnările lor – căci ei nu înțeleg ce s-a întâmplat cu Buddha. Numai un alt Buddha poate înțelege acest lucru.

Conștiința interioară nu poate fi privită la fel ca un obiect. Ea nu poate fi cunoscută de mintea obiectivă, căci reprezintă un

fenomen interior, ce nu poate fi văzut dinafară. Ca să o cunoști, trebuie să pătrunzi în interior, să te identifici cu ea.

Așadar, cei trei și-au continuat controversa.

Unul dintre ei a spus:

- Probabil și-a pierdut animalul preferat.

Aceasta trebuie să fi fost rațiunea, căci numai ea se gândește întotdeauna la posesiuni: la case, la mașini, la animale, la fermă, la fabrică, la bani, la putere și la prestigiu. Cu siguranță a fost rațiunea. Ea este cea care acumulează, marele avar al ființei, care nu se gândește decât la posesiuni.

Așa cum spuneam, povestea este simbolică; este o metaforă. Primul om spune: „*Probabil și-a pierdut animalul preferat*”. Rațiunea nu se poate gândi la altceva. Ce poate crede un om centrat în minte atunci când vede pe cineva stând liniștit în meditație? Probabil că se gândește să deschidă o fabrică nouă, sau cum să câștige alegerile, sau cum să-și umfle contul din bancă. Cam acestea sunt lucrurile la care se gândește rațiunea. Așa gândiți voi.

La ce se poate gândi un om care stă în tăcere, cu ochii închiși? Acesta este primul gând care vă trece prin minte. Voi sunteți ancorați în lumea voastră, așa că orice ați spune despre altcineva, nu faceți decât să vă descrieți pe voi înșivă.

Primul călător spune: „*Probabil și-a pierdut animalul preferat*”. Dacă acel om s-a urcat în vârful dealului, probabil că și-a pierdut vaca, așa că a urcat până sus ca să vadă pe unde s-ar putea afla aceasta. Poate că vaca s-a rătăcit. Acesta este cel mai bun motiv să te urci în vârful unui deal: să îți cauți animalul pierdut. Alte motive nu s-ar justifica. Chiar dacă cineva se urcă pe culmea Everestului, singura sa motivație nu poate fi decât o vacă pierdută – în niciun caz căutarea lui Dumnezeu!

Când Edmund Hillary a ajuns pentru prima oară pe Everest, cu siguranță el nu îl căuta pe Dumnezeu. Ce situație: să ajungi pe un teritoriu complet virgin, pe care nu a mai călcat nimeni niciodată! Este greu să mai găsești astăzi astfel de teritorii... Hillary ar fi trebuit să mediteze pe Everest, dar el ce a făcut? Nu o să vă vină să credeți: a înfipt un steag în pământ! Ce prostie! Să

ajungi pe o asemenea înălțime, la o asemenea altitudine, într-un loc în care nu a mai călcat nimeni până la tine, în care nici chiar gândul nu a ajuns – și să înfigi un steag în pământ! Când ar fi fost atât de ușor să trăiești starea de satori... Probabil că Hillary s-a gândit: „Sunt primul om din istorie care a ajuns până aici. Am reușit. Recordul meu va fi consemnat în cărțile de istorie!”

Așa gândește mintea egoistă. La ce altceva s-ar putea gândi ea? Hillary trebuie să se fi gândit că numele său va fi pe buzele tuturor, pe prima pagină a tuturor ziarelor. Să te afli într-o situație de o asemenea unicitate și să o risipești atât de inutil...

Primul om a spus: „Probabil și-a pierdut animalul preferat”. De fapt, el vorbea despre sine. Dacă el s-ar fi aflat în vârful dealului, cu siguranță și-ar fi căutat animalul pierdut. Acesta este singurul motiv care l-ar fi putut determina să urce până acolo.

Mulți oameni vin la mine și mă întreabă: „Dacă voi medita, îmi va fi de folos în plan social?” Deși vin să mediteze, ei mă întreabă dacă acest lucru le va fi de folos în plan social. „Trec prin greutăți financiare, îmi spune cineva. Dacă voi medita, mă va ajuta acest lucru să ies din aceste dificultăți?” Chiar dacă vă retrageți pe un munte, voi duceți cu voi mania voastră legată de bani. Aceasta este vocea rațiunii, a capului. Capul este partea cea mai stupidă a ființei, căci este preocupat numai de lucruri stupide, de prostii. Nimic valoros nu trece prin cap. El este groapa de gunoi a existenței.

Altul a spus:

- Nu, probabil își caută prietenul.

Acesta trebuie să fi fost un om de suflet. Avem în mod evident de-a face cu o metaforă a inimii. El spune: „Nu, nu își caută proprietatea pierdută, ci prietenul”. Se simte înclinația omului către iubire, către prietenie, către compasiune. Poate că și-a pierdut un prieten. Această preocupare vorbește de la sine. Așa gândește inima. Inima are mult mai multă compasiune decât capul; capul este foarte dur.

El simbolizează agresivitatea, violul. Umanitatea este educată să violeze, căci școala nu cultivă decât valorile capului: ambiția,

egoul, agresivitatea. Întregul nostru sistem educațional îi pregătește pe copii să devină niște violatori: să violeze natura, să își violeze semenii, să fie agresivi și să demonstreze astfel că sunt un fel de Alexandru cel Mare sau de Adolf Hitler. Sistemul nostru educațional predă arta ambiției, iar ambiția echivalează cu violul. De aceea spuneam că mintea rațională simbolizează violul.

Inima are ceva mai multă compasiune, este mai poetică, mai metaforică, este preocupată de iubire și de prietenie. Cel de-al doilea om spune: „Nu, probabil își caută prietenul”. El se gândește că bărbatul din vârful dealului și-ar fi putut pierde prietenul. De fapt, el vorbește despre sine: „Dacă ar fi să mă urc în vârful unui deal atât de înalt, nu aș face acest lucru numai pentru a-mi căuta o proprietate pierdută. Mi-aș da această osteneală numai dacă ar fi vorba de un prieten. Da, aș face această ascensiune dificilă, dar numai pentru un suflet drag, numai din iubire”.

Al treilea a spus:

- *S-a urcat pe deal doar pentru a se bucura de aerul curat.*

Aceasta este vocea sexualității. Sexualitatea înseamnă înainte de toate bucurie, plăcerea de a trăi. Încercați să înțelegeți. Voi v-ați transformat până și sexualitatea într-un instrument de lucru. Faceți dragoste de parcă v-ați îndeplini o datorie. Există mahatma-și, cum a fost Mahatma Gandhi, care susțin că nu trebuie să faci dragoste decât atunci când dorești să procreezi un copil. Aceasta este vocea capului, care încearcă să domine sexul. Nu trebuie să faci dragoste decât atunci când dorești să procreezi un copil! De parcă sexualitatea nu ar avea altă funcție decât aceea de a procrea, la fel ca într-o fabrică: dacă vrei să procreezi, îți pui salopeta, treci la banda rulantă și îți faci datoria, după care ai terminat cu sexul!

În viziunea lui Mahatma Gandhi și a celor ca el, actul amoros de dragul plăcerii reprezintă un păcat. Chiar așa îl numesc: un păcat. Pentru astfel de oameni (care nu sunt altceva decât niște masochiști), orice amintește de bucuria de a trăi reprezintă un păcat. Nu trebuie să faci nimic pentru a te bucura pur și simplu, ci doar pentru a îndeplini un scop. Acești oameni sunt oameni de afaceri. Mahatma Gandhi provenea dintr-o familie de afaceriști; era un *vaishya*, un om

de afaceri – și așa a rămas până la sfârșitul zilelor sale, un om foarte calculat, foarte deștept. Totul trebuie să aibă un scop, chiar și sexul. Nu-ți poți iubi soția sau soțul numai dintr-o bucurie pură, numai pentru că luna plină te inspiră, numai pentru că plaja este atât de frumoasă, numai pentru că vuietul mării îți dă fiori, numai pentru că plouă și aerul are un miros atât de curat, numai pentru a-ți descătușa energiile. Nu, Gandhi nu ar fi niciodată de acord; i s-ar părea un păcat. Dacă nu ai scopul precis de a procrea, nu trebuie să faci dragoste.

În realitate, principala funcție a sexualității este bucuria pură. Actul amoros este un joc, nu o afacere sau o îndatorire. Este un simplu joc, care constă în a te bucura de energia ta, în a o împărtăși cu altcineva, în a sărbători.

Așadar, cel de-al treilea om spune: „S-a urcat pe deal doar pentru a se bucura de aerul curat”. Primului călător, această replică trebuie să i se fi părut o prostie – cum să bați atâta cale doar ca să te bucuri de aerul curat? Chiar dacă ies la plimbare, oamenii ca Mahatma Gandhi nu se mulțumesc doar să se bucure de ea; ei fac puțină mișcare ca să își îmbunătățească starea de sănătate. Așa funcționează mintea omului de afaceri: ei nu se plimbă doar pentru a se bucura, ci numai de dragul sănătății.

Ca de obicei, perspectiva lor este greșită; ei inversează premisele. Starea de sănătate este întotdeauna un produs secundar. Dacă ieși la plimbare pentru a te bucura de aerul curat, sănătatea ta se va îmbunătăți de la sine. Nu trebuie să-ți faci griji pentru ea, să-ți stabilești un obiectiv. Este suficient să te bucuri de aerul curat, de soare, de cerul senin, de mersul pe jos, iar starea de sănătate se va îmbunătăți de la sine. Dacă ești prea preocupat de ea, vei rata întregul proces. Plimbarea nu te va mai bucura, căci nu acesta este scopul ei, ci datoria de a-ți îmbunătăți starea de sănătate.

Nimănui nu-i plac exercițiile fizice, rețineți acest lucru. Nu faceți niciodată exerciții! Bucurați-vă de ele, dar nu le faceți ca pe niște exerciții. Chiar și cuvântul este neplăcut. Dansați, cântați, alergați, înotați, dar nu faceți „exerciții”. Conceptul de exercițiu se naște în cap. Dansul se naște în centrul sexului, care este centrul primordial al ființei, fundamentul acesteia.

Capul a apărut mult mai târziu. Înaintea lui a apărut sexul, apoi inima. Omul se naște în urma unui act sexual al părinților săi. Prima sa mișcare în această lume se datorează sexului, iar ultima sa mișcare la fel. Când energia sexuală moștenită de la părinți se risipește complet, omul moare. Timp de șaptezeci de ani ea funcționează ca un motor, dar în clipa în care dispăre, omul dispăre odată cu ea. El nu mai poate reapărea în această lume decât dacă alți doi oameni fac din nou dragoste; numai atunci poate intra el în pântecul noii sale mame. Cea care îl atrage este energia amoroasă. Iubirea este poarta prin care intrăm în această lume, dar și cea prin care ieșim din ea. Așadar, sexul este primul venit, iar capul este pe ultimul loc. Sexul reprezintă temelia; capul doar o mansardă.

Al treilea a spus:

- S-a urcat pe deal doar pentru a se bucura de aerul curat.

Neputându-se pune de acord, cei trei au continuat să își susțină fiecare punctul personal de vedere...

Cele trei principii nu s-au putut pune niciodată de acord; nici nu vor putea vreodată.

Cei trei au continuat să își susțină fiecare punctul personal de vedere până când au ajuns în dreptul omului din vârful dealului.

Cearța celor trei principii nu poate înceta decât atunci când omul ajunge în vârful dealului, nu și înainte. Ea nu poate înceta decât atunci când omul privește în față realitatea așa cum este; în caz contrar, fiecare aspect al ființei nu face altceva decât să emită supoziții. Cu cât distanța față de realitate este mai mare, cu atât mai mare va fi cearta și cu atât mai vehemente argumentele. Cu cât această distanță este mai mică, cu atât mai mic devine conflictul interior. Când omul ajunge față în față cu realitatea, orice conflict încetează. Când cei trei au ajuns în fața bărbatului din vârful dealului, ei au încetat să se mai sfădească.

Unul dintre ei l-a întrebat:

- O, prietene care te-ai urcat pe acest deal înalt, nu-i așa că ți-ai pierdut animalul preferat?

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun animal.

Cearța a încetat, dar vechile obișnuințe mor greu. Acum, cei trei nu se mai sfădesc; nu mai are rost, căci pot să-l întrebe direct

pe acel bărbat. Ce rost ar mai avea să se certe între ei? Dacă poți avea acces direct la realitate, ce rost mai are să emiți supoziții?

Dar, așa cum spuneam, vechile obișnuințe mor greu. În loc să-l întrebe pe bărbat ce face acolo, primul călător îi spune: „*O, prietene care te-ai urcat pe acest deal înalt, nu-i așa că ți-ai pierdut animalul preferat?*” Chiar dacă l-ar putea întreba direct ce face acolo, el preferă să își formuleze întrebarea prin prisma vechilor sale convingeri, încercând astfel să le demonstreze celorlalți doi că a avut dreptate.

Chiar și când vă veți întâlni față în față cu Dumnezeu, încă veți mai încerca să demonstrați că ați avut dreptate. Îl veți întreba cu siguranță: „Nu-i așa, Doamne, că ești un Dumnezeu creștin?” Veți avea Evanghelia la voi și veți încerca să-l convingeți pe Dumnezeu să spună: „Da, Eu sunt Dumnezeul descris în această Evanghelie”. Dacă veți fi însoțit de un hindus, acesta îl va întreba: „Doamne, am ajuns în sfârșit în fața ta. Nu-i așa cu tu ai fost cel care a scris Vedele, că tu ești adevăratul Dumnezeu al hindușilor?” Și așa mai departe...

Unul dintre ei l-a întrebat:

- O, prietene care te-ai urcat pe acest deal înalt, nu-i așa că ți-ai pierdut animalul preferat?

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun animal.

Dacă nu pui o întrebare naturală, este normal să primești un răspuns negativ, rețineți acest lucru. Adepții zen insistă foarte mult asupra francheții. Dacă spui pe șleau ce ai de spus, vei avea parte de o experiență pozitivă. Dacă pui o întrebare indirectă, este normal să primești un răspuns negativ, căci acesta este răspunsul relevant. În loc să întrebi: „Ce faci aici?”, tu îl întrebi: „Nu-i așa că ți-ai pierdut animalul preferat?” De aceea, este normal ca el să îți răspundă: „Nu, domnule”.

Nu-i adresați niciodată realității întrebări indirecte, născute din prejudecățile voastre. În caz contrar, singurul răspuns pe care îl veți primi va fi: „Nu”. Întrebați-o direct. Renunțați la minte, la prejudecăți, la presupoziții, și puneți întrebarea direct. La acest lucru se referă zenul atunci când insistă asupra necesității de a privi direct în natura lucrurilor.

Cel de-al doilea l-a întrebat:

- Nu cumva ți-ai pierdut prietenul?

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun prieten.

Deși l-a ascultat pe primul călător, care a primit un răspuns negativ, nici cel de-al doilea călător nu a învățat lecția. Oamenii sunt atât de proști încât nu învață niciodată din experiența celorlalți, sau chiar din propria lor experiență. Ei continuă să acționeze conform vechilor lor obișnuințe. În mod normal, al doilea călător ar fi trebuit să își dea seama că nu trebuie să pună o întrebare indirectă, dar el nu s-a putut abține. Creștinul a dat greș; urmează hindusul. Dacă și acesta va da greș, va urma musulmanul, apoi jainistul... Toți repetă aceeași greșală.

- Nu, domnule, nu mi-am pierdut niciun prieten.

Cel de-al treilea l-a întrebat la rândul lui:

- Te-ai urcat cumva pe acest deal pentru a te bucura de aerul curat?

În loc să învețe din greșeala primilor doi tovarăși de drum, cel de-al treilea călător trebuie să fi sperat că el avea dreptate. De vreme ce primele două răspunsuri au fost negative, probabilitatea ca el să aibă dreptate părea dintr-o dată mai mare. În fond, ce alte posibilități mai puteau exista? Nu există decât trei posibilități: rațiunea a dat greș, la fel și emoția, deci nu mai rămânea decât o singură posibilitate, cea a sexului. Calea cunoașterii nu s-a dovedit autentică; nici calea devoțiunii; mai rămânea calea tantrică.

Probabil că cel de-al treilea călător își făcea mari speranțe. Practic, primele două răspunsuri negative reprezentau aproape o confirmare a ipotezei sale, căci ce altă ipoteză mai putea exista? Bărbatul din vârful dealului trebuia să fie de acord cu el.

Oamenii nu cunosc însă realitatea. Aceasta este atât de vastă încât nu se limitează niciodată la o singură cale. Nu există o singură afirmație care să o poată descrie integral. Realitatea este atât de totală încât nu poate exista o singură parte componentă care să și-o adjudece integral. Cel de-al treilea călător nu a învățat lecția primilor doi, deși aceștia erau mai deștepți ca el. Rațiunea este cel mai inteligent principiu dintre cele trei; secole și secole la

rând, ea nu a făcut altceva decât să gândească, și totuși a dat greș. Urmează apoi inima, care este mai inteligentă decât sexul, căci este mai apropiată de cap decât el, fiind situată chiar la mijloc între cele două extreme. Dar și inima a dat greș.

Atunci când te afli la mijloc, ești întotdeauna mai înțelept, căci ești ferit de extreme. Poți privi ambele alternative. Dacă te afli între cap și sex, poți înțelege perspectivele amândurora.

Capul nu poate vedea deloc sexul. În schimb, inima se află la mijloc, deci poate vedea și ce se află deasupra, și ce se află dedesubt. De aceea, există toate premisele ca inima să fie mai înțeleaptă decât capul. Și totuși, chiar și inima a dat greș. Ce șanse putea avea în aceste condiții sexul, căruia îi lipsește și inteligența capului, și înțelepciunea inimii?... Se întâmplă însă uneori ca nebunii să reușească acolo unde îngerii nu îndrăznesc să se aventureze.

Cel de-al treilea l-a întrebat la rândul lui:

- Te-ai urcat cumva pe acest deal pentru a te bucura de aerul curat?

- Nu, domnule.

- Atunci ce faci aici, de vreme ce ai răspuns negativ la toate întrebările noastre?

Probabil, această ultimă întrebare a fost pusă la unison de cei trei. Ea ar fi trebuit să fie prima întrebare, dar a fost pusă ultima.

Omul i-a răspuns:

- Nimic. Nu fac decât să stau.

„Nu fac decât să exist”, le-a răspuns omul simplu. „Eu sunt centrul triumphiului”.

Asta înseamnă meditația: să stai pur și simplu. Să nu faci nimic: să nu gândești, să nu simți nicio emoție, nicio dorință sexuală; să nu fii centrat în cap, în inimă sau în corp, să nu fii limitat în niciun fel, doar să stai în centrul triumphiului.

Triumphiul reprezintă Sfânta Treime, cele trei fețe ale lui Dumnezeu, iar în centrul lui este situat Dumnezeu însuși. El nu face nimic, căci este existență pură. A fi înseamnă a medita. Când ajung în acest centru, toți cei trei călători sfârșesc prin a pune întrebarea directă.

Povestea se termină aici, căci aici se termină și realitatea; ea nu poate merge mai departe. Probabil că cei trei călători au păstrat tăcerea. Inițial, nu și-ar fi imaginat niciodată această posibilitate. Aceasta este cea de-a patra posibilitate; hindușii o numesc *turiya* – cea de-a patra, care nu poate fi imaginată de rațiune, de inimă și de sex. De fapt, ea nu poate fi imaginată de nimeni. Poate fi doar trăită, dar nu imaginată. Nu o poți privi din niciun unghi lateral. Abia atunci când renunți la toate unghiurile, când devii complet gol, fără prejudecăți, fără haine, când păstrezi o tăcere perfectă – se revelează ea.

Ascultând acest răspuns: „Nu fac decât să stau”, cele trei centre existențiale trebuie să fi păstrat tăcerea. Nu s-ar fi gândit niciodată la această posibilitate. Să nu cauți niciun animal pierdut, niciun prieten, să nu dorești să te bucuri de aerul curat, nimic din toate acestea – trebuie să fi fost un șoc pentru ele. Când omul pătrunde pentru prima oară în starea de meditație profundă, toți centrii săi intră într-o stare de șoc, care îi silește să tacă. Rațiunea se liniștește, renunțând la cuvinte; inima se liniștește și ea, renunțând la emoții. Chiar și sexul se liniștește, renunțând la dorințele sale. Atunci când văd adevărul în față, centrii existențiali păstrează tăcerea.

Această afirmație: „Nu fac decât să stau” este însăși definiția meditației. Cine ajunge în acest punct atinge starea de armonie lăuntrică. Acesta este primul pas, la care conduc yoga, Gurdjieff, efortul personal. Urmează apoi o a doua etapă, care se derulează de la sine, fără ca omul să mai facă ceva. Prima etapă ține de voința sa; este o etapă a acțiunii. A doua etapă se petrece pur și simplu, fără concursul său.

Nu poți ajunge pe vârful dealului decât venind de departe. Calea este lungă, dar conduce pe culme, deasupra întunericului văilor, deasupra tuturor cărărilor, a tuturor punctelor de vedere, religiilor, filozofiilor. Este foarte greu să atingi acest nivel de conștiință. Dacă ai ajuns aici și nu mai faci nimic altceva decât să stai, se petrece ceva, fără ca tu să participi în vreun fel: în fața ta apare Dumnezeu. La momentul potrivit, când devii complet

nemișcat, subit, te trezești îmbrățișat de Dumnezeu. În final, dispari și tu și el, și nu mai rămâne decât unitatea.

Această unitate este starea de *samadhi*. Aceasta este diferența între *satori* și *samadhi*. Satori înseamnă descoperirea armoniei interioare. Acesta este primul pas. *Samadhi* înseamnă armonia cu totalitatea. Acesta este al doilea și cel din urmă pas. În starea de *satori*, conflictele interioare dispar. În starea de *samadhi* dispari și tu.

Prima stare conduce la bucuria generată de dispariția conflictelor interioare; a doua stare conduce la beatitudinea care se naște din punerea la unison cu pulsul universal. Simți atunci că dansezi cu stelele, că te înalți împreună cu arborii, că înflorești împreună cu florile, că ciripești împreună cu păsările și că vuiești împreună cu marea... Te regăsești în fiecare fir de nisip, în aerul din jur, pretutindeni. Ești totul în toate, aici și acum – acesta este unicul țel.

Acest țel are o frumusețe aparte, căci conduce la o bucurie în sine, care nu depinde de ceilalți.

Dacă dorești să acumulezi mai mulți bani, trebuie să îi exploatezi pe cei din jur. Nimeni nu poate aduna mai mulți bani fără ca altcineva să sărăcească altundeva. Dacă dorești să obții mai multă putere politică, trebuie să o iei cu forța de la altcineva. Toate bucuriile din lume, cu excepția celei produse de meditație, exploatează pe cineva. Chiar și iubirea pentru o femeie frumoasă înseamnă o exploatare, căci frumusețea ei îți aparține numai ție. Ceilalți nu mai au dreptul să se bucure de ea. Femeia este proprietatea ta – ai tras în jurul ei o linie de hotar, iar acum îți aparține numai ție. Dacă altcineva se îndrăgostește de ea, va trebui să sufere, căci ea nu mai este disponibilă.

Toate bucuriile din lume, cu excepția celei produse de meditație, exploatează pe cineva. Singură bucuria meditației nu exploatează pe nimeni, căci este necompetitivă. Nu iei nimic de la nimeni, ci doar te dizolvi în ea. Iluminarea nu vine niciodată din exterior. Ea se naște în sine, încolțește și înflorește în propria ta ființă. Este un proces de creștere, nu o realizare.

Ea nu poate fi niciodată o realizare a egoului. Meditația este prin excelență non-egotică. Ce înseamnă să meditezi? Înseamnă să fii în armonie. Meditația înseamnă să fii în armonie.

CAPITOLUL 5

Un șut rapid, dar util

Un călugăr a venit la maestru pentru a afla răspunsul la una din întrebările clasice ce țin de dialectica zenului: „Care este semnificația venirii lui Bodhidharma dinspre vest?”

Maestrul i-a sugerat ca înainte de explicații să facă un salaam (o plecăciune) în fața lui.

În timp ce călugărul își îndeplinea datoria față de maestru, acesta i-a tras un șut pe cînste, pe cât de rapid, pe atît de util.

Șocul produs de lovitură a rezolvat instantaneu confuzia în care lăncezea de o vreme călugărul. Odată cu șutul maestrului, el a trăit pe loc iluminarea. Mai târziu, avea să le povestească tuturor: „De când am primit acel șut de la Ma-tzu, nu mă mai pot opri din răs”.

Voi începe prin a vă spune o parabolă din vechime...

Există o legendă a unui om care a trecut peste munți și văi, căutând capătul lumii. Trebuie să fi fost un mare filozof, căci numai filozofii sunt cunoscuți pentru astfel de idei trăsnete. Este absurd să pleci în căutarea capătului lumii; lumea este perfectă așa cum este. Nu trebuie să pleci în căutarea începutului ei, și nici a sfârșitului. Partea din mijloc este cât se poate de frumoasă – de ce să nu te bucuri de ea?

Dar omul nostru era un mare filozof. El nu se simțea fericit acolo unde se afla. Niciun filozof nu se simte fericit în locul în care se află. El nu trăiește „aici”, și nici „acum”. Preferă să trăiască „acolo”, altundeva.

Așadar, filozoful nostru și-a părăsit familia – copiii, soția, părinții – și a pornit în această căutare stupidă a capătului lumii. A trecut astfel peste mări și țări. Era o călătorie lungă, foarte lungă, și de multe ori călătorul nostru a crezut că a ajuns la capătul lumii. Ori de câte ori se simțea obosit de atîta căutare, i se părea că a ajuns. Ori de câte ori se simțea epuizat, se amăgea singur. După ce se odihnea, își dădea seama că mai are de mers, așa că ideea de a ajunge la capătul lumii începea din nou să îl obsedeze. Încă nu se

afla la capătul lumii. Încă era undeva la mijloc, de vreme ce în zare continuau să se vadă alți munți și alte văi. Așa că omul nostru își începea din nou călătoria.

Procesul s-a repetat de nenumărate ori: tocmai când credea că a ajuns la capătul lumii, își dădea seama că s-a amăgit singur. Trăirile sale au devenit astfel foarte intense, căci de-acum intuia că orice bucurie de moment se va dovedi din nou o amăgire. De aceea, trebuia să continue cu orice preț.

În drumul său, a trecut pe lângă multe temple și pe lângă mulți maeștri, convinși că au ajuns pe culme. Cu toții îi spuneau că acesta este capătul lumii. De ce să meargă mai departe? El îi credea și rămânea o vreme alături de ei, dar mai devreme sau mai târziu se simțea din nou deziluzionat. Era evident că nici acești oameni nu ajunseseră la capătul drumului, iar toate aceste temple nu erau decât simboluri ale limitărilor omului, ale limitărilor rațiunii și sentimentelor lor. Nu aveau nimic de-a face cu capătul lumii. De aceea, călătorul își reîncepea pelerinajul.

Se spune că după foarte multe vieți – practic, după milioane și milioane de vieți – el a ajuns în sfârșit într-un loc care părea cu adevărat capătul lumii. Nu se simțea deloc obosit sau epuizat, deci nu avea cum să se auto-amăgească. Mai mult, nu exista niciun templu și niciun maestru; era complet singur. Și totuși, linia orizontului nu mai exista, deci nu mai avea un țel de atins. Chiar dacă ar fi dorit să continue, nu ar mai fi avut încotro să se îndrepte. Ajunsese în vidul infinit.

Desigur, exista un indicator pe care scria: „Acesta este capătul lumii”. Probabil era pus de cineva care ajunsesese mai înainte, din compasiune pentru cei care ar fi îndrăznit să se aventureze până acolo.

Omul nostru a ajuns astfel la capătul lumii, pe o stâncă mare dincolo de care nu mai exista decât haosul, un mare vid. Așa cum este normal, s-a înspăimântat. Nu-i trecuse niciodată prin minte că va întâlni acest haos, că dacă ajungi la sfârșitul lumii (sau la începutul ei – e același lucru), ajungi implicit și la această stare de haos. Spectacolul era șocant pentru el, căci nu se gândise niciodată

la așa ceva. Nu exista niciun Dumnezeu, niciun Buddha, nicio *nirvana*, niciun paradis – doar haosul, vidul cel mai desăvârșit. Vi-l puteți imagina stând singur pe acea stâncă, la capătul lumii, tremurând ca o frunză scuturată de un vânt puternic.

Nu mai putea face niciun singur pas înainte. Terorizat la culme, s-a întors în lumea din care provenise. Nu i-a trecut prin minte să se uite și pe fața opusă a semnelui indicator, pe care scria un alt mesaj. Pe o parte scria: „Acesta este capătul lumii”, iar pe partea opusă scria: „Acesta este începutul lumii de dincolo”.

Înspăimântat, el nu s-a gândit că pe partea opusă a semnelui indicator ar mai putea exista un mesaj. A luat-o la fugă fără să privească nicio secundă înapoi. S-a întors în lumea din care a provenit și s-a pierdut în afaceri lumești, astfel încât nimeni nu-și mai aduce astăzi aminte de el. S-a risipit în astfel de probleme minore, pentru ca periculoasa stâncă să nu-i mai apară în coșmaruri.

Orice om poate fi această persoană. Acesta este sentimentul meu atunci când mă întâlnesc cu cineva. Cu toții ați trăit în această lume o eternitate. Este imposibil să nu vă fi întâlnit din când în când cu această stare de vid, să nu fi ajuns uneori la capătul lumii. Dar de fiecare dată ați preferat să vă întoarceți. Starea era prea înspăimântătoare. Un singur pas mai departe și ați fi cunoscut iluminarea. Atât v-ar mai fi trebuit: un singur pas.

Întreaga învățătură zen se rezumă la acest lucru: cum să faceți acel pas, cum să vă aruncați în starea de vid. Acest vid este *nirvana*; el este Dumnezeu. Acest haos nu reprezintă numai o stare de haos; aceasta este doar o latură a sa. Privit din partea opusă, el devine creativitate pură. Stelele nu se pot naște decât din haos. Întreaga creație nu poate apărea decât din haos. Haosul face parte integrantă din această energie creatoare. El nu înseamnă altceva decât o creativitate potențială. Nimicul este cealaltă latură a totalității.

Zenul nu înseamnă altceva decât o călătorie care durează un singur pas. L-ați putea numi ultimul pas, sau primul pas, nu contează prea mult. Este simultan primul și ultimul, alfa și omega. Întreaga învățătură zen poate fi rezumată la un singur lucru: cum să

sari în starea de vid, cum să ajungi la capătul minții tale, care este sinonim cu capătul lumii; cum să stai pe stânca din fața abisului și să nu te simți înspăimântat; cum să îți aduni curajul și să faci saltul final. Acest salt echivalează cu sinuciderea, cu moartea. Numai din această sinucidere se poate naște însă creșterea spirituală. Învierea din morți nu se poate produce decât în urma crucificării.

Dacă este înțeles corect, simbolul creștin al crucii capătă o semnificație fabuloasă. Crucea pe care se află Iisus este stânca de la capătul lumii. În ultimul moment, și el s-a înspăimântat, la fel ca omul din parabola noastră. În acel moment, Iisus a privit către cer și a spus: „De ce-mi faci asta? De ce m-ai părăsit?” Aceasta este marea angoasă din fața morții, din fața anihilării. Apoi, și-a adunat însă curajul. A înțeles ce urmează să se întâmple. De fapt, era pe punctul de a se întoarce în această lume, de a ceda în fața minții sale. Aceasta era cea care se plângea: „De ce-mi faci asta? De ce m-ai părăsit?” Era o plângere adresată lui Dumnezeu, ca și cum acesta s-ar fi împotrivit așteptărilor sale.

Iisus a înțeles. Era un om de o inteligență uriașă. A privit problema în față. Probabil că s-a amuzat singur de propria slăbiciune. Cum să-i vorbești astfel lui Dumnezeu? În acel moment s-a produs marea transformare... El s-a relaxat și a spus: „Vie împărăția ta. Facă-se voia ta”. Acesta este pasul final: relaxarea. A murit și s-a născut a doua oară, ca o conștiință nouă, ca o ființă nouă.

Atunci când mintea moare, se naște conștiința de sine. Atunci când corpul moare, se naște corpul universal. Atunci când egoul moare, se naște Dumnezeu. Atunci când omul moare în micul său teritoriu, el devine una cu existența însăși.

Acest ultim pas trebuie corect înțeles. Doresc să repet: capătul lumii este sfârșitul minții. Zenul afirmă că mintea *este totuna* cu lumea. Atunci când ne dăruim acestei lumi, noi ne cultivăm de fapt mintea, ne-o întărim, o facem din ce în ce mai capabilă, mai eficientă, mai rafinată. Cu asta se ocupă școlile, colegiile și universitățile. Asta înțelegem noi prin proces educativ, prin învățare.

Zenul este un fel de dezvățare, de dez-educare. El ne învață cum să renunțăm la tot ce am învățat până acum, cum să redevenim ineficienți, la fel ca niște copilași, cum să existăm fără minte, aici și acum.

Toate suferințele din lume se nasc în minte. Mai întâi de toate, mintea nu trăiește niciodată în prezent; ea ratează tot timpul clipa de față, deși aceasta este singura care există! Mintea trăiește neconținut în trecut, sau se proiectează non-stop în viitor. Din trecut sare direct în viitor, iar din viitor cade din nou în trecut. Nu zăbovește nicio clipă asupra momentului prezent. Este la fel ca pendulul unui ceas: trece de la o polaritate la cealaltă, dar nu se oprește niciodată la mijloc.

Zenul afirmă că omul trebuie să iasă din această capcană a trecutului și a viitorului – căci ușa nu se poate deschide decât în momentul prezent, în această clipă, acum ori niciodată. De fapt, ușa este deschisă, dar ochii noștri nu se uită la ea. Noi privim ori în trecut, ori în viitor. Prezentul este o punte de legătură infimitezimală între acestea două; de aceea, îl ratăm continuu.

Zenul afirmă că până când nu vom renunța la minte, nu ne vom putea pune niciodată de acord cu existența, nu vom putea vibra la unison cu universul. Dacă nu vom renunța la minte, vom continua să trăim într-o lume personală, subiectivă. Nu vom trăi în lumea reală. Vom rămâne niște idioți.

Aceasta este semnificația cuvântului „idiot” – a trăi într-o lume personală. Idiotul trăiește în propria sa lume subiectivă, vorbește propria sa limbă, nu acceptă realitatea universală. Se autolimitează. Își proiectează în afară propriile sale idei. Acest idiot este mintea umană – oricât de inteligentă ar fi, rețineți acest lucru. Un idiot poate fi foarte deștept, poate fi un mare expert, poate acumula foarte multe cunoștințe, grade universitare, doctorate etc., dar va rămâne același idiot. Cu cât este mai învățat, cu atât mai periculos devine.

Inteligența profundă nu are nimic de-a face cu mintea. Dimpotrivă, ea apare doar atunci când mintea dispare. Când omul renunță la minte, în el se naște inteligența (luciditatea). Mintea

nu face decât să blocheze izvorul inteligenței, la fel ca o stâncă. Ea este întotdeauna mediocră, stupidă, proastă. A trăi în minte înseamnă a fi lipsit de inteligență. A-ți transcende mintea înseamnă a fi inteligent. Inteligența nu este o calitate a minții.

Meditația nu este altceva decât o căutare a acestei inteligențe. Ea ne învață cum să renunțăm la educație, cum să scăpăm de cunoștințele acumulate, de tot trecutul nostru. Cu cât acest balast se acumulează mai mult, cu atât mai dificil ne este să scăpăm de el. Și cu fiecare zi care trece, el continuă să crească. Greutatea pe care o ducem în spate continuă să se amplifice. Nu vârsta ne ucide, ci acest balast.

Cine trăiește în non-minte trăiește în afara morții, căci moare în fiecare moment. El nu acumulează niciodată nimic, nu privește în urmă, nici înainte. Nu face decât să fie, aici și acum. Dacă aude cântecul unui cuc, el este una cu el, căci trăiește aici și acum. Curge la unison cu prezentul. Nu este deloc rigid și nu se simte mărginit de trecutul său. De fapt, nici nu are o biografie, la fel cum nu are nici vise legate de viitor. Își trăiește viața eveniment cu eveniment, exact așa cum vin acestea.

Zenul mai afirmă că mintea poate fi utilă în această lume, dar nu și pentru realizarea absolutului. Ea este utilă în ceea ce privește aspectele triviale ale vieții, dar nu și în ceea ce privește aspectele ei spirituale. Ceea ce este absolut nu poate fi gândit, căci transcende gândirea. Omul este una cu acest principiu absolut, dar nu se poate gândi la el. Absolutul este anterior gândului. Gândul este doar o adăugire ulterioară.

Atunci când se naște, copilul este una cu absolutul. Gândurile nu apar decât mai târziu în ființa sa. Odată cu ele, el începe să acumuleze cunoștințe, umplând astfel tabla existenței sale. În cele din urmă, devine un cunoscător și sfârșește prin a se identifica cu un anumit rol, de medic, de inginer sau de profesor. În clipa în care s-a născut, el nu a fost decât o conștiință pură, o tablă goală, pe care nu scria nimic, nici măcar propria sa semnătură. El nu avea nici cea mai vagă idee cine este și care este numele său.

Această inocență primordială reprezintă absolutul din noi. Existența noastră absolută a apărut înaintea gândirii și va dăinui

dincolo de gândire. Atunci când gândirea este prezentă, ea nu dispare, dar se voalează, la fel ca soarele înconjurat de nori. Când norii se îngrămădesc pe cer, soarele pare să dispară.

Noi nu putem pierde niciodată absolutul din nou. De fapt, asta înseamnă absolutul: cel care nu poate fi pierdut. El reprezintă natura noastră esențială; de aceea, este imposibil să-l pierdem. El poate fi însă voalat. Flacăra poate fi ascunsă de fumul gros, părând că s-a pierdut. Soarele poate fi atât de bine acoperit de nori încât cerul pare să se întunece la fel ca noaptea. Aceasta este situația în care ne aflăm noi: existăm înainte ca gândirea să apară, continuăm să existăm inclusiv atunci când apare gândirea, și vom continua să existăm când gândirea va dispărea. Existența pură nu poate fi pierdută. Când gândirea este însă prezentă, este foarte greu să ne dăm seama că existăm, că suntem conștiință pură.

Gândirea reprezintă o distragere a atenției, o turbulență. Noi nu putem intra din nou în contact cu existența noastră absolută decât atunci când gândirea dispare. Degeaba ne gândim la ea, căci existența absolută transcende gândirea. Văzând că gândirea nu conduce nicăieri, mintea se oprește de la sine. Când omul se gândește la capătul lumii, în el apare automat o stare non-mentală. Aceasta este destinația pe care o propune zenul.

Metoda zenului este numită *koan*. Este o metodă cu totul specială, cea mai mare contribuție pe care și-a adus-o zenul la evoluția acestei lumi. *Koan*-ul este o metodă specială propusă de zen, la fel cum și celelalte școli spirituale propun diferite metode. De pildă, Buddha și-a adus contribuția la evoluția acestei lumi propunând metoda *vipassana* – contemplarea sau privirea detașată. Jalaluddin Rummy, misticul sufit, și-a adus contribuția propunând o altă metodă, cea a absorbției, a dizolvării în Dumnezeu, a uitării de sine. Există și alte metode ale sufiților, cum sunt *zikr*, amintirea numelui lui Dumnezeu, sau învârtitul pe loc. Alte metode sunt posturile yoga ale lui Patanjali – o mare contribuție la evoluția acestei lumi. Toate marile religii și-au adus o contribuție sau alta.

Contribuția specială a zenului este *koan*-ul. Un *koan* este o ghicitoare, dar una extrem de particulară, care este imposibil

de rezolvat. Nu poți decât să te gândești la infinit... să meditezi asupra ei.

Spre exemplu, discipolului zen i se spune să mediteze asupra sunetului bății de palmă produse de o singură mână. În mod evident, o singură mână nu poate produce o bătaie de palmă. De la bun început, soluția ghicitorii este imposibilă. Pentru a bate din palme, ai nevoie de două mâini. Asta înseamnă bătaia din palme: sunetul produs de izbirea ambelor palme. Este un sunet conflictual, care nu poate fi obținut cu o singură mână. De aceea, ghicitoarea este imposibil de rezolvat. Aceasta nu este o ghicitoare obișnuită, căreia îi poți găsi soluția dacă te gândești suficient de mult la ea. Dimpotrivă, cu cât te gândești mai mult, cu atât mai limpede îți apare faptul că soluția este imposibilă. Pur și simplu, ea nu există. Existența ei este negată de însăși premisa de la care se pornește. Un koan trebuie formulat în așa fel încât mintea să nu se poată gândi la el, indiferent din ce unghi l-ar aborda.

Și totuși, discipolului i se cere să îl rezolve. El stă așezat în meditație și continuă să se gândească la el. Trec astfel luni de zile, iar discipolul simte că începe să înnebunească: cum poate suna sunetul bății de palmă produsă de o singură mână? El vine la maestru și îi propune diferite soluții, dar maestrul nu face altceva decât să îl lovească! Aceasta este de asemenea o metodă specială a zenului. Compasiunea maestrului este atât de mare încât, dacă el crede că o bătaie îl va ajuta pe discipol, el nu ezită să îl lovească. Dacă i se pare că un șut îi poate fi util acestuia, el îi trage un șut. Dacă intuiește că discipolul trebuie aruncat literalmente pe fereastră, el îl aruncă fără să ezite pe fereastră. Pe scurt, face tot ce crede că este necesar pentru trezirea discipolului, dar nu planifică nimic din aceste lucruri. Tot ce face el este să privească în interiorul discipolului și să îl ia pe acesta pe neașteptate, să îl șocheze prin comportamentul său.

Un maestru zen este prin excelență imprevizibil. Dacă te duci la un *swami* hindus, acesta este cât se poate de previzibil. El îți recită din Vede, din Upanișade, la fel ca un papagal. Orice l-ai întreba, îi poți cunoaște răspunsul dinainte. Nu la fel se petrec lucrurile cu un maestru zen. Dacă te duci la un maestru zen, nu

poți să știi niciodată ce o să ți se întâmple. Nimeni nu poate ști. Chiar și după mii de ani de tradiție, maeștrii zen continuă să fie atât de imprevizibili încât nimeni nu poate ști cum va reacționa un astfel de maestru la întrebarea sa, sau la răspunsul propus de el. Discipolul vine la maestru și îi propune diferite soluții. De regulă, acestea sunt cam trase de păr, căci niciun *koan* nu are o soluție clară. De aceea, de multe ori maestrul nici măcar nu mai stă să asculte soluția propusă de discipol, ci îl lovește direct.

Odată, un discipol a venit la maestru. Timp de trei luni, el a venit zilnic să-i propună o soluție sau alta la *koan*-ul primit. De data aceasta, el a venit să-i spună maestrului că poate produce un sunet lovind un zid cu palma deschisă. În realitate, aceasta nu este o soluție autentică, căci chiar dacă nu îți lovești ambele palme, te folosești totuși de un obiect exterior; sunetul obținut nu este produs astfel de o singură palmă. Oricum, maestrul nu stă să-l asculte și îl lovește. Și lucrurile continuă în același fel și în zilele următoare... În fiecare zi, discipolul vine cu o soluție nouă, imaginându-și că aceasta ar putea fi soluția corectă. După ce s-au scurs trei luni, el a venit la maestru, dar nu a spus nimic. Maestrul i-a tras pe loc o palmă. „Bine, domnule, s-a revoltat el, de data aceasta nici măcar nu am spus ceva!” Maestrul i-a răspuns: „Acum, dacă vei mai spune ceva, va fi prea târziu”.

În acel moment s-a întâmplat ceva în interiorul discipolului. Până atunci, în fiecare zi venise cu o soluție nouă, dar greșită, așa că era normal să fie lovit. I se părea rațional. Minte lui îi spunea că maestrul îl lovește din cauza greșelii făcute. De data aceasta nu a spus nimic, dar maestrul a continuat să îl lovească. De data aceasta, gestul său părea complet irațional, așa că mintea sa nu a mai reușit să-l înțeleagă.

Când mintea nu poate înțelege ceva, ea tace. Ori de câte ori mintea se dovedește neputincioasă într-o anumită chestiune, ea dispare.

Un *koan* este o ghicitoare care nu poate fi rezolvată, dar la care discipolul trebuie să se gândească. Ore în șir, șase ore la rând, uneori opt, zece, douăsprezece sau chiar optsprezece, el rămâne absorbit în problema sa, încercând s-o privească din toate

unghiurile cu putință, din toate direcțiile, din toate dimensiunile, astfel încât să-i poată găsi soluția. Ori de câte ori vine la maestru, acesta îl trimite înapoi la problema sa...

Ce se întâmplă în acest caz? Treptat, discipolul epuizează toate posibilitățile. Minte sa se gândește până când nu mai are la ce să se gândească. Când nu mai există nicio posibilitate, niciun unghi nou din care să abordeze problema, mintea sa sfârșește prin a tăcea. El privește problema fără să mai gândească deloc. Acesta este momentul culminant: când poți privi ghicitoarea în față, fără ca ea să-ți mai trezească vreun gând în minte. În acest moment îi vezi esența, absurditatea.

Desigur, te-ai gândit și înainte că problema este absurd pusă, de fapt, chiar știai acest lucru, că nu poate fi rezolvată, dar știai acest lucru din perspectiva minții, nu printr-o intuiție directă. Era doar una din soluțiile propuse de minte: ghicitoarea nu poate fi rezolvată, de ce-ți mai bați capul cu ea? Uită de ea. Aceasta este însă tot o soluție mentală, una dintre multe altele. Într-o bună zi, când mintea nu mai are nimic de spus, când preferă să tacă, epuizată, învinsă, gata să accepte că inteligența sa este inutilă, că nu poate face nimic, ea dispare. În acel moment de repaus se produce marea viziune. Pentru prima dată în viață, discipolul vede. Pentru prima dată în viața sa, gândirea dispare, dar nu și *cunoașterea*. Acesta este momentul în care el se transformă.

Atunci când gândirea dispare, fiind înlocuită de cunoaștere, de luciditate, discipolul își dă seama că adevărul nu poate fi gândit, ci doar privit în față... Așa se explică de ce oamenii care cunosc adevărul suprem sunt numiți *clarvăzători*, nu gânditori. Ei l-au văzut, l-au privit în față, nu s-au gândit la el. Nu sunt mari filozofi sau logicieni. Dimpotrivă, sunt oameni fără minte, oameni care și-au transcens mintea. Ei privesc direct adevărul în față. Între ei și realitate nu stă niciun gând. De aceea, ei percep ceea ce este, existența pură. Minte lor nu mai există, nu mai funcționează prin intermediul gândirii. Lacul mental nu mai este agitat de valuri; s-a transformat într-o oglindă perfectă. Nu face altceva decât să oglindească, să reflecte ceea ce este.

Atunci când mintea mai are încă la ce să se gândească, omul nu a ajuns la capătul călătoriei sale. Dacă încă mai crezi că mai ai le ce să te gândești, înseamnă că nu ai ajuns pe culme. Mintea nu poate fi silită să se dizolve singură. Nu poți să-ți spui: „Bun, dacă nu pot gândi nimic despre realitatea pură, voi renunța la minte și voi încerca să o privesc în față”. În acest fel, nu vei putea vedea realitatea, căci mintea va continua să fie prezentă. Ea este cea care a luat această hotărâre, așa că în final nu numai că nu se dizolvă, dar se simte chiar întărită. De aceea, dacă încă mai crezi că ai la ce să te gândești, că mintea îți mai poate furniza încă un răspuns, dacă încă mai ai încredere în ea, poți fi convins că nu ai ajuns la destinația finală.

Atunci când ajungi la capătul drumului, gândirea se oprește și este înlocuită de clarviziune. Această stare de luciditate, de vedere clară, reprezintă o adevărată revoluție, o schimbare radicală, o transformare, o *metanoia*.

Este ca și cum ai folosi o mașină de găurit – puteți întreba un tâmplar. Adepții zen afirmă că procesul poate fi comparat cu folosirea unei mașini de găurit. Cât timp mai poți găuri, înseamnă că nu ai ajuns la capăt. Când nu mai simți nicio rezistență, deci nu mai ai ce găuri, când mașina merge în gol – zzzzzz – înseamnă că ai ajuns la capăt. Personal, nu sunt tâmplar, dar știu ce se petrece în interiorul omului. Nu am folosit niciodată o mașină de găurit, dar pot garanta că așa se petrec lucrurile în interior. Subit, orice rezistență dispare. Nu mai ai nimic de găurit. Gândirea își pierde suflul.

Când nu mai ai ce găuri, înseamnă că ai ajuns la capăt. Când nu mai ai la ce să te gândești, înseamnă că ai ajuns la destinație. Aici, nu mai există niciun cuvânt, niciun gând, nicio imagine – doar vidul. Acesta este sfârșitul minții, sau, dacă vreți să-i spuneți așa, capătul lumii. Chiar dacă veți întâlni aici semnul indicator pe care scrie: „Acesta este capătul lumii”, nu vă speriați și nu încercați să vă întoarceți! Nu uitați că există un mesaj și pe partea opusă a semnului.

Acesta indică realitatea. Lumea care se termină nu este reală. Acolo unde se termină ea începe Dumnezeu, și aceasta este realitatea. Sfârșitul lumii este un sfârșit al bolii; de partea cealaltă

începe starea de sănătate. Acolo te simți sănătos pentru prima oară în viață; te simți întreg și sfânt. De aceea, nu vă întoarceți înapoi.

Experiența este terifiantă; atunci când nu mai ai la ce să te gândești, te simți speriat. Omul s-a identificat atât de puternic cu mintea încât a ajuns să creadă că este mintea; de aceea, dacă mintea nu mai poate funcționa, dacă devine complet neputincioasă, el se simte îngrozit: „Oare am înnebunit? Ce se întâmplă cu mine?”

Da, experiența este la limita nebuniei. În realitate, ea nu este totuna cu nebunia. În cazul unui nebun, mintea continuă să funcționeze. De fapt, ea funcționează chiar mai intens decât înainte, continuu, 24 de ore din 24. Funcționează însă foarte irațional, de-a dreptul bizar. Nu mai are nicio logică. Nu numai că este irațională, dar devine absolut nerezonabilă. Aleargă în toate direcțiile, este contradictorie, pierde contactul cu realitatea – dar nu se oprește din funcționare.

Încercați să înțelegeți: un nebun trăiește chiar mai mult în mintea sa decât voi. Dacă vă veți centra prea mult în minte, într-o zi veți înnebuni. Practic, vă aflați în rând cu nebunul, dar ceva mai în spate. Nebunul și-a folosit mintea ceva mai mult decât voi. Și-a folosit-o la maxim, până când a luat-o razna. Toți nebunii sunt oameni foarte mentali.

Atunci când apare starea de *satori*, când mașina de găurit nu mai întâmpină rezistență, respectiv când mintea nu mai poate funcționa, omul simte pentru o clipă că a înnebunit. În realitate, este imposibil ca el să înnebunească, întrucât numai mintea poate înnebuni. Când mintea nu mai există, nu mai are cine să înnebunească. Pentru o clipă, el crede că a înnebunit, căci a trăit atâta timp în minte, iar acum aceasta s-a oprit. Omul se trezește într-o stare de vid. Această experiență este absolut înspăimântătoare, căci seamănă cu moartea. Omul dispare, își pierde identitatea. Pentru o clipă, el se simte paralizat.

Acesta este momentul în care are nevoie de un maestru, de cineva care să-l împingă. Dacă maestrul simte nevoia să-i tragă un șut, el îi trage un șut. Dacă simte nevoia să îl lovească, îl lovește. Nimeni nu poate ști; nici chiar maestrul nu știe de ce are nevoie

omul în acel moment. El lasă momentul să decidă. Printr-un gest insignifiant, el îl împinge în gol pe adept; acesta este primul și ultimul pas al acestuia. După ce îl face, el cunoaște și fața opusă a lumii, citește cealaltă parte a semnului indicator și află că de aici începe Dumnezeu. Dintr-o dată, el se simte în largul lui.

Dintr-o dată, toate problemele dispar. De fapt, însăși originea problemelor – mintea – dispare. Abia acum începe viața fără probleme. Adeptul simte că trăiește pentru prima dată în viață.

Rețineți însă: dacă îl întâlniți acolo pe Dumnezeu, pe Christos sau pe Buddha, înseamnă că nu ați ajuns la capătul drumului. Dacă ajungeți în acest punct și îl vedeți pe „Christos venind în glorie”, revărsându-și iubirea și compasiunea asupra voastră, înseamnă că nu ați ajuns la capăt. Mintea își joacă ultima sa carte. Dacă îl vedeți pe Krishna cântând din flaut un cântec sublim... e limpede că mintea încearcă să scape, atrăgându-vă în această capcană. Dacă îl vedeți pe Dumnezeu stând pe un tron de aur, înconjurat de îngeri, înseamnă că ați ratat experiența. Nu ați ajuns la capătul drumului. Aceste imagini nu sunt decât proiecții ale gândirii.

Este important să înțelegeți acest lucru, căci zenul insistă foarte mult asupra lui. Dacă vă apare o viziune, o imagine, înseamnă că nu ați ajuns la destinație. Mașina de găurit nu merge încă în gol. Ea încă mai întâmpină rezistență, încă mai are ceva de găurit.

Așa se explică cuvintele aparent paradoxale ale maestrului zen Hui Neng: „Dacă vă întâlniți cu Buddha pe cale, ucideți-l imediat. Dacă vă întâlniți pe cale cu patriarhul Bodhidharma, ucideți-l pe loc”. Nu aveți nicio milă. Continuați să găuriți. Intrați cu mașina de găurit în plin, în imaginea lui Buddha. Continuați să găuriți până când ajungeți la starea de vid absolut.

În India acest lucru este foarte dificil, căci această țară a ajuns de foarte multe ori până în acest punct, dar a dat înapoi. Singur Buddha a făcut pasul final. În rest, indienii se opresc în fața acestui ultim pas, dincolo de care se află Dumnezeu. Iar experiența este atât de frumoasă... Chiar este frumoasă. Este așa o binecuvântare să îl vezi pe Dumnezeu revărsându-se pretutindeni, să îți ridici energia *kundalini* până la nivelul lui *sahasrara* – este o experiență

atât de cutremurător de frumoasă... Voi nu ați trăit niciodată așa ceva. Există în interiorul vostru o lumină infinită, alcătuită parcă din milioane de sori ce strălucesc simultan. Este incredibil. Alternativ, puteți vedea lotusul cu o mie de petale deschizându-se în creștetul capului. Veți simți atunci o mireasmă așa cum nu ați mai simțit vreodată, revărsându-se ca o ploaie asupra voastră și transportându-vă într-o altă lume.

Zenul afirmă însă că pentru a obține experiența absolutului, trebuie să continui să găurești. Chiar dacă energia *kundalini* s-a trezit, nu acesta este sfârșitul călătoriei. Chiar dacă vedeți această lumină orbitoare, ea nu reprezintă destinația finală. Chiar dacă vi se deschide lotusul din creștetul capului, mai aveți un pas de făcut. Continuați să găuriți până când ajungeți la starea de vid. Orice *experiență* este o barieră, căci ea reprezintă încă un joc al minții, iar mintea este atât de inteligentă încât dacă i-l ceri pe Dumnezeu, este în stare să ți-l furnizeze, numai ca să nu te desparți de ea. Cererea creează oferta. Dacă ești obsedat de Krishna, mintea ți-l prezintă pe Krishna. Ea îți spune: „Bine, fie. Iată-l pe Krishna”. Nu vă opriți aici, căci călătoria nu s-a terminat. Mai devreme sau mai târziu, Krishna va dispărea, odată cu dizolvarea minții.

Lucrurile se pot petrece astfel: mai întâi îl vedeți pe Krishna cântând la flautul său, înconjurat de fete frumoase, de *gopi*. Mai devreme sau mai târziu, îl veți uita pe Krishna și vă veți îndrăgosti de o *gopi*. Și astfel, veți cădea din nou în mrejele minții, în capcana acestei lumi exterioare. Vă veți întoarce astfel de unde ați plecat. Mintea este foarte vicleană, iar pentru ea este o chestiune de viață și de moarte. Meditația poate conduce la dizolvarea ei; de aceea, ea va face tot ce îi stă în puteri pentru a se proteja. Este o simplă chestiune de supraviețuire. De aceea, nu ascultați niciodată ce spune mintea.

Hui Neng spune: „Vi s-a spus că vă ancorați în Buddha, în lege și în *sangha* (conștiința colectivă a căutătorilor spirituali), dar eu vă spun – nu vă ancorați decât în sine”. Dacă te-ai ancorat în Buddha, iar acesta îți apare ca o floare de lotus de o frumusețe tulburătoare, celestă, divină, Hui Neng spune: „Ucide-l imediat

pe Buddha”. Nu mai aștepta nici măcar un singur minut, căci fascinația acestei experiențe este atât de mare încât te poți rătăci cu ușurință. Distruge-l. Spune-i adio. „Nu te ancora în Buddha, spune Hui Neng, deși el însuși este budist. Nu te ancora în lege, în *dharma*. Nu te ancora în *sangha*, în comunitatea spirituală. Nu te ancora decât în sine”.

Atunci când ai rămas complet singur, tulburător de singur, ai ajuns la capătul drumului. Dacă mai există un obiect exterior, o viziune, o experiență, nu ai ajuns încă la destinație. Te afli încă în dualitate, chiar dacă aceasta a luat o formă nouă. Nu poți spune că ai ajuns cu adevărat la capăt decât atunci când ai rămas complet singur. De aceea, ancorează-te exclusiv în sine.

Hui Neng mai spune: „Sfatul meu este să luați o pauză, ca și cum nu ați avea nimic de făcut. Chiar dacă vă apare acel barbar cu ochii albaștri, Bodhidharma, singura învățătură reală pe care v-o poate transmite este aceasta: să nu faceți nimic. Îmbrăcați-vă, mâncați și goliți-vă intestinele – asta-i tot. Nu vă mai gândiți la moarte, la teamă, căci nu are cine să moară. Nu există reîncarnare, căci nu are cine să se reîncarneze. Conștiința pură este întotdeauna prezentă, aici și acum. Nu aveți unde altundeva să plecați”.

Când Hui Neng se afla pe patul de moarte, cineva l-a întrebat: „Maestre, unde te duci?” El și-a deschis ochii și a răspuns: „Ce întrebare stupidă mai e și asta? Unde m-aș putea duce? Nu există niciun alt loc decât acesta: aici și acum”.

Ați contemplat vreodată această calitate a conștiinței? Voi vă aflați întotdeauna aici și acum; este imposibil să ajungeți vreodată în altă parte sau în alt moment. Atunci când vine ziua de mâine, ea vine întotdeauna ca o zi de azi. După ce trece, devine ziua de ieri; înainte de a veni, este ziua de mâine, dar atunci când este actualizată, ea se manifestă întotdeauna ca ziua de azi. Este imposibil să fii ieri, pentru simplul motiv că ieri nu mai există. Este imposibil să fii mâine, pentru simplul motiv că acesta nu există încă. Nu poți fi decât aici și acum. Ați contemplat vreodată acest fenomen? Nu poți fi niciodată altundeva. Hui Neng spune: „Unde m-aș putea duce? Nu există niciun alt loc, și oricum nu există cineva care să se ducă acolo. Eu sunt una

cu tot ce există. Nu există o moarte de care să mă tem, o reîncarnare de care să scap, o *nirvana* pe care să o realizez și o iluminare pe care să mi-o doresc”.

Încercați să trăiți cât mai obișnuit cu putință, ca și cum nu ați avea nimic de făcut. Aceasta este viziunea zenului: nu există nimic ce trebuie făcut. Tot ce trebuie să faci este să fii. Odihnește-te și fii cât mai natural. Mănâncă, dormi și golește-ți intestinele!

Zenul este calea cea mai naturală. „Calea constă în a fi natural. Lasă-ți mintea liberă. Nu fă rău cu bună știință și nu fă bine cu bună știință. Nu te atașa de nimic. Acesta este Tao”. Atât este suficient. „Nu te atașa de nimic” – nici din lumea exterioară, nici din cea interioară. „Nu te atașa de nimic”. Unii se atașează de bani, alții de soție sau de soț. Mai sunt și unii care se atașează de Krishna sau de Christos. Cert este că oamenii continuă să se atașeze. „Nu te atașa de nimic”. Numai așa poți ajunge la capătul lumii, iar acest capăt este începutul unei noi lumi, haosul din care se naște creația.

Un alt maestru zen, Hsuan Chien, spune: „Rolul meu nu este să vă transmit adevărul, ci să ridic greaua povară care vă încovoiază spatele, să distrug toate lanțurile care fac din voi niște sclavi, să-i ucid pe toți cei care stau între voi și sinele vostru”.

Adeptii zen sunt cu adevărat diferiți. Numai ei pot rosti astfel de afirmații de revoltă, atât de aprige, de strălucitoare, de vii. Au trecut mii de ani, dar Hui Neng continuă să pară un rebel. Nimeni nu a putut construi o tradiție în jurul lui. Zenul este singura religie care nu a putut fi transformată într-o tradiție – este imposibil, căci nu permite niciun fel de formalism, niciun ritual. Nu-i permite nici măcar lui Buddha să asiste. Nu discută nici măcar despre adevăr. El spune altceva: „Rolul meu nu este să vă transmit adevărul. Eu nu dăruiesc nimic; în schimb, iau totul”. Când nu mai rămâne nimic, decât nuditatea cea mai pură, acela este adevărul. Când nu mai rămâne nimic, decât existența pură, acela este adevărul.

Da, Hsuan Chien avea dreptate: „Rolul meu nu este să vă transmit adevărul”. La fel procedez și eu. Rolul meu nu este să vă transmit adevărul, ci doar să iau minciunile în care vă complaceți, pe care le-ați acumulat secole la rând, să iau prejudecățile voastre

false, viziunile voastre absurde. Eu nu fac decât să iau ceva de la voi; nu vă dăruiesc nimic. Când nu veți mai avea de ce să vă atașați, când veți rămâne goi, subit, veți înțelege. Veți descoperi adevărul, inclusiv faptul că acesta a fost dintotdeauna prezent. Singurul lucru necesar este ca cineva să vă ia năframa de pe ochi.

Odată cu distrugerea minții, zenul distruge și egoul. De fapt, cele două noțiuni înseamnă același lucru. Iată o poveste minunată scrisă de Suzuki despre marele maestru zen Ryokan.

Ryokan face aluzie în poemele sale la o pădurice de bambuși care îi înconjură coliba. Trebuie că aceasta era înconjurată de foarte mulți bambuși. Îi plăceau foarte mult mugurii de bambus, dar mai presus de orice îi plăcea faptul că aceștia cresc drept, păstrându-și culoarea verde tot timpul anului. Rădăcinile lor sunt ferm implantate în pământ, dar tulpina lor este complet goală în interior, simbolizând astfel vidul.

Adeptii zen au preferat dintotdeauna simbolul bambusului. De ce? Deoarece acesta rămâne verde tot timpul anului, indiferent dacă plouă sau nu, dacă este vară sau iarnă. Niciun element exterior nu-i poate schimba culoarea. Ai zice că trăiește într-un fel de eternitate. Culoarea sa verde simbolizează prospețimea, tinerețea, strălucirea, viața. Bambusul nu poartă în spate o povară inutilă.

În al doilea rând, rădăcinile sale sunt foarte ferm implantate în pământ. Nu este o plantă aeriană, descentrată. Acest lucru este la fel de important de reținut. Oamenii ar trebui să fie la fel de ferm centrați, să trăiască cu picioarele pe pământ. Noi ne aflăm pe această planetă, trupul nostru este confecționat din elementele pământului și deci îi aparține acestuia. De aceea, noi trebuie să fim centrați în pământ. Foarte puțini oameni sunt cu adevărat centrați. Cei mai mulți dintre ei au devenit precum niște copaci fără rădăcini, mai ales din cauza religiilor pe care le-au adoptat. Ei trăiesc în cer și uită de pământul pe care se află. De fapt, nu uită – așa sunt învățați. Îl condamnă. Cum ai putea avea rădăcini puternice în cazul în care condamni pământul pe care te afli?

Zenul este foarte puternic înrădăcinat în această lume. El nu se împotrivește lumii, ci o transcende. Rețineți acest lucru.

Învățăturile sale nu resping lumea, ci o includ, dar totuși o transcend. Zenul spune: „Fii în această lume, dar nu fii în ea”. Nu spune nicio clipă: „Renunță la această lume”.

Acesta este inclusiv punctul meu de vedere; de aceea iubesc atât de mult zenul. Eu vibrez pe aceeași lungime de undă.

Bambusul este foarte ferm înrădăcinat în pământ. Tulpina sa se înalță însă foarte sus, către cer. Ea atinge o înălțime amețitoare. Bambusul este un copac subțire, dar înălțimea lui o depășește pe a multor altor copaci. Nu se teme de vânturi, căci are rădăcinile puternice. Cântă o mie și unul de imnuri adresate cerului, dar nu se împotrivește pământului. Are aripi, dar și rădăcini.

În al treilea rând, și poate acesta este lucrul cel mai semnificativ: tulpina lui este complet goală în interior. La fel ar trebui să fie și omul: ferm înrădăcinat, veșnic verde, tânăr, proaspăt, viu, vibrând de energie, gata oricând să danseze, să sărbătorească, dar totuși gol în interior – la fel ca un bambus.

Ryokan trebuie să fi iubit foarte mult bambușii, căci îi descrie în multe din poemele sale. De asemenea, i-a pictat în multe din picturile sale.

Lui Ryokan îi plăcea această caracteristică a bambusului – faptul că este gol în interior.

Se spune că odată, o mlădiță tânără de bambus a început să crească chiar în mijlocul colibei sale. El a îngrijit-o plin de afecțiune. Când mlădița a ajuns la înălțimea tavanului, el și-a distrus acoperișul, pentru a-i face loc să crească în continuare.

Gândiți-vă puțin. O mlădiță de bambus a început să crească chiar în mijlocul colibei sale. Ryokan nu numai că nu a tăiat planta, dar a preferat să își distrugă acoperișul pentru a-i face loc să crească, căci bambusul are nevoie de cer, are nevoie de foarte mult spațiu. Pentru el, casa nu era la fel de importantă ca și bambusul cel viu, dar gol în interior.

Povestea nu se oprește însă aici... *El a încercat să ardă acoperișul cu ajutorul unei lămpi.*

Suzuki continuă: *Oare a crezut el că aceasta este cea mai ușoară cale de a-și distruge acoperișul? Poate că nu s-a gândit la*

așa ceva; poate că tot ce dorea el era să îi facă loc tinerei mlădițe, și văzând lampa aprinsă, s-a gândit să se folosească de ea.

Eu cred altceva, căci știu cum gândesc adeptii zen. Dacă aceștia pot distruge ceva, nu ezită nicio clipă. Dacă tot trebuie distrus, ei merg până în pânzele albe, preferând de regulă măsurile cele mai drastice. Pentru Ryokan, aceasta era o măsură drastică: să ardă acoperișul. Suzuki continuă:

Din păcate, focul de pe acoperiș s-a extins mai rapid decât și-ar fi dorit Ryokan și întreaga casă, inclusiv bambusul, au ars integral.

Suzuki spune: „din păcate”, dar nu are dreptate. Ryokan știa foarte bine ce face. Intenția lui a fost să ardă întreaga casă, nu doar acoperișul.

Când în tine începe să crească un bambus, care simbolizează un nou început (ar putea fi vorba de meditație, de zazen, etc.) casa care îl înconjoară este mintea. Nicio schimbare nu poate începe decât cu mintea; nu există un alt început. Dacă voi ați ajuns la mine, ați venit din cauza minții voastre. Dacă ați început să practicați meditația, ați început din cauza aceleiași minți. Chiar dacă mă ascultați pe mine vorbind *împotriva minții*, voi mă ascultați din *perspectiva minții*, așa că veți asimila această cunoaștere în structura minții voastre. Acoperișul, structura, întreaga colibă, reprezintă mintea, care include și bambusul ce crește în ea.

De aceea, Ryokan și-a propus să ardă acoperișul. Suzuki spune că „din păcate”, focul a scăpat de sub control, arzând nu doar întreaga casă, ci și bambusul din ea. În mod evident, el crede că acest incendiu s-a produs accidental. Nici vorbă de așa ceva!

Ca să vă pot proteja meditația, eu sunt nevoit să ard întreaga structură a minții voastre; dar această meditație pe care tocmai ați început să o practicați face parte integrantă din structura minții voastre. Atunci când mintea va arde, meditația va arde și ea. Mintea nu poate fi separată de această formă de meditație. Meditația s-a născut din minte, deci trebuie să dispară odată cu ea. Când cele două se vor dizolva, în urma lor va apărea un alt tip de meditație.

Da, aceasta este semnificația acestei frumoase parabole. Personal, nu sunt de acord cu Suzuki. Acesta nu a înțeles esențialul,

fiind mult prea preocupat de soarta bambusului. Nu a fost nicio nenorocire că focul a cuprins întreaga casă. De fapt, chiar aceasta a fost intenția lui Ryokan. Când un maestru de talia lui face ceva, el știe foarte bine ce face. Nimic din ceea ce face el nu este accidental. În viața unui maestru ca Ryokan nu pot avea loc accidente. Totul se petrece în lumina conștiinței pure, a lucidității cele mai desăvârșite. Aceasta a fost intenția lui: să ardă întreaga casă, și odată cu ea, și bambusul.

Mintea trebuie să dispară, și odată cu ea trebuie să dispară și primul tip de meditație, născută din minte. Pe terenul astfel desțelenit poate crește astfel un alt tip de meditație, care nu are nimic de-a face cu mintea și cu egoul. Între minte și meditație se produce un hiatus, o discontinuitate. Meditația nu se mai naște din minte, ci vine de la Dumnezeu, reprezintă un dar al totalității. Nu este creată de om, ci apare pur și simplu.

Să revenim acum la povestea noastră:

Un călugăr a venit la maestru pentru a afla răspunsul la una din întrebările clasice ce țin de dialectica zenului: „Care este semnificația venirii lui Bodhidharma dinspre vest?”

Acesta este un *koan*, așa cum v-am explicat mai devreme. Este ca și cum ai întreba: „Ce semnificație are faptul că soarele răsare întotdeauna de la est?”, sau: „Care este semnificația lunii pline?”

Se spune că cineva l-a observat odată pe Picasso cum pictează. El l-a observat pictând un tablou de la început și până la sfârșit. Când tabloul a fost gata, el l-a întrebat: „Care este semnificația acestui tablou?” Picasso s-a enervat foarte tare și a strigat la el: „Du-te și întreabă trandafirul din grădină ce semnificație are! De ce tot vin oamenii să mă întrebe ce semnificație au tablourile mele? Dacă un trandafir poate exista fără să aibă o semnificație specială, de ce nu ar putea exista la fel de bine și tablourile mele?”

De unde până unde această obsesie constantă pentru semnificație? Semnificația este acordată întotdeauna de minte. Este un joc al minții. Mintea este cea care pune întotdeauna întrebarea: „Care este semnificația?”

De altfel, să pui o asemenea întrebare... Bodhidharma s-a dus în China venind din India. El a pătruns pe teritoriul chinez dinspre vest. La urma urmelor, trebuia să pătrundă dintr-o direcție. Mulți maeștri zen le dau acest *koan* discipolilor lor: „De ce a intrat Bodhidharma în China venind dinspre vest? De ce? De fapt, de ce s-a dus el în China? De ce?”

Nimeni nu întreabă norii: „De ce ați venit în China?” Nimeni nu întreabă stelele: „De ce vă aflați acolo?” Oamenii ca Bodhidharma sunt atât de puri încât existența lor nu poate avea nicio semnificație. Ei există pur și simplu fără nicio semnificație. Nu își propun niciun scop, căci nu sunt oameni de afaceri. Sunt precum florile – sunt oameni-flori! Există fără niciun fel de semnificație – pur și simplu există. Ce altceva ar putea face? Existența lor nu este pragmatică. Aceasta este singura lor semnificație: că nu au o semnificație.

Să revenim la întrebarea noastră, la *koan*-ul dat spre rezolvare discipolului nostru. Gândiți-vă puțin la el.

Un călugăr a venit la maestru pentru a afla răspunsul la una din întrebările clasice ce țin de dialectica zenului: „Care este semnificația venirii lui Bodhidharma dinspre vest?”

Bodhidharma a fost unul din oamenii cei mai lipsiți de semnificație care au pășit vreodată pe acest pământ. Cu greu ne-am putea gândi la altcineva mai lipsit de semnificație decât el. Uneori, el l-a depășit în această privință chiar și pe Gautama Buddha. A fost un om de-a dreptul incredibil. Când a intrat în China, împăratul a venit să-l întâmpine la graniță, căci zvonurile circulau de ani de zile: „Vine Bodhidharma. Asta este ceva nemaivăzut”.

Împăratul era și el interesat de Bodhidharma. Numele lui era Împăratul Wu. De aceea, el i-a ieșit în întâmpinare, dar când l-a văzut venind, s-a simțit foarte stânjenit, căci Bodhidharma venea purtând un pantof într-un picior, și celălalt pantof pe cap.

Pentru împărat, era prea mult. Auzise el că acest om era cam ciudat, dar nu credea că poate fi *atât* de ciudat. Ce semnificație avea gestul său? Aceasta trebuie să fi fost prima idee care i-a trecut împăratului prin cap: ce semnificație avea faptul că Bodhidharma purta un pantof pe cap? Ar fi fost nepolitic să-l întrebe direct,

în fața unei mulțimi atât de mari de oameni – se adunaseră zece mii de călugări din întreaga Chină pentru a-l întâmpina pe marele om pe care îl considerau moștenitorul învățăturii lui Buddha. Ce îi transmisese Buddha lui Mahakashyap ajunsese în mâinile sale. Da, era succesorul legitim al lui Buddha.

Nici călugării nu se simțeau tocmai confortabil, întrebându-se ce ar putea crede împăratul. Prin comportamentul său bizar, acest om le-ar fi putut distruge prestigiul. Ce lipsă de maniere, ce nebunie! Ceva nu era în regulă. Împăratul își pregătise un discurs, dar era foarte dificil să iei cuvântul în fața acestui om. Cei mai mari învățați ai împărăției îl ajutaseră să scrie discursul, după cercetări amănunțite, dar ce folos! Ce sens avea să rostească acest discurs savant în fața acestui bărbat care stătea în fața lui cu un pantof pe cap! Vă puteți imagina! În cele din urmă, împăratul nu a mai rezistat tentației și l-a întrebat pe Bodhidharma:

- Domnule, poate părea nepoliticos, dar trebuie să te întreb: de ce porți acest pantof pe cap?

Bodhidharma i-a răspuns:

- De ce nu? Pantoful m-a purtat tot acest drum și a obosit. De ce să nu îl port și eu acum?

Ce a vrut să spună el prin aceste cuvinte? A vrut să spună: „Nu mă întreba ce semnificație are gestul meu”.

Pe măsură ce chinezii s-au obișnuit cu el, ei au început să-i înțeleagă mai bine cuvintele. Se spune că Bodhidharma le-ar fi explicat la un moment dat discipolilor săi: „Prin gestul meu de atunci, am dorit să mă prezint în fața împăratului într-o asemenea lumină încât să nu mă mai întrebe vreodată care este semnificația cuvintelor sau faptelor mele. Lucrurile trebuiau tranșate de la bun început. Trebuia să fac ceva fără semnificație, căci eu sunt o persoană fără semnificație, la fel ca o floare, sau ca un nor”.

Gândiți-vă: existența este lipsită de semnificație. Contemplați-o: veți constata că ea nu are nicio semnificație. Oamenii sunt cei care atribuie lucrurilor semnificații. Căutând constant aceste semnificații, mai devreme sau mai târziu ei ajung să se simtă dezorientați.

Rețineți: din cauza căutării constante a semnificațiilor – „care este semnificația acestui lucru?” – mai devreme sau mai târziu veți constata că existența nu are nicio semnificație, și atunci veți trăi un mare șoc! Asta se întâmplă la ora actuală în occident. Marii gânditori occidentali simt astăzi o mare angoasă, căci nu mai reușesc să găsească semnificația vieții, în condițiile în care au fost învățați de mici că omul nu poate trăi fără semnificații.

Mai bine l-ar asculta pe Bodhidharma. Mai bine s-ar orienta către zen. Zenul afirmă că viața nu are nicio semnificație, așa că aceasta nu trebuie căutată. Savurați această lipsă de semnificație. Viața nu are un scop. Existența nu se îndreaptă în nicio direcție. Ea există pur și simplu; este o sărbătoare, o bucurie, o glumă. Asta numesc hindușii *lila* – viața este un joc. În această privință, au perfectă dreptate. Atunci când te joci, nu încerci să afli semnificația jocului. Jocul înseamnă bucurie pură; nu are nicio altă rațiune.

Maestrul i-a sugerat ca înainte de explicații să facă un salaam (o plecăciune) în fața lui.

Călugărul a venit la maestru cu o întrebare, așteptând să primească un anumit ajutor de la el. S-a luptat cu această întrebare luni de zile, poate ani – nu vă puteți imagina cât de mare este răbdarea adeptilor zen. Uneori, ei meditează la un asemenea *koan* chiar și douăzeci de ani. Se luptă cu el, încearcă să-l dezlege zi după zi, an după an. Anotimpurile trec pe lângă ei, iar ei nu sunt preocupați decât de problema lor. Își pierd orice interes față de lumea exterioară. Întreaga lor minte se focalizează asupra unei singure probleme, deși în sinea lor știu că aceasta este lipsită de semnificație. Trebuie totuși să o rezolve, să continue să foreze până când nu mai întâmpină niciun fel de rezistență.

Acest om trebuie să fi lucrat ani de zile la rezolvarea problemei, dar nu ajunsese nicăieri. De aceea, a venit la maestru ca să-i solicite ajutorul. Își dorea un sfat concret: ce anume să facă? Își dorea un indiciu, o mână întinsă, o explicație.

Ce i-a răspuns maestrul? Trebuie să înțelegeți că așa operează maeștrii zen: el i-a spus ceva absolut irelevant – omul îi cerea un ajutor ca să-și rezolve problema, iar el i-a răspuns:

Maestrul i-a sugerat ca înainte de explicații să facă un salaam (o plecăciune) în fața lui.

Ce rost avea să-i ceară discipolului să facă un *salaam* (o plecăciune) la picioarele lui? Este imposibil să răspundem la această întrebare. Probabil că a privit în interiorul discipolului și a văzut acolo în ce constă problema lui. Adevărata problemă a discipolului nu era ghicitoarea pe care încerca să o rezolve, ci egoul său. Probabil că acesta mai avea încă o formă subtilă de ego, un blocaj la nivelul acestuia. S-a fi putut lupta încă foarte mulți ani cu *koan*-ul său, fără să-l rezolve, căci problema sa se afla în altă parte. Avea încă o anumită doză de egocentrism. Atunci când vii la un maestru, te înclini în mod natural în fața lui, dar acest discipol nu făcuse acest lucru. El s-a limitat să îi pună întrebarea care îl preocupa.

Ajutorul spiritual nu poate fi acordat în orice condiții. El nu poate fi acordat decât atunci când devii smerit. Ajutorul spiritual nu poate fi obținut cu forța, ci doar printr-o rugăciune umilă. În caz contrar, este imposibil să-l obții. Nu se pune problema că maestrul nu dorește să ți-l acorde. El își dorește sincer acest lucru, dar tu ești cel care nu îl poate primi din cauza atitudinii tale. În fața unui maestru trebuie să te prezinți cu un vas de cerșit în inima ta; altfel spus, cu o atitudine complet lipsită de ego. Plecăciunea la picioarele maestrului este un gest simbolic în această direcție.

Învățătura spirituală nu poate fi primită decât prin renunțarea la ego. Există mai multe tipuri de învățare. Omul se poate duce la universitate, unde nu este nevoit să renunțe la egoul său. Dimpotrivă, cu cât este mai egoist, cu atât mai bune vor fi rezultatele sale, căci egoul este prin excelență ambițios, competitiv, invidios; plăcerea vieții lui este să se lupte cu ceilalți pentru supremație. Cu cât egoul omului este mai mare, cu atât mai bune vor fi performanțele sale la învățătură. Un om umil nu va avea rezultate bune într-o universitate. Acolo trebuie să fii competitiv, nemilos, agresiv până la violență, extrem de egoist; trebuie să te crezi cel mai tare om din lume. Numai așa poți obține medalia de aur.

Când vii la un maestru, situația se prezintă cu totul altfel. Aici avem de-a face cu un tip complet diferit de învățare; de fapt, este

mai degrabă un proces de dezvățare. De aceea, în acest caz trebuie să te înclini.

La prima vedere ai crede că acest călugăr i-a pus maestrului o simplă întrebare, cerându-i să îi acorde o mână de ajutor. Din această perspectivă superficială, atitudinea maestrului pare de-a dreptul egoistă: de ce să-i ceară discipolului să facă o plecăciune în fața sa? Așa înțelege întotdeauna lucrurile mintea egoistă. Ea percepe întotdeauna situația pe dos: nu discipolul, ci maestrul i se pare egoist. Bietul om a venit la el cu o problemă, dar în loc să-l ajute cu compasiune, maestrul îi cere să facă mai întâi un gest formal. Ce fel de maestru mai e și acesta? Așa gândește mintea egoistă, înțelegând situația exact pe dos.

Aceste parabole zen au o profunzime atât de mare încât nu pot fi înțelese corect din perspectiva egoului. Dimpotrivă, atitudinea maestrului este complet lipsită de egoism. Tocmai acest lucru i-a permis să sesizeze imediat în ce constă adevărata problemă a discipolului. El a privit în interiorul acestuia și și-a dat pe loc seama unde este buba. Ca să înțelegi astfel de lucruri nu ai nevoie de timp de reflecție. Atunci când veniți la mine, eu nu am nevoie de timp ca să-mi dau seama ce nu este în regulă cu voi. De aceea, uneori vă cer să vă înclinați, alteori nu... Lumea s-a schimbat foarte mult în ultima vreme. Dacă îi ceri unui om să se încline în fața ta, este posibil să îi faci astăzi mai mult rău decât bine. Povestea noastră s-a petrecut într-o cu totul altă epocă, într-un alt mediu social. La ora actuală, întreaga lume este educată. Rafinamentul egoului a atins proporții care nu existau odinioară.

De aceea, eu vă întreb uneori în ce constă problema. Îmi dau seama în ce constă ea, dar prefer să vă întreb: „În ce constă problema ta? Vorbește-mi despre ea”. Dacă mi se pare că vă apropiați de adevăr, vă dau câteva indicii, ca să vă apropiați și mai mult de el. Nu-mi place însă să vă indic direct problema; prefer să vă las pe voi să îmi vorbiți despre ea. Vă menajez astfel egoul. Când omul are posibilitatea să explice în ce constă problema lui, egoul lui se simte satisfăcut. Aceasta este lumea în care trăim: de aceea, eu sunt nevoit mai întâi să vă conving egoul. Desigur, până la urmă îl voi convinge să se sinucidă, dar acesta este ultimul pas. Nu pot să încep cu el. La

prima vedere, fac tot ce îmi stă în puteri pentru a vă susține egoul. Când vine la mine cineva străin îi acord toată atenția din lume. Pe măsură ce se obișnuiește și are tendința să nu mai plece de lângă mine, uit cu totul de el.

În timp ce călugărul își îndeplinea datoria față de maestru, acesta i-a tras un șut pe cîste, pe cât de rapid, pe atît de util.

Ce umilitor! Mai întâi îi ceri discipolului să se prosterneze în fața ta, iar când face acest lucru, îi tragi un șut, de parcă ar fi o minge sau o piatră în calea ta. Și totuși, maestrul l-a lovit chiar în nodul gordian; a nimerit exact problema lui. În urma loviturii sale s-a întîmplat ceva cu discipolul, de parcă i-ar fi aplicat un șoc electric.

Șocul produs de lovitură a rezolvat instantaneu confuzia în care lîncezea de o vreme călugărul.

Șutul primit a fost absolut neașteptat pentru discipol. Atunci când te prosternezi la picioarele cuiva, nu te aștepți în niciun caz să primești un șut. Cum te-ai putea aștepta la așa ceva, tocmai când te umilești aplecându-te la picioarele sale? Da, atunci când te lupți cu cineva te poți aștepta la astfel de lovituri, dar atunci când te abandonezi... Ce motive ar avea să te lovească? Este pe cât de illogic, pe atît de neașteptat.

În realitate, tocmai aceasta este logica zenului: șocul produs generează efecte tocmai din cauză că este neașteptat. Minte omului este incapabilă să gestioneze șocurile, situațiile neașteptate, tot ce nu își poate explica. Ea nu știe cum să reacționeze, căci situațiile de acest gen i se par prea absurde. De aceea, mintea se oprește, ia o pauză. La baza pauzei a stat șutul.

Astfel de șuturi nu trebuie date însă în orice împrejurare. Omul trebuie să fie mai întâi pregătit pentru a le primi. Călugărul nostru a lucrat ani de zile, ajungând astfel într-un punct în care un simplu șut, o simplă îmbrînceală a fost suficientă pentru ca iluminarea să se producă. Confuzia în care lîncezea de atîta vreme s-a risipit instantaneu. Subit, el s-a integrat în starea de unitate. Când mintea sa a luat o pauză, el a văzut lumina; a simțit o stare de claritate. În inima lui s-a produs o deschidere.

Odată cu șutul maestrului, el a trăit pe loc iluminarea.

Zenul este singura religie din lume care vorbește despre iluminarea subită. El susține că iluminarea nu este un proces care se derulează în timp, putându-se petrece într-o singură fracțiune de secundă. Ce-i drept, te pregătești ani de zile pentru ea, dar atunci când se petrece, ea se petrece într-o singură clipă. Nu este un proces gradual, care se derulează în etape. Nu crește lent în interiorul omului, ci reprezintă un salt. Cel mai potrivit concept care o poate descrie provine din fizica modernă: iluminarea este un „salt cuantic”. Totul se petrece brusc – într-un singur moment, nu mai ești același. Întreaga ta conștiință se transformă.

Rețineți însă: pentru ca acest lucru să se producă este nevoie de o pregătire de lungă durată. Nu vreau să spun în niciun caz că dacă veniți la mine și eu vă trag o lovitură în cap veți atinge iluminarea. Înainte de lovitură, este nevoie să forțați până când dați de gol. Lovitura nu vă poate ajuta decât dacă ați ajuns foarte aproape de sfârșit, dacă în voi nu mai există decât o rezistență foarte mică, dacă vă aflați chiar în pragul iluminării. Atunci, este suficientă o lovitură și rrrrrrrrr... gata!

Mai târziu, avea să le povestească tuturor: „De când am primit acel șut de la Ma-tzu, nu mă mai pot opri din râs”.

Da, atunci când vezi pentru prima dată realitatea așa cum este, în tine se naște un mare hohot de râs. Te amuzi atunci de întreaga ta suferință anterioară, de ridicolul problemelor cu care te-ai confruntat, de absurdul întregii situații. Nimic din toate acestea nu erau necesare. Întreaga ta suferință a fost inutilă; întregul coșmar a fost propria ta creație. Tu ai creat scenariul, tu ai jucat rolul principal, tu ai regizat spectacolul, tu ai fost ecranul și unicul spectator. Fără aportul tău direct, nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat. Nu a fost decât un vis urât. Nimeni nu te-a obligat să îl trăiești, și totuși l-ai trăit milioane de vieți la rând – de aici și hohotul de râs.

Discipolul are dreptate să spună: „De atunci nu mă mai pot opri din râs”. Da, chiar așa se petrec lucrurile. Suferința voastră este pur și simplu stupidă. Este ridicolă. Există numai pentru că voi vă cramponați de ea. După care strigați ca din gură de șarpe: „Nu mai vreau să sufăr”, dar continuați să vă cramponați de ea. Când

miracolul se va petrece, când ochii voștri se vor deschide în sfârșit, când veți primi lovitura în moalele capului, nu vă va veni să credeți cum a putut dura acest coșmar atâta timp.

Când Buddha a atins realizarea, cineva l-a întrebat:

- Ce ai realizat?

- Nimic, absolut nimic, a râs Buddha. De fapt, am pierdut ceva. Singurul lucru pe care l-am realizat este nimicul.

Omul i-a spus:

- Bine, dar noi am crezut întotdeauna că un iluminat realizează ceva.

Buddha i-a răspuns:

- Absolut greșit. Eu am pierdut ceva: am pierdut obiceiul de a suferi. De obținut, nu am obținut nimic, căci tot ce aș fi putut obține a existat dintotdeauna în mine. De aceea, mă amuz acum copios, căci întreaga situație este ridicolă. De ce nu mi-am dat seama până acum? Iluminarea a fost tot timpul în mine. Cum a fost posibil să o ratez? De fapt, cum am putut uita de ea?

L-ați uitat pe Dumnezeu? Bine, dar voi *sunteți una cu el*. Atunci, de ce îl mai căutați?

Am auzit o anecdotă...

Un călugăr l-a întrebat odată pe Hui Neng:

- Cum poate fi atinsă starea de *buddha*, domnule?

Hui Neng i-a tras o lovitură zdravănă, spunându-i:

- Dacă nu-ți trag o mamă de bătaie, lumea va râde de mine!

Ce vrea să spună prin aceste cuvinte? Vrea să spună: „Însuși efortul de a atinge starea de *buddha* este o prostie, căci tu ești deja un *buddha*. Dacă nu-ți trag o mamă de bătaie, cei care știu acest lucru vor râde de mine. Eu nu te pot ajuta să devii un buddha, căci tu ești deja unul”.

Voi sunteți deja ceea ce căutați să deveniți. Așa se explică hohotul de râs al celor care realizează iluminarea.

Meditați asupra acestei parabole, căci semnificația ei este extrem de profundă. Lucrați din greu, forțați în adâncul minții voastre, pentru ca într-o bună zi să meritați să primiți de la mine un șut.

CAPITOLUL 6

Calea paradoxului (întrebări și răspunsuri)

Ce este iluminarea?

Iluminarea înseamnă descoperirea faptului că nu există nimic de descoperit. Înseamnă înțelegerea faptului că nu există nicio destinație la care trebuie să ajungi, că ceea ce există acum este tot ceea ce există, că realitatea este perfectă așa cum este, că asta-i tot. Iluminarea nu reprezintă o realizare, ci înțelegerea faptului că nu există nimic de realizat, niciun loc în care trebuie să ajungi. Voi vă aflați deja acolo; nu ați plecat niciodată din acest loc. Nimeni nu se poate rătăci vreodată din existență, căci Dumnezeu nu lipsește niciodată de la apel. Este însă posibil să uitați acest lucru, să adormiți, să visați la infinit, dar asta nu înseamnă că v-ați îndepărtat cu ceva de destinația supremă. Dumnezeu este însăși esența voastră.

Mai întâi de toate, nu vă mai gândiți la iluminare ca la un scop în sine. Ea poate fi definită oricum, dar nu ca un scop. Nu este ceva către care merită să aspirați. Atât timp cât vă veți dori iluminarea, nu o veți obține. Voi vă doriți o mie și unul de lucruri, dar toate sfârșesc prin a vă dezamăgi. Dorința conduce prin însăși esența ei la frustrare, la suferință.

Acest lucru s-a întâmplat milioane de ani la rând, dar voi nu încetați să sperați, să vă cramponați din nou de o dorință sau alta. Cine știe, poate că următoarea vă va conduce în paradis. Poate că vă va dăruia tot ce v-ați dorit; poate că veți cunoaște în sfârșit împlinirea.

Iluminarea este acel moment în care speranța moare. Asta înseamnă ea: dispariția speranței.

Nu vă lăsați cuprinși de disperare atunci când spun că iluminarea este o stare lipsită de speranță. Ea nu este o stare negativă. Speranța dispare pentru că a dispărut dorința. A dispărut viitorul. Atunci când nu mai ai nicio dorință, nu mai ai nevoie de viitor. Întregul viitor este țesut din dorințe. Voi vă pictați dorințele

pe pânza viitorului. Dacă nu mai există niciun subiect de pictat, ce rost ar mai avea să purtați după voi această pânză? O aruncați. La fel, ce rost ar mai avea să purtați după voi toate aceste vopsele, șevaletul, pensula? Acestea provin din trecut. Pânza reprezintă viitorul, iar pensula și șevaletul, precum și tot ce ține de tehnica picturii – provin din trecut. Dacă nu mai ai de gând să pictezi, arunci pânza, pensula, culorile, căci toate acestea au devenit inutile. Te trezești astfel subit aici și acum.

Buddha a numit această stare *chittakshana* – momentul de luciditate, trezirea conștiinței. Acest moment se poate petrece oricând. Nu există momente speciale, posturi absolut necesare, un loc indispensabil. Trezirea se poate petrece în orice situație. Singura premisă necesară este ca pentru o clipă să nu mai existe niciun gând, nicio dorință, nicio speranță. În acel moment se produce un fulger...

Într-o zi, Chikanzenji se plimba printre buruieni în jurul unui templu în ruină. A cules de pe jos o bucată de țiglă ruptă și a aruncat-o. Bucata s-a izbit de un bambus alăturat și a scos un zgomot sec. Auzind acel zgomot, Chikanzenji a experimentat iluminarea.

El a cântat atunci următorul cântec:

Auzind zgomotul produs de bucata de țiglă,

Am uitat pe loc tot ce am învățat.

Este inutil să-mi schimb natura.

Eu merg pe cărarea cea veche,

Continuând să îmi îndeplinesc îndatoririle de zi cu zi.

Vidul mental în care trăiesc nu mă tulbură.

Oriunde mă duc, nu las în urma mea nicio amprentă.

Căci am transcens culoarea și sunetul.

Toți cei iluminați au afirmat același lucru:

„Aceasta este realizarea”.

Acest sărman călugăr, Chikanzenji, a lucrat tehnici spirituale timp de treizeci de ani. Era un căutător sincer și foarte serios. A practicat tot ce i s-a spus să practice, a vizitat numeroși maeștri, a trăit în numeroase mănăstiri. A făcut tot ce era omenește posibil ca

să atingă starea de iluminare. A practicat yoga, zazen, diferite alte tehnici – dar nimic nu l-a ajutat. Nu s-a întâmplat nimic. Frustrarea lui creștea de la o zi la alta. Cu cât încerca mai multe metode, cu atât mai mare devenea frustrarea lui.

A citit toate scripturile budiste – și sunt cu miile. Se spune despre Chikanzenji că avea toate aceste scripturi în camera sa și că citea în permanență din ele, zi și noapte. În plus, avea o memorie perfectă, așa că putea cita scripturi întregi. Dar nimic nu s-a întâmplat.

Într-o bună zi, el și-a ars întreaga bibliotecă. Văzând cum ard scripturile, a început să râdă. A plecat din mănăstire, și-a părăsit *guru*-l și s-a dus să trăiască într-un templu părăsit, aflat în ruină. A uitat tot ce știa despre meditație, despre yoga, despre diferitele tehnici pe care le-a practicat până atunci. A uitat de virtuți, de sheela, de diferitele discipline, și nu a intrat nici măcar o dată în templu ca să i se închine lui Buddha.

Atunci s-a întâmplat. Pe când se plimba odată printre buruienile din jurul templului, fără să se gândească la nimic religios, a ridicat de jos o bucată de țiglă ruptă, pe care a aruncat-o într-un bambus alăturat. În acel moment s-a produs *chittakshana* – momentul de luciditate. Zgomotul sec produs de țigla care a lovit bambusul a creat în mintea lui un mic șoc, o pauză. Se spune că în acel moment a devenit iluminat.

Cum poate deveni cineva iluminat într-o singură clipă? Simplu: pentru că el este deja iluminat. Tot ce trebuie să facă el este să recunoască acest fapt. Iluminarea nu este ceva ce se întâmplă din afară, ci din interior. Ea a existat dintotdeauna aici, dar a fost ocultată de gânduri.

Chikanzenji și-a ars toate scripturile. Gestul său a fost unul simbolic. În acest fel, el nu și-a mai amintit nimic din cunoașterea sa anterioară. A uitat de orice căutare spirituală. Nu i-a mai păsat. Lipsit de orice grijă, el a continuat să ducă o viață obișnuită. Nu mai era nici măcar călugăr. Nu mai avea niciun fel de țel în viață, nicio aspirație.

Rețineți: există două feluri de țeluri ale egoului: unul care ține de această lume și celălalt care ține de lumea de dincolo.

Unii oameni își doresc bani, prestigiu, putere. Alții îl caută pe Dumnezeu, aspiră către *moksha*, *nirvana*, către iluminare – dar căutarea lor continuă. Cine este cel care caută? Același ego.

În clipa în care omul renunță la căutare, el renunță și la egoul său. În clipa în care căutarea dispare, dispare și căutătorul.

Imaginați-vă puțin acest călugăr sărman, care nu mai era nici măcar călugăr și care trăia în ruinele unui templu vechi. Nu avea unde altundeva să se ducă, așa că smulgea buruieni din pământ; poate că dorea să-și cultive câteva legume. A nimerit în cale peste o bucată de țiglă, a cules-o și a aruncat-o. Aceasta s-a izbit de un bambus alăturat. Auzind zgomotul produs de ea, călugărul a devenit iluminat.

După care a spus:

*Auzind zgomotul produs de bucata de țiglă,
Am uitat pe loc tot ce am învățat.*

Iluminarea este un proces de dezvățare. Este un fel de ignoranță, dar această ignoranță este luminoasă în sine. Prin comparație cu ea, cunoașterea voastră pare stupidă. Această ignoranță este vie și luminoasă, în timp ce cunoașterea voastră este întunecată și moartă.

Chikanzenji spune: „Am uitat pe loc tot ce am învățat”. În acel moment el nu a mai știut nimic, căci cunoscătorul a dispărut. Nu mai exista un observator – doar un sunet. Suficient însă pentru a-l trezi dintr-un somn foarte îndelungat.

Chikanzenji mai spune: „*Este inutil să-mi schimb natura*”. În acel moment, el a înțeles că eforturile sale de până atunci de a se transforma au fost inutile. „*Este inutil să-mi schimb natura*”. Nu este necesar să vă transformați, să vă perfecționați. Acest lucru este pierdere de timp. Feriți-vă de cei care vă învață cum să vă transformați în bine, cum să deveniți cutare sau cutare lucru (tot ceea ce nu sunteți), cum să fiți virtuoși. Feriți-vă de cei care vă spun că ceea ce faceți nu este bine, că trebuie să renunțați la anumite lucruri, să faceți numai altele, căci numai așa veți ajunge în rai; în caz contrar, veți ajunge în iad. Oamenii care vă învață să vă schimbați natura interioară și să vă perfecționați sunt foarte periculoși. De altfel, ei reprezintă una din principalele cauze pentru care nu sunteți deja iluminați.

Natura interioară nu poate fi transformată; ea trebuie să fie acceptată. Aceasta este singura cale. Indiferent cine și ce sunteți – asta sunteți. Asta înseamnă *tathata*, marea acceptare, după cum a numit-o Buddha.

Nimic din ceea ce există nu trebuie schimbat. Cum ar putea fi schimbată realitatea? Și cine este cel care încearcă să o schimbe? Natura interioară a omului nu poate fi schimbată. Încercarea de a-ți schimba propria natură poate fi comparată cu un câine care își urmărește propria coadă. Mai devreme sau mai târziu, câinele va înnebuni. Din fericire, câinii nu sunt la fel de stupizi ca și oamenii. Oamenii își urmăresc la infinit propria coadă, și cu cât li se pare mai dificil, cu atât mai disperați încearcă ei acest lucru, devenind din ce în ce mai bizari.

Nimic din ceea ce există nu poate fi schimbat, căci totul este perfect – asta înseamnă iluminarea. Totul este exact așa cum trebuie să fie, este impecabil. Lumea în care trăim este perfecțiunea întruchipată; nimic nu-i lipsește. Cine experimentează direct această concluzie trăiește iluminarea.

De ce este zenul o cale a paradoxului?

Pentru că viața este paradoxală, iar zenul nu face altceva decât să o reflecte, la fel ca o oglindă.

Zenul nu reprezintă o filozofie. Filozofiile nu sunt niciodată paradoxale. Ele sunt extrem de logice, tocmai pentru că sunt niște construcții ale minții. Ele sunt inventate de om, după chipul și asemănarea lui. Sunt logice și confortabile, astfel încât ceilalți să creadă în ele. Dacă ceva se opune acestei construcții, se renunță la el.

Filozofiile nu reflectă niciodată viața așa cum este ea. Ele reprezintă o cosmetizare a vieții, niște construcții culturale.

Zenul este prin excelență paradoxal tocmai pentru că nu este o filozofie. El nu este preocupat de explicarea vieții, ci doar de reflectarea ei *ca atare*. Omul nu trebuie să facă alegeri, căci atunci când selectează un aspect parțial al vieții, acesta devine artificial. Alegerea nu este niciodată naturală. Nu mai faceți alegeri, și astfel veți rămâne în spiritul adevărului.

Oamenii nu procedează însă așa. Când cineva se îndrăgostește, el începe să facă alegeri: el nu își mai vede iubita așa cum este, vede numai părțile ei bune, ignorând cu bună știință slăbiciunile și defectele ei. La fel ca orice alt om, și ea are o mie și una de calități și defecte. Unele din atributele ei sunt bune, altele sunt rele. Dumnezeu nu se ocupă cu dulcegăriile. O femeie din zahăr curat nu ar mai fi vie; ea nu ar avea o coloană vertebrală, nu ar avea sânge în vine. Dumnezeu i-a creat pe oameni vii, și orice om are ceva pe gustul tău și ceva care îți displace, tocmai pentru că nu a fost croit special pentru tine. Nimeni nu este perechea ta perfectă, ca și cum ar fi ieșit de pe banda rulantă. Orice om este unic. Înainte de toate, el este el însuși; nu este perechea nimănui.

Atunci când un bărbat se îndrăgostește de o femeie, el începe să opereze selectiv. Preferă să nu vadă deloc ceea ce nu-i place la ea. Uneori femeia se înfurie, dar el nu remarcă acest lucru, trecându-l cu vederea, ca și cum nu ar exista. Bărbatul nu vede în ea decât zeița, nu și vrăjitoarea. Ei bine, vrăjitoarea există și este la fel de vie ca și zeița! Nicio zeiță nu ar putea exista fără o vrăjitoare. În caz contrar, ce valoare ar mai avea ea? În fond, nimeni nu dorește să adore o femeie ca pe o divinitate. Bărbatul dorește să o iubească ca pe o femeie, nu ca pe o zeiță.

Asta nu îl împiedică însă pe îndrăgostit să ignore toate defectele iubitei sale. El își creează astfel o imagine falsă despre aceasta, o imagine care nu are nimic de-a face cu realitatea. Mai devreme sau mai târziu el se va simți frustrat, căci imaginea pe care și-a creat-o singur va fi făcută praf și pulbere de realitate. Bărbatul va începe să se simtă înșelat și dezamăgit, deși femeia nu este vinovată cu nimic de dezamăgirea lui.

Nimeni nu vă amăgește vreodată. Voi sunteți scenariștii propriei voastre drame. Vă amăgiți singuri, din cauza alegerilor pe care le faceți. Bărbatul nu vede femeia așa cum este; ea nu se reflectă în el la fel ca într-o oglindă. Da, există lucruri minunate în ea, dar și lucruri urâte, căci frumusețea nu poate exista fără urâtenie, la fel cum urâtenia nu poate exista fără frumusețe. Cele două atribute coexistă. Ele sunt cele două fețe ale aceleiași monede.

Uneori femeia poate fi foarte dulce; alteori este de-a dreptul amară. Este greu să privești ambele ei fețe simultan, căci femeia devine dintr-o dată paradoxală. Această imagine nu se potrivește cu logica aristotelică a bărbatului. Cum poate fi femeia simultan dulce și amară? Pare atât de illogic! Uneori femeia îl iubește; alteori îl urăște. De fapt, cu cât iubirea ei devine mai profundă, cu atât mai puternică devine și ura ei. Într-o zi este gata să moară pentru el, iar în altă zi să-l ucidă. În orice femeie există o energie feroce (la fel și în bărbați).

Vouă vă plac însă basmele. Alegeți câteva părți din realitate și vă creați o anumită imagine edulcorată, care nu poate dura prea mult. După ce luna de miere se încheie, realitatea devine dintr-o dată evidentă. Realitatea nu poate fi niciodată învinsă de imaginație și de vise. Mai devreme sau mai târziu va trebui să vă confrunțați direct cu ea. Această confruntare poate fi amânată o vreme, dar nu pentru totdeauna. Iar când realitatea începe să devină manifestă...

Ea se manifestă prin excelență în viața de zi cu zi. Când întâlnești pentru prima dată o femeie pe plajă ea pare complet diferită față de realitate. La fel pari și tu. Dacă are o întâlnire care durează o singură oră, ea se pregătește din timp pentru ea. Exersează un anumit rol; este în stare să petreacă ore întregi în fața oglinzii numai ca să îi reușească întâlnirea. Dacă stai alături de ea 24 de ore din 24, vei constata că este o cu totul altă femeie. Nimeni nu poate fi tot timpul pregătit pentru a juca un anumit rol care nu i se potrivește. Femeii nu-i va mai păsa la fel de mult, așa că nu se va mai pregăti în mod special pentru tine; cel mult dacă o scoți la cinematograful.

Începi de asemenea să observi anumite lucruri minore, care nu existau înainte. Viața este alcătuită îndeosebi din astfel de lucruri. Din cauza acestor mici diferențe, începeți să vă certați. Astfel apar conflictele, luptele, mânia. La prima întâlnire de pe plajă nu ai observat niciunul din aceste aspecte minore, dar neplăcute. Atunci femeia nu se certa cu tine. Orice ți-ar fi spus, îi răspundeai afirmativ. La fel îți răspundea și ea. Erați amândoi atât de predispuși să spuneți „da” încât v-ar fi fost imposibil să spuneți „nu”.

Nu este însă posibil să spui „da” toată viața. Mai devreme sau mai târziu, „nu”-ul va ieși la suprafață, iar în acea clipă imaginea construită cu grijă se va face bucăți. În acel moment ți se pare că femeia a greșit cu ceva față de tine.

Acest exemplu nu se referă numai la femei și bărbați, ci la întreaga istorie a filozofiei. Toți filozofii practică același proces. Ei își aleg câteva lucruri din realitate, ignorându-le complet pe celelalte. Din acest motiv, orice filozofie este din start șubredă, putând fi criticată și contrazisă. Cei care cred în ea pretind că nu văd proptelele ei șubrede; cei care nu cred în ea nu văd altceva decât proptelele. Și ei fac o alegere, dar din perspectiva opusă. De-a lungul vremii, fiecare filozofie a fost criticată pe bună dreptate. Nici filozofia și nici critica ei nu sunt complet greșite, la fel cum nu sunt nici absolut desăvârșite. Viața le include pe amândouă.

Același lucru se întâmplă și cu știința. Savanții creează o anumită teorie, după care intră într-o adevărată lună de miere cu ea. O vreme totul decurge de minune, până când realitatea își scoate capul la iveală. Ea se revelează așa cum este, iar teoria științifică intră în dificultate, căci nu a ținut cont de toate faptele. Faptele de care nu a ținut cont încep să protesteze, sabotând teoria. În secolul XVIII știința se simțea absolut sigură pe afirmațiile sale. Acum ea nu mai este sigură de nimic. A apărut chiar o nouă teorie, cea a incertitudinii.

Acum o sutăcincizeci de ani filozoful german Immanuel Kant a descoperit acest lucru. El a afirmat că rațiunea este foarte limitată. Ea nu vede decât o parte din realitate, dar este convinsă că vede întregul ansamblu. Aceasta este problema ei. Mai devreme sau mai târziu oamenii descoperă noi realități, iar vechile teorii intră în conflict cu noile descoperiri. Immanuel Kant a încercat să demonstreze că rațiunea are limite imuabile, că este limitată prin însăși natura ei. Nimănui nu i-a păsat însă de spusele sale. De altfel, puțini oameni țin cont de spusele filozofilor.

Știința modernă i-a dat însă dreptate lui Kant. Fizicianul Heisenberg și matematicianul Godel au demonstrat limitele inerente rațiunii umane. Ei au descoperit o față a naturii care este sută

la sută irațională și paradoxală. Tot ce a afirmat vreodată știința despre natură s-a dovedit astfel greșit. Toate principiile s-au dovedit greșite, căci natura nu are nimic de-a face cu rațiunea; ea este mai presus de rațiune.

Zenul nu este o filozofie, ci o oglindă, o reflectare a ceea ce este. Afirmările zenului corespund într-un totu realității, căci el nu face alegeri și nu transformă realitatea într-o filozofie. Nu adaugă și nu scoate nimic din ea. De aceea este zenul paradoxal -- pentru că realitatea este paradoxală. Cine privește viața în față observă imediat acest lucru.

Atunci când iubești pe cineva, îl și urăști în același timp. Minte nu acceptă acest lucru; ea afirmă că nu este bine să urăști. De aceea, pretinzi că îl iubești non-stop, dar acest lucru nu este posibil. Dacă dorești să renunți la ură, va trebui să renunți inclusiv la iubire. Când dispar amândouă, ele sunt înlocuite de indiferență.

Paradoxul se regăsește în întreaga natură: ziua alternează cu noaptea, vara cu iarna, Dumnezeu nu poate fi despărțit de diavol. Zenul spune că nu poți afirma despre Dumnezeu că este bun, căci atunci apare o problemă: de unde se naște răul? De aceea, toate religiile lumii -- creștinismul, iudaismul, islamul -- l-au separat pe Dumnezeu de diavol. Răul vine de la diavol și tot ce este bun vine de la Dumnezeu. Atunci, de unde vine diavolul? Când le pui această întrebare, toți teologii se simt tulburați. Mai devreme sau mai târziu ei recunosc că tot Dumnezeu l-a creat și pe diavol. Ce rost are însă să te învârti tot timpul în jurul cozii? Dacă diavolul a fost creat tot de Dumnezeu, înseamnă că întreaga creație poartă semnătura acestuia din urmă. Dumnezeu este unicul autor al creației, fiind un Dumnezeu paradoxal. Asta afirmă zenul despre Dumnezeu: că este la fel de paradoxal ca și existența însăși. La urma urmelor, Dumnezeu nu este decât un alt nume pentru existență, pentru tot ceea ce există.

Când omul înțelege că existența este paradoxală prin însăși natura ei, în mintea sa se naște o mare tăcere. El nu mai face alegeri, căci își dă seama că nu mai are rost. Nu devine un sfânt,

căci ar trebui să-l respingă pe diavol, divizându-se astfel în două părți. De altfel, diavolul nu poate fi sută la sută respins; el poate fi cel mult alungat undeva în pântec, de unde va continua să saboteze eforturile sfântului. Zenul reinstaurează starea de sănătate a umanității. El afirmă că omul este simultan un Dumnezeu și un diavol, că el trebuie să își accepte ambele polarități. Nu trebuie să nege niciuna dintre ele, nu trebuie să facă alegeri, ci să le accepte pe amândouă. Transcendența se naște din această acceptare, căci cine acceptă ambele polarități nu mai este niciun sfânt, niciun diavol.

Asta înseamnă să fii realizat: să nu fii nici bun, nici rău, sau să fii simultan și bun și rău. În acest fel, cele două extreme se vor anihila reciproc. Este foarte important să înțelegi acest lucru. Aceasta este una din cheile fundamentale ale realizării. Negativul și pozitivul se neutralizează reciproc, iar în urma lor nu mai rămâne decât tăcerea, existența pură, fără prejudecăți, fără bine și rău.

Zenul nu judecă, nu condamnă și nu evaluează. El le lasă tuturor libertatea de a fi.

Ne poți spune în câteva cuvinte care este principalul secret al zenului?

Detașarea.

Viața se revelează mult mai plenar atunci când nu te cramponezi de ea, când nu te porți față de ea ca un avar. Dacă ești detașat și gata să accepți inclusiv pierderile, dacă îți ții pumnii deschiși, nu înclești, viața te îmbrățișează fără rezerve. Nu trebuie să te cramponezi de ea nici cu emoțiile, nici cu gândurile tale.

Marele secret al zenului, marea sa artă, constă în a atinge și a da drumul. Tot ce încerci să ții pentru tine se învechește, se sleiește, începe să miroasă urât. Tot ce este cu adevărat viu trăiește o singură clipă.

Posesivitatea este încercarea de a transforma această clipă efemeră în ceva permanent. Iubești pe cineva și dorești ca acesta să-ți aparțină pe vecie. O iubire poate fi eternă, dar nu poate fi permanentă – încercați să înțelegi acest lucru. Iubirea nu durează decât o singură clipă, dar dacă trăiești moment de moment, fără să te cramponezi de ea, ci detașându-te în permanență, ea poate

deveni eternă. Fiecare moment trăit total, într-o stare de spirit relaxată, este sinonim cu eternitatea. Din păcate, voi nu trăiți clipa și nu înțelegeți ce înseamnă eternitatea; de aceea, doriți ca bucuriile voastre să devină permanente. Vă doriți ca ele să dureze inclusiv mâine, inclusiv poimâine, inclusiv anul viitor, poate chiar și în viața viitoare. Altfel spus, doriți să le acumulați.

Aceste trei cuvinte sunt foarte importante: momentan, permanent, etern. Dicționarele obișnuite definesc eternitatea ca ceva care durează de-a pururi. Această viziune este greșită. Aceasta nu este semnificația conceptului de eternitate, ci cea a cuvântului „permanent”. Din această perspectivă, permanența ar fi același lucru ca și eternitatea. Complet greșit.

Eternitatea nu are nimic de-a face cu durata în timp, ci cu profunzimea momentului. Ea face parte integrantă din conceptul de moment (momentan), nu se opune acestuia. Permanența se opune momentului.

Cine pătrunde adânc în interiorul momentului, dizolvându-se complet în el, trăiește un crâmpei din eternitate. Fiecare moment trăit total și într-o stare de spirit relaxată reprezintă o clipă de eternitate.

Eternitatea este întotdeauna prezentă. „Acum” face parte integrantă din eternitate, nu din timp.

De aceea, nu vă mai cramponați. Dați-vă drumul, la fel cum se desprinde o frunză de creanga ei, lăsându-se dusă de vânt.

Iată un poem de Basho:

Când cerul este străbătut de fulger

Ce admirabil este cel care nu gândește

Viața curge.

Ce glorioasă este această afirmație. O astfel de frumusețe nu poate fi găsită decât în zen, nicăieri în altă parte. Zenul are ceva absolut unic. Preoții și teologii obișnuiți sunt de acord că viața curge, dar afirmă că ea este trecătoare, că îți alunecă printre mâini. În acest fel ei îți creează dorința de a acumula, de a pune mâna pe ea. Îți trezesc în suflet o stare de lăcomie, nu doar față de această lume, ci și față de cea de dincolo: față de rai, paradis, nirvana, cum vreți să-i spuneți. „Această viață este trecătoare. De aceea, înainte

de a dispărea complet, folosiți-o eficient și acumulați acele virtuți care să vă fie de folos în lumea de dincolo”.

Basho spune altceva:

*Când cerul este străbătut de fulger
Ce admirabil este cel care nu gândește
Viața curge.*

Și tot el spune, într-un alt poem:

*La scurt timp după zorii zilei
Se lasă noaptea.
Viața este la fel de trecătoare ca și roua.
Fără să-i pese,
Splendoarea dimineții
Continuă să înflorească,
Trăindu-și intens scurta sa viață.*

Rețineți această frază: „Trăindu-și intens scurta sa viață”. Viața dimineții este scurtă, dar este trăită intens. Adepții zen cântă foarte mult în poemele lor splendoarea dimineții, care este inegalabilă, deși nu durează decât câteva ore. Seara a dispărut deja. Dimineața totul este atât de proaspăt, de autentic, de viu, iar până seara florile s-au ofilit, și-au lăsat capul în pământ, gata să fie anihilate pentru totdeauna.

Splendoarea dimineții este un simbol perfect al vieții. Atunci când se află la apogeu, dimineața strălucește inegalabil, fiind desăvârșită, chiar dacă nu durează decât câteva ore. Ea este totală – nu-i lipsește nimic. Aceste câteva momente îi sunt suficiente pentru a atinge eternitatea.

Voi trăiți șaptezeci de ani, dar nu trăiți deloc. Un avar nu trăiește, ci moare în fiecare clipă.

Autorul biletului mă întreabă: „Ne poți spune în câteva cuvinte care este principalul secret al zenului?” E simplu: detașarea – atinge și dă drumul.

Dogen i-a spus maestrului său:

- Am experimentat ce înseamnă să renunți deopotrivă la corp și la minte.

- Și ce mai aștepti? i-a răspuns maestrul Najojo. Renunță și la această experiență!

Dogen a ezitat, căci nu putea înțelege. Atunci, maestrul i-a tras o lovitură puternică în cap, iar Dogen a început să râdă. Abia acum a înțeles. S-a înclinat în fața maestrului său, care i-a spus:

- Asta înseamnă să renunți la renunțare.

„Asta înseamnă să renunți la renunțare” – relaxarea finală. Trebuie să renunți chiar și la nirvana, chiar și la Dumnezeu, chiar și la spiritualitate. Chiar și la meditație. Meditația nu devine perfectă decât atunci când renunți la ea. Nu poți ajunge la capătul drumului decât atunci când uiți de iluminare. Aceasta este relaxarea totală.

Cu puțin timp înainte de a muri, la vârsta de 60 de ani, Basui s-a așezat în postura lotusului și le-a spus adeptilor săi:

- Nu vă lăsați înșelați. Priviți direct. Ce este aceasta?

A repetat de mai multe ori aceste cuvinte, după care a râs, s-a relaxat, a intrat în comă și a murit.

Ultima sa lecție predată discipolilor săi a fost relaxarea supremă. „Nu vă lăsați înșelați. Priviți direct. Ce este aceasta?” Maestrul era pe patul de moarte. Toată lumea din jur era foarte atentă la ce se întâmpla. Tocmai când credeau că moare, Basui s-a ridicat din pat și s-a așezat în postura lotusului. Era un gest absolut neașteptat. Probabil că până atunci unii dintre ei moțăiau, dar acum nu mai moțăia nimeni. Ce făcea bătrânul? Apoi a strigat de trei ori la ei, cu o voce puternică: „Nu vă lăsați înșelați. Priviți direct. Ce este aceasta?” În final a râs, s-a relaxat, a intrat în comă și a murit.

Asta înseamnă zenul: să trăiești și să mori într-o asemenea stare de relaxare. Acesta este marele secret, întreaga sa artă.